

19. KESKIVIIKKONA 23. HELMIKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Laki alkoholilain 41 §:n muuttamisesta.....	361
Lakialoite LA 2/2000 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)	
2) Laki asumistukilain 1 §:n muuttamisesta	365
Lakialoite LA 4/2000 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)	
3) Laki alkoholilain 20 §:n muuttamisesta.....	369
Lakialoite LA 8/2000 vp (Sakari Smeds /skl)	
4) Laki asevelvollisuuslain 6 §:n muuttamisesta	376
Lakialoite LA 9/2000 vp (Seppo Lahtela /kesk)	
5) Laki työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta.....	382
Lakialoite LA 14/2000 vp (Pekka Nousiainen /kesk ym.)	
6) Laki opintotukilain 27 §:n 4 momentin kumoamisesta	388
Lakialoite LA 15/2000 vp (Pia Viitanen /sd ym.)	
7) Toivomusaloite TA 1/2000 vp (Liite 1 s. 415).....	409
8) Toivomusaloite TA 2/2000 vp (Liite 1 s. 415).....	409
9) Toivomusaloite TA 3—10/2000 vp (Liite 1 s. 415).....	409
10) Toivomusaloite TA 11—12/2000 vp (Liite 1 s. 415).....	409
11) Toivomusaloite TA 13/2000 vp (Liite 1 s. 415).....	409

12) Toivomusaloite TA 14—15/2000 vp (Liite 1 s. 415)	409
13) Toivomusaloite TA 16—19/2000 vp (Liite 1 s. 415)	409
14) Toivomusaloite TA 20—33/2000 vp (Liite 1 s. 415)	409
15) Toivomusaloite TA 34—35/2000 vp (Liite 1 s. 415)	409
16) Toivomusaloite TA 36—37/2000 vp (Liite 1 s. 415)	409

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Johannes Koskinen /sd
Inkeri Kerola /kesk
Kari Myllyniemi /kesk

Nimenuoto

Nimenuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Sulo Aittoniemi /alk
Janina Andersson /vihr
Eva Biaudet /r
Mikko Elo /sd
Tarja Halonen /sd
Olli-Pekka Heinonen /kok
Liisa Hyssälä /kesk
Ville Itälä /kok
Tarja Kautto /sd
Inkeri Kerola /kesk
Niilo Keränen /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Seppo Kääriäinen /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Leena Luhtanen /sd
Pehr Löf /r
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Kari Myllyniemi /kesk
Erkki Pulliainen /vihr
Susanna Rahkonen /sd
Pauli Saapunki /kesk
Arto Seppälä /sd
Hannu Takkula /kesk
Pentti Tiisanen /vas
Lasse Virén /kok

Nimenuodon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

23.2. edustajat
Pehr Löf /r
Kari Myllyniemi /kesk
Pentti Tiisanen /vas
24. ja 25.2. edustajat
Tuija Brax /vihr
Gunnar Jansson /r

Merkitään.

Sairauspoissaolot

Puhemies: Ilmoitetaan, että sairauden vuoksi eduskuntatyöstä ovat poissa

23.2. edustajat
Eva Biaudet /r
Markku Laukkanen /kesk
Hannu Takkula /kesk
23. ja 24.2. edustaja
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
23.—25.2. edustaja
Erkki Kanerva /sd

Merkitään.

Poissaolopyynnöt

Puhemies: Vapautusta eduskuntatyöstä muun syyn perusteella ovat pyytäneet ajalta

23.2. edustajat

Esko Aho /kesk

Niilo Keränen /kesk

24. ja 25.2. edustaja

Marja-Leena Kemppainen /skl

Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöjä.

Hyväksytään.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Laki alkoholilain 41 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 2/2000 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Jouko Jääskeläinen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Muutama sana täältä puhujakorokkeelta. Tämän aloitteen takana on vanhempien taholta tullut huoli asioista ja myös pari kirjallista kysymystä, jotka olemme eri yhteyksissä ministerille tehneet. Itse asiassa ministeri Biaudet'n, joka ei ole tänään paikalla, aikaisemmin antamassa vastauksessa tähän problematiikkaan mainitaan toisestakin asiasta, joka liittyy verottoon myyntiin laivoilla, kun hän siinä myöntää, että siinä asiassa ei aina valvonta toimi. Matkaliipussa oleva ikärajaan liittyvä kontrolli ei aina pelaa, ja aivan oikein ministeri toteaa, että tämä on ongelma tässä valvontakohdassa laivoilla tapahtuvassa alaikäisille kohdistuvassa alkoholin myynnissä. Samoin hän viittaa siihen, että tapahtuu alkoholin välittämistä alaikäisille.

Tässä aloitteessa varsinaisesti puututaan siihen, että Tuotevalvontakeskuksella eli Sttv:llä olisi hieman kättä pidempää silloin, kun se valvoo ja hoitaa näitä asioita. Sttv:hän on varsin hyvin viime aikoina ottanut näihin asioihin kantaa.

Olemme sen nähneet muun muassa ensi kesän erilaisiin tapahtumiin liittyvien lupien harkinnassa, jossa tosiaan aidosti on harkittu sitä, voidaan-ko lupa tiettyihin tarjoiluuihin antaa. Mutta käytännössä on esiintynyt ongelmana se, mikä vanhempien taholta on tullut ilmi, että muun muassa laivamatkoilla on niin sanottuna itsepalveluna tapahtuvaa alkoholin saantia. Se on mahdollista, aina eivät valvontaresurssit siihen liity. Sttv on kyllä tästä asianmukaisesti lähettänyt kirjelmää ja antanut huomautuksia niille tahoille, jotka asiasta vastaavat, mutta aloitteessamme esitämme, että kättä pidempää mahdollisuutta puuttua ongelmiin nopeastikin olisi mahdollista luoda, ettei olisi aina vain kysymys siitä, että jokin lupa poistetaan tai lupaa alun perin ei anneta, eli lisättäisiin oikeuksia valvoa ja tarkistaa alkoholin myyntiä ja anniskelua, tarvittaessa tarkistaa jopa henkilötiedot ja puuttua havaittuihin epäkohtiin sekä ryhtyä vahvempiinkin toimenpiteisiin jatkumolla, onko anniskelulupa olemassa vai ei.

Tässä yhteydessä kannattaa ehkä myös mainita se, minkä ministeri kirjallisissa vastauksessaan puolen vuoden takaa mainitsee. Kaikki tämä valvontatoiminta, mikä tähänkin asiaan liittyy, on itse asiassa mahdollista vain Suomen lipun alla kulkevilla aluksissa. Syntyy aika mielenkiintoinen tilanne, jos uusien laivojen ulosliputusten myötä myös henkilöliikenne enenevässä määrin siirtyisi pois Suomen lipun alta. Kuka siinä tapauksessa valvoisi näitä tilanteita? Luulen, että siinä vaiheessa ainakin tarvittaisiin lisää uutta lainsäädäntöä ja myös jonkin taseisia kansainvälisiä sopimuksia.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteen idea on siis lisätä mahdollisuutta nopeisiinkin valvonta- ja kontrollitoimenpiteisiin. Uskoisimme, että lisävaltuudet lisääisivät myös valvonnan tehoa käytännössä. Tällä tavalla ainakin jonkin verran voitaisiin estää niitä ongelmia, jotka vanhempien palautteissa ovat meidän korviimme tulleet tässä asiassa.

² **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Tämä edustajien Jääskeläinen, L. Hiltunen ja Seivästä tekemä lakialoite sattuu varsin ajankohtaisesti julkiseen keskusteluun nimenomaan nuorten alkoholinkäytöstä. Tutkimustiedot osoittavat esimerkiksi erään urheilujoukkueen nuorten jäsenen alkoholin käytön saaneen hyvinkin paljon kielteistä huomiota. Se, että Tuotevalvontakeskuksen oikeuksia vahvistettaisiin, on tässä lakia-

loitteessa oikean suuntainen esitys, koska lainsäädännön noudattaminen esimerkiksi laivoilla edellyttää, että henkilöiden ikätiedot ovat anniskelua hoitavien tiedossa. Siksi toivoisin, että tämä aloite voisi edetä ja saada myös ainakin jonkinasteisen muutoksen aikaan.

3 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kuten edellinen puhuja ja itse aloitteen tekijä totesivat puheenvuoroissaan, olisi toivottavaa, että saataisiin tämä aloitteessa haluttu muutos aikaan. Varsinkin luokkaretkien aikaan tahtoo juuri erilaisilla laivoilla olla hyvinkin holtitonta elämänmenoa. Sen vuoksi tämä lakialoite on hyvin perusteltu. Toivon, että jatkokäsittelyssä päästään aloitteen tekijän esittämään tahtoon ja muotoon.

4 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Äsken kuulluissa puheenvuoroissa todettiin aloitteen erinomaisuus, tärkeys ja ajankohtaisuus. Yksi sellainen asia, johon kiinnittäisin huomiota tässä asiassa ja jonka toivoisin tulevan valiokuntakäsittelyssä otetuksi huomioon, on vanhempien vastuu, valistuksen lisääminen vanhemmille ja myös nuorison vastuu niin, että valistuksen kautta lisättäisiin vastuuntuntoa ja ymmärtämystä. Tärkeimpänä tässä asiassa näkisin suuren yleisön vastuun, ettei katsottaisi tätä asiaa läpi sormien, vaan aseilla, joita aloitteessa esitetään, tartuttaisiin tähän kiinni ja jokainen näkisi tulevaisuuden suomalaisten paremman polven. Tätä kautta olisimme pelastamassa sitä alkoholin harhakäytöltä ja luomassa niitä ihanteita, missä käytön määrä ei olisi niin holtitonta eikä niin houkuttelevaa kuin se nyt on.

5 Ismo Seivästö /skl: Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite, joka liittyy valvontaan, liittyy hyvin kiinteästi myös terveyteen ja niihin ongelmiin, jotka alkoholi aikaansaa etenkin nuoren elimistössä. Kun tämä sali vielä kaiken lisäksi tietää sangen hyvin sen, että alkoholi ja huumeet kulkevat tällä hetkellä monin paikoin käsi kädessä, niin sitäkin perustellumpi on tämä aloite.

Yleensäkin myynnin valvontaan pitäisi kiinnittää lisääntyvää huomiota, ei ainoastaan laivoissa vaan myös kaupoissa. Kaupoissa tulisi olla riittävästi henkilökuntaa, että se kykenisi valvomaan alkoholin saatavuuden ikärajojen noudattamista.

Samalla tavalla kuin ed. Seppo Lahtela äskeisessä puheenvuorossaan totesi, tulisi nostaa esille myös yhteisvastuun henki: positiiviset mallit nuorille ja lapsille. Positiivisia malleja tulisi viestittää urheilukilpailuissa ja vastaavissa joukkotapahtumissa. Niihin ei välttämättä aina tule liittää alkoholia ja alkoholitarjontaa.

6 Leea Hiltunen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Tämä on erittäin tärkeä asia, mikä tämän lakialoitteen kohdalta nostetaan esille. Kuten täällä on jo edellisissä puheenvuoroissa tuotu esille, aikuisten, vanhempien ja opettajien vastuusta ei varmasti koskaan puhuta tarpeeksi. Uudella tavalla toivoisin tämänkin lakialoitteen yhteydessä nousevan esille sen vastuun, mikä meillä aikuisilla on silloin, kun me lasten ja nuorten kanssa liikumme erilaisissa tilaisuuksissa, että voimme myös ohjata heitä oikeaan käyttäytymiseen.

Alkoholipitoisten juomien saatavuus on tehty aivan liian helpoksi tällä hetkellä. Se turmelee lasten ja nuorten elämää monella tavalla. Siksi on tärkeätä, että tässä luodaan lisävaltuuksia muun muassa Tuotevalvontakeskukselle ennen kaikkea valvontaan. Tietysti toivoisi, kun esimerkiksi asiakaspalvelua kehitetään niin laivoilla kuin erilaisia tilaisuuksia suunniteltaessa ja järjestettäessä, että myös siellä vastuu olisi ensisijainen, että mietittäisiin aina seurausvaikutukset siellä, missä alkoholipitoisia juomia tarjotaan, ja se, miten nuoret ja lapset joutuvat tekemisiin alkoholi-juomien kanssa. Ennen kaikkea toivoisin, että me emme joutuisi syyllistämään, emme lapsia emmekä nuoria alkoholikäyttäytymisessä, vaan loisimme ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Nimenomaan tällä lakialoitteella ollaan tekemässä ennaltaehkäisevää työtä.

7 Raimo Vistbacka /ps: Arvoisa puhemies! On mielenkiintoista kuulla tällaista hurskastelua. Olen itse ollut 15 vuotta poliisina Helsingissä. Kyllä minä sanon näin, hyvät ystävät, edustajatoverit, jotka olette käyttäneet puheenvuoroja, että on paljon parempi, että nuori ottaa alkoholia valvotussa tilassa, kun hän kuitenkin ottaa.

Ed. Jääskeläinen täällä viittasi julkisuudessa olleisiin puheisiin nuorisotapahtumista. Minä sanon, hyvät ystävät ja edustajatoverit, että menkää Provinssiin Seinäjoelle. Kun siellä ei ole valvottua anniskelua, niin siellä on kasapäin tyhjiä pulloja ja kovaa viinaa otetaan. Tämä on

tosiasia, valitettavasti. Minä olen ollut 15 vuotta Helsingissä poliisina ja nähnyt sen tilanteen, mikä on käytännön elämässä.

Kannatan lakialoitetta siltä osin, että on enemmän valtuuksia, mutta siltä osin en, että ei olisi mahdollisuuksia valvotussa tilassa käyttää alkoholia. Hyvät edustajatoverit, käykää tutustumas-
sa näihin asioihin ennen kuin puhutte.

⁸ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Varmasti niin on, että alkoholia otetaan kaikesta huolimatta, eli valvonta minkälaista tahansa. Mutta kuitenkin tämä lakialoite, jossa yleensä kiinnitetään huomiota valvontaan, on erittäin merkittävä ajatellen nimenomaan sitä, että yhteydenotot ovat tulleet huolestuneilta vanhemmilta. Eikä pelkästään laivoilla, vaan muihinkin erilaisiin ravintoloihin alaikäiset voivat päästä aikuisten henkilöllisyyspapereilla sisään. Mielestäni meillä on vastuu siitä, että me ennalta ehkäisisimme alkoholin käyttöä ja valvoisimme sitä sillä tavalla, että ei pelkästään vanhempien, vaan myös viranomaisten, myyjien, tarjoilijoiden ja vahtimestareiden vastuuta lisättäisiin ja tultaisiin tässä tarkemmaksi, koska huolet ovat tulleet nimenomaan siitä, että vahtimestarit ja tarjoilijat myyvät alaikäisille ja sitä ei valvota riittävästi. Laki edellyttäisi paljon laajemmankin valvonnan.

⁹ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tomerat toimet ovat varmasti tarpeen, jotta nuorten alkoholin ja huumeiden käyttöä voitaisiin hillitä ja vähentää.

Sosiaali- ja terveystoimikunta sattumoisin juuri tänään kuuli nuorten päihteidenkäytöstä eri asiantuntijoita, ja oli siellä läsnä myös Tuotevalvontakeskuksen päällikkö. Sain häneltä aivan toisenlaista viestiä kuin lakialoitteessa todetaan sen suhteen, etteikö Tuotevalvontakeskuksella olisi mahdollisuuksia olla esimerkiksi antamatta anniskelulupaa sellaisiin tilaisuuksiin, jotka ovat alaikäisille tai lapsiperheille kohdistettuja. Tuotevalvontakeskuksen päällikön näkemyksen mukaan se on jo nykyisen lainsäädännön perusteella mahdollista, joskin hieman kiistanalaista. Jos lakipykälät eivät nyt loppuun saakka kestä, kun muutamat heidän päätöksensä on valituksessa, niin sitten niitä pykäläiä pitää varmastikin korjata.

Minusta se olisi paljon oikeampi näkökulma tähän asiaan kuin lähteä etenemään viranomaisvalvonnan kautta. Ennakkoluvan merkityshän on

paljon suurempi kuin sen, että tehdään joitakin henkilötodistuksiin perustuvia valvontaiskuja. Minusta olisi nyt ensiarvoisen tärkeä selvittää, riittävätkö pykälät Tuotevalvontakeskuksen jo toteuttamaan toimintamalliin.

Mitä sitten tulee laajemmin tähän kysymykseen, niin totta kai laivajuopottelu on minusta kummallinen kuvio kaikkineenkin. Kun itse tulen Merenkurkun alueelta, on tietysti huonosti hyväksyttävää, että liikennöintimahdollisuutemme ovat nyt kokonaan loppumassa sen johdosta, että ihmiset eivät saa juoda välillä Vaasa—Uumaja—Vaasa. Meillä on tie poikki kohta siitä syystä. Tämä ei ole kohtuullista.

Ed. Johannes Koskinen merkitään läsnä olevaksi.

¹⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Lakialoite puuttuu alkoholin saatavuuteen koskien nimenomaan nuorten alkoholin saatavuutta. Niin laivoilla kuin maissakin pitäisi nuorten alkoholinkäyttöä ja saatavuutta rajoittaa. Nuorten alkoholinkäyttö kärjistyy ja näkyy eniten kaupungeissa.

Ed. Vistbacka oli aivan oikeassa, että pitää tarjoilla valvotuissa tiloissa ja olosuhteissa, näin pysyy nuortenkin alkoholinkäyttö hallinnassa. Mutta kuten puhuja toteaa, laivoilla ei näin tapahdu, vaikka siellä pitäisi olla valvotut olosuhteet.

Korostaisin vielä koulun merkitystä asennekasvatuksessa ja valvonnassa. Siellä pitäisi antaa enemmän asennekasvatusta ja valistusta.

Ed. Kerola merkitään läsnä olevaksi.

¹¹ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunnan puheenjohtaja ed. Vehkaoja perusteli mielestäni hyvin tätä asiaa. Mitä tulee ed. Vistbackan kommenttiin, hän oli mielestäni oikeassa siinä, että nuorten kohdalla valvotut olosuhteet pitää olla tavoitteena, muutoin se riistäytyy käsistä. Samoin haluan osaltani yhtyä keskustelussa niihin peruste-

luihin, joissa on peräänkuulutettu koulujen ja kotien vastuuta. Usein sellainen asenne alkoholiin, että se on kerrasta poikki tai kielletty kokonaan, ei toimi nuoren kohdalla, vaan paremmin tehoaisi keskustelu asiasta ja sen tietäminen, että tällainen vaihtoehto yhteiskunnassa on. Siis asiallinen perustelu olisi varmasti nuoriin parhaiten pureva.

¹² **Harry Wallin /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Lakialoitteessa on käytetty hyvää ja erittäin aiheellista esimerkkiä eli nimenomaan laivoilla tapahtuvaa alkoholinmyyntiä. Uskoisin, että siellä ikäraja-alitusta tapahtuu eniten.

Kuitenkin ed. Vistbacka nosti esille erittäin hyvän esimerkin, Seinäjoen Provinssirockin. Olen ollut siellä useampana vuotena järjestysmiehenä ja omakohtaisesta kokemuksesta tiedän, miten valvotussa tilaisuudessa nuoret käyttävät asiallisesti alkoholia. Siellähän valvotaan erittäin tarkkaan tiloja, joilla on anniskelulupa. Niistä ei saa poistua olutmuikien eikä muidenkaan virvokkeitten kanssa. Näin on vähennetty huomattavasti aikaisempaa juopottelua, mikä sillä alueella oli. Kun on valvottu mahdollisuus nauttia alkoholia, se poistaa nimenomaan alueelle tuodun alkoholin käyttöä. Siinä mielessä ed. Vistbacka oli täysin oikeassa.

¹³ **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ed. Jääskeläinen on tehnyt hyvän aloitteen, mutta Tuotevalvontakeskuksen olisi annettava heti ohjeet laivoille, missä alkoholia tarjotaan seisovasta pöydästä suoraan kraanasta, että kraanatarjoilu on ehdottomasti lopetettava ja tarjoilijoiden on tuotava pöytään se alkoholi, mitä tarjotaan. Siinä se valvonta pelaisi, ei tämä sen kummempi asia ole.

Sitten toisaalta EU:n alueellahan nuorilla on mahdollisuus saada alkoholia esimerkiksi Espanjassa ihan vaikka kioskista. Näkisin, että alkoholi- ja huumeongelma on Euroopassa niin laaja, että EU:n direktiivin pohjalta tämä asia pitäisi hoitaa kuntoon.

¹⁴ **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa niin kuin usein näissä alkoholikasvatukseen liittyvissä puheenvuoroissa on painotettu joko valistusta, lupamenettelyä tai valvontaa. Kaikilla niillä on tehtävänsä, mutta kyseisessä aloitteessa lähdetään laivakulttuurista, ja laivakulttuurihan on monessa mielessä sallivimmillaan. Siinä mielessä näistä kolmesta välinees-

tä katson, että tällainen valvonta on oikeastaan ainoa mahdollisuus parantaa tilannetta ja siinä mielessä tuen aloitetta.

¹⁵ **Jouko Jääskeläinen /skl:** Arvoisa puhemies! Monia tärkeitä näkökohtia on tässä yhteydessä tuotu esille. Kasvatus on tietysti erittäin tärkeää, se alkaa kotoa ja koulusta.

Ed. Vistbackalle toteaisin vain sen verran, että tietysti, kun puhutaan tilanteesta, jossa alkoholia saa kraanasta, sehän ei tavallaan ole valvottu tilanne vaan käytännössä valvomaton.

Ed. Vehkaoja aivan oikein kiinnitti huomiota Tuotevalvontakeskuksen mahdollisuuteen estää ennakkolta lupa, tai jälkeinpäin todeta, ettei enää saa lupaa tai vastaavaa. Ihan oikein, että he ovat toimineet asiassa aktiivisesti viime aikoina. Mutta kuitenkin kun on tila, johon anniskelulupa on jo myönnetty, niin saamani käsityksen mukaan siinä tilassa ja siinä tilanteessa nuo hampaat ja keinot ovat pikkuisen heikot tällä hetkellä. Siinä mielessä, ed. Kuosmanen, kun olisi tällainen ohje ja näin olisi tehtävä, se olisi kaikkein nopein, mutta on vähän se käsitys, että ehkä ihan tällaisia valtuuksia ei tällä hetkellä ole. Jos sellaiset on, niitä tietysti pitäisi käyttää. Siinä mielessä lisävaltuudet tehostaisivat valvonnan tehoa, ja siinä mielessä aloite on tehty ja varmaan etenee myöskin julkisen keskustelun kautta.

¹⁶ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Omassa puheenvuorossani arvostelin ainoastaan ed. Jääskeläisen esittelypuheenvuoroa siltä osin, kun hän puuttui nimenomaan kesätapahtumiin ja niissä tapahtuvaan anniskeluun. Itse lakialoitteestahan olin samaa mieltä, eli valtuuksia pitää tietysti viranomaisilla olla. Se on ilman muuta selvä. Mutta nimenomaan käytännön elämässä on havaittu, että valvotussa tilassa on paljon parempi käyttää alkoholia kuin että suoraan Koskenkorva-pullosta juodaan.

¹⁷ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Minusta keskustelussa on selvästi kuitenkin tullut esille se olennaisin kysymys, että alkoholinkäyttö on nuorten ongelma tänä päivänä. Siinä mielessä minusta tähän on syytä pysähtyä siltä pohjalta, miten me kansanedustajina ja aikuisina otamme vastuuta myös rajojen asettamisen osalta, että ongelma voisi jollakin tavalla eliminoidua. Siinä mielessä pidän hyvin kannatettavaa ed. Jääskeläisen tekemää aloitetta. Toki tä-

män lainsäädännön rinnalla, niin kuin ed. Karjalaisen puheenvuorossa tuli hyvin esille, myös kasvatuksen ja vanhempien vastuu näissä kysymyksissä on äärimmäisen tärkeä. Siinä mielessä haluan tuoda esille myös sen näköalan, että kaikesta huolimatta tänäkin päivänä myös raittius on varteenotettava vaihtoehto.

¹⁸ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Teeke mieli yhtyä ed. Karjulan käyttämään puheenvuoroon, jossa hän toi esille sen, että myös raittius on varteenotettava vaihtoehto. Osaltaan siihen liittyy myös toivomusaloite n:o 31, josta jäljempänä tänään keskustelemme.

Samalla ed. Kuosmanen toi esille myöskin, että asiasta, josta me nyt olemme keskustelemassa, tulisi käydä EU:n tasollakin keskustelua ja luoda terveitä elämäntapoja edistävää direktiiviä. Toivon, että tämä jossakin vaiheessa synnyttäisi keskustelun myöskin tuolla tasolla.

¹⁹ **Jouko Jääskeläinen /skl:** Arvoisa puhemies! Kahteen asiaan. EU-tasolla tähän varmaan joudutaan puuttumaan, jos laivojen ulosliputukset jatkuvat, koska silloin tarvitsemme tähänkin asiaan kättä pidempää myöskin Euroopan tasolla.

Ed. Vistbackalle: Iloitsen siitä, että hän on aloitteeni takana. Vielä sen verran täsmennykseksi, että minäkin haluaisin, että kesätapahtumat olisivat raittiita, kaikin puolin raittiita. Mainitsin Sttv:n vain siinä yhteydessä ja siinä mielessä, että sillä on ollut kuitenkin pyrkimystä niissä hyvin heikoissa rajoissa, mitä viranomaisilla on, jollakin tavalla auttaa tässä vanhempien asiaa, vaikka se tietysti joutuu sitten lupia myöntämään ja kaikenlaista surullista tapahtuu. En haluaisi olla tässä ensimmäisenä moittimassa viranomaisia, vaan antamassa heille itse asiassa lisää keinoja.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

2) Laki asumistukilain 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 4/2000 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Nimelläni on tehty lakialoite, jossa ehdotetaan, että asumistukilain 1 §:ää muutettaisiin niin, että voitaisiin turvata tuki- ja palveluasunnoissa asuville mahdollisuus yleisen asumistuen saamiseen. Asiahan tuli tietoon ensimmäisen kerran jo noin vuosi sitten oman kotikaupunkini esimerkin kautta, jossa todella tällainen tapahtuma oli, että aikaisemmin tukea saaneilta henkilöiltä, jotka asuivat tukiasunnoissa, tuki poistettiin sillä perusteella, että heidän kanssaan kunta ei ollut tehnyt asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaista vuokrasopimusta vaan toisenlaisen sopimuksen, jossa kohtalokas ja eroava pykälä on sellainen, että jos aiheuttaa häiriötä, joutuu lähtemään tukiasunnosta välittömästi. Tällainen pykälähän on tehty näihin välivuokrapapereihin oikeastaan molemminpuolisen hyvinvoinnin takia, sen takia että talon muut asukkaat olisivat turvattuja, mutta myös sen takia, että asukas, joka häiriköi, saisi parempaa huomiota. Hän on todennäköisesti häiriköinnillään tullut osoittaneeksi, että se asumisjärjestely, joka hänelle oli ajateltu, on riittämätön. Tällä tavalla häntä autetaan myöskin eteenpäin näissä asioissa.

Kansaneläkelaitoksen muuttunut tulkinta tuli julkiseen tietoisuuteen vasta tänä vuonna lehdistössä, mistä syystä tietenkin hetimiten otin yhteyttä kotiseudulleni päin tarkistaakseni, onko todella ollut tilanne se, kuten minulle viime vuonna kerrottiin, että tulkinta oli muuttunut, ja näin vahvistettiin. Siitä ei tietenkään pystytty antamaan tietoa, oliko Kansaneläkelaitoksen omassa piirissä työskentelytapa muuttunut. Sitä vaihtoehtoa ei voi sulkea pois, että tällaisen uuden työskentelytavan seurauksena olisi tullut esille sellaisia uusia seikkoja, jotka olisivat jo alusta pitäen kenties aiheuttaneet toisenlaisen päätöksen Kansaneläkelaitoksen piirissä.

Asian ydinkysymys liittyy avo- ja laitoshoidon väliseen työnjakoon. Tätä kamppailuaan on käyty 90-luvulla erittäin useita kertoja Kansaneläkelaitoksen ja kuntien kesken. Olemme joutuneet muuttamaan lakiakin, täsmentämään sitä sen suhteen, mikä katsotaan laitoshoidoksi, mikä taas avohoidoksi, koska Kansaneläkelaitos ei

säännöstensä mukaan voi tukea, sanotaanko, laitospalvelua, jos se on esimerkiksi julkisessa laitoksessa tapahtuvaa. Määrittely sinänsä on ollut nykyisin voimassa olevan lainsäädännön takia välttämätöntä.

Voidaan sanoa, että sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntö on laahannut jäljessä, koska kuitenkin käytännön kentillä joudumme hoidollisista syistä yhdistämään laitoshoidtoa ja avohoidtoa. On oikeastaan täysin kohtuutonta — kun byrokratia on ihan erilainen näissä rahoituksissa, siitä syntyy todella lisätyötäkin — että tämä seikka on tullut niin ratkaisevaksi rahoituskanavien puolella.

Kuten puhemies totesi, lakialoite ollaan lähettämässä ympäristövaliokuntaan. Lakialoitteen allekirjoittajina on kuitenkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniä laidasta laitaan, voi sanoa. Miksi? Asiakkaat ovat meidän asiakkaitamme, mutta lain esittelee ympäristöministeriö. Näimme, että huoli on todella suuri. Kysymyksessähän ovat aika paljon juuri päihdeongelmaiset henkilöt tai lieviä mielenterveysvaikeuksia potevat henkilöt, jotka siis eivät ole eläkkeellä.

Tukiasuntojen jääminen yleisen asumistuen ulkopuolelle on siinäkin mielessä aika omalaatuinen seikka, että jos ajatellaan hoidon porrastusta, niin tukiasunto on lähempänä normaalia asumista kuin esimerkiksi palveluasunto. Kuitenkin palveluasunto on ihan perinteisesti ollut asumismuoto, mihin Kansaneläkelaitos on maksanut esimerkiksi eläkkeensaajan asumistukea. Tätä kautta tulee esille myös se kummallinen asia, että kun meillä on kolme eri asumistukimuotoa — opiskelijoillahan se kulkee asumislisan nimellä — niin niissä on hiukan toisistaan poikkeavat säännökset ja syntyy täysin hullunkurisia tilanteita kentällä. Samassa rapussa saattaa asua vierekkäisissä asunnoissa juuri esimerkiksi mielenterveyspotilaita, aivan samalla lailla huolenpitoa tarvitsevia henkilöitä, joista sellainen, joka ei vielä ole eläkkeellä, ei voi saada eläkkeensaajan asumistukea, jolloin hänen asiansa olisivat aika hyvin järjestyksessä, vaan hän joutuu tukeutumaan yleiseen asumistukeen. Näin ei voi jatkaa.

Kun katson hallitusohjelmaakin, siellä tietysti luvataan jotakin selvitellä, että saataisiin asumistukilainsäädännöt mahdollisimman lähelle toisiaan, toivottavasti joskus jopa yhdistettyä. Tässä vaiheessa, kun se hanke taas voi olla hyvin suuri ja vaativa, minusta olisi kiireellisesti muutettava

asumistukilain 1 §:ää niin, että tietoisesti lähdemme siitä, että tuki- ja palveluasunnoissa asuvat saavat tukea yleisestä asumistuesta, jos sitä ei voi muualta saada. Ei voi olla niin, että juuri ne, jotka ovat kaikkein köyhimpiä ja eniten tuen tarpeessa, eivät saisi yleisestä asumistuesta mitään ratkaisua. Tämä on logiikankin kannalta aivan omalaatuinen ilmiö.

Asia pitää laittaa kuntoon eikä sitä voida enää tehdä tulkintojen kautta, koska Kansaneläkelaitos on tulkintansa antanut. Se on liian epävarma pohja hoitaa asiaa, se ei anna oikeusturvaa riittävästi. Ei ole mitään muuta keinoa kuin muuttaa laki, ja toivon, että aloite voidaan nopeassa järjestyksessä ottaa ympäristövaliokunnassa esille ja saada asia korjatuksi.

2 Jorma Huuhtanen /kesk: Arvoisa puhemies! Heti alkuun haluan todeta, että kannatan ed. Vehkaojan hyvää lakialoitetta. Käytän puheenvuoron oikeastaan vain siksi, että perusteluissa on asioita, jotka edellyttävät hieman lisäselvitystä.

Yhtä lailla kuin eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenet ovat olleet aktiivisia, myös eduskunnan asettamat Kelan valtuutetut ovat käsitelleet asian viime torstaina yleiskokouksessaan ja päätyneet samoihin johtopäätöksiin, mitä tulisi tehdä.

Kyseessä on todellakin tulkintaristiriita asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaisista vuokrasopimuksista. Asia ei todellakaan korjaannu tulkintojen muuttamisella, vaan lain täsmäntämisellä. Perusteluissa on kuitenkin mielestäni korostetusti tuotu Kelan muuttunut käytäntö lakiesityksen perustaksi. Täytyy todeta, että kun asiaa selvitettiin valtuutettujen toimesta, toimeenpanon puolella kiistettiin tulkinnan muuttaminen. Tässä mielessä tilanne tuntuu tietysti täältä päin katsoen hyvin kummalliselta, mutta sillekin, niin kuin kaikille asioille, löytyy kyllä selityksensä.

Asumistukilain 11 §:ssään hyvin yksioikoisesti sanotaan, että asumistuen toimeenpano, ohjaus ja valvonta kuuluu ympäristöministeriölle. Valtuutettujen saaman selvityksen mukaan ministeriön ohjeistus on ollut sen verran yksiselitteinen, että Kela on toiminut näissä tapauksissa, jotka ovat herättäneet julkisuudessa keskustelua, niin kuin on toiminut. Mutta lopputulos on aina ongelmallinen. Juuri niin kuin ed. Vehkaoja sanoi, ne henkilöt, jotka ovat tuen suurimmassa tar-

peessa, ovat joutuneet tilanteeseen, jossa yleinen asumistuki evätään, ja se hän ei voi olla käytäntöjen tarkoitus. Siinä mielessä valtuutetut lähettivät kirjeen ympäristöministeriöön, jossa valtuutetut edellyttävät lain tarkistusta.

En epäile ollenkaan, etteikö lakialoite ole hyvin harkittu ja perusteltu, mutta me lähdimme siitä periaatteesta, että aina ministeriö tekee aloitteen ja selvittää asian sillä tavoin perusteellisesti, että eduskunnassa on siihen helppo yhtyä. Kun luin ehdotettua pykälää, niin mielestäni lisäys, joka tänne tulee, kyllä turvaa tukiasunnoissa elävien oikeudet. Se on aivan selvästi täsmennys eikä jätä tulkintoja varaa. Siinä mielessä kannatan tätä lakialoitetta ja sen nopeaa käsittelyä ja toivon, että tämäkin asia tulee kuntoon yhteiskunnassa.

³ Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Tukiasunnoissa asuu vammaisia, nuoria, jopa lapsia. Ongelmat liittyvät ehkä alkoholiin, joissakin tapauksissa pikkurikollisuuteen, itsenäistymiskriisiin, suhteisiin vanhempiin jne. Niin kuin täällä mainittiin, on myös kaikenikäisiä päihdeongelmaisia. Joka tapauksessa näitten henkilöitten kanssa kunnan sosiaalitoimi laatii palvelusuunnitelman, tietynlaisen hoitosuunnitelman. Tehdäänpä välillinen tai muu vuokrasopimus, tukiasunnossa asutaan usein varsin pitkään. Näiden henkilöiden elämäntilanne on sellainen, että muuta asuntoa heillä ei sillä hetkellä ole.

Ed. Vehkaoja perusteli aloitetta varsin hyvin. On sitten Kelan tulkinnasta kiinni tai ministeriön ohjeistuksesta, joka tapauksessa tässä tulee se kuva, että tietyllä tavalla vastuuta siirrettäisiin valtiolta kunnille, koska toimeentulotuen kautta tässä kuitenkin asunnon vuokratulot lopulta hoidettaisiin.

Kannatan lakialoitetta ja toivon, niin kuin edeltävät edustajat puhuivat, että tämä muutos tehtäisiin hyvin nopeasti.

⁴ Jouko Jääskeläinen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaoja on tehnyt oikein hyvän aloitteen. Tänäpä on tällainen kansalaisten päivä, kun ei täällä hallituksen esityksiä näytä olevan, ja voi kai tulkita, että on oikeastaan pelkkiä hyviä aloitteita tänään.

Tässä puututaan asiaan, josta olemme saaneet palautetta ei vähiten julkisen median sivuilla. Siellä on haastateltu asian kanssa harrasteisia ihmisiä. Ja eräs sektori, joka edellä ed. Kähkösen

puheenvuorossakin tuli esille, olivat päihdetilanteesta toipuvat henkilöt. Asiahan koskee varsin monia päihdejärjestöjä, päihdetyötä tekeviä järjestöjä, myös kristilliseltä pohjalta toimivia järjestöjä ja kaikkia muitakin. Pitäisin tavattoman valitettavana ellei ed. Vehkaojan aloite nopeasti johtaisi toimenpiteisiin ja lainsäädäntöön. Käykö se sitten vanhaan tapaan, että ministeriö tuo ja hallitus tuo oman esityksensä, esittää tämän hylättäväksi? Sekin olisi varmaan meistä kaikista hyvä. Miksei asia voisi mennä läpi ed. Vehkaojan nimellä, jos pykälät stemmaavat? Ainahan niissä voi olla hienouksia.

Uskon, että ainakin omasta puolestani ja koko ryhmänkin puolesta uskallan sanoa, että tämä kaikkein pienimpiä ihmisiä, vähimmissä oloissa olevia, koskettava asia, joka myös vaikuttaa kunnan ja valtion suhteeseen, tulisi mitä pikimmin saattaa kuntoon. Ja vähän ihmettelen, jos Kelassa ja kun Kelassa on tulkinnalla tähän päästy. Ilmeisesti lainsäädäntöpohja on ollut vähän hutera heidän virkaturvansa tai vastuunsa kannalta.

⁵ Leea Hiltunen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Toivottavasti nyt kansalaisten pettymys Kelan tulkintoihin saa vastausta sillä tavalla, että täällä eduskunnassa puututaan tähän kipeään kysymykseen. Erityisesti arvostan sitä, että nimenomaan ed. Vehkaoja on tehnyt tämän lakialoitteen. Toivon myös, että asia käsitellään pikaisesti. Tietysti, jos se tulee hallituksen esityksenä, niin kuin ed. Jääskeläinen sanoi, se vielä saattaisi olla tukena. Nimenomaan perustelut, jotka ed. Vehkaoja toi esille, ovat erittäin tärkeitä. Näen, että tässä on nostettu hyvin merkittävä asia esille, kun nähdään, että tukiasunnoissa asuu henkilöitä, jotka ovat monien vammojen ja sairauksien takia tai erilaisten syiden takia joutuneet tukiasuntoon. Myös se tilanne, joka vallitsee esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa palvelurakenteiden muutosten myötä, ei nyt saisi rajoittaa sitä hyvää kehitystä, mikä nimenomaan on tapahtumassa sosiaali- ja terveydenhuollon taholla, että laitoksista päästään avohuoltoon koteihin ja nimenomaan myös tällaisiin tukiasuntoihin, joissa selviytymistä opetellaan. Silloin olisi merkittävää, että tulisi nimenomaan yhdenvertainen asumistuki, eikä suinkaan toimeentulotukena, joka jo ihmisarvoakin tietyllä tavalla alentaa tai madaltaa, vaan että ihmiset olisivat samanarvoisessa asemassa.

Toivon todella, että tämä merkittävä lakialoite saa arvoisensa käsittelyn nopeasti, ja myös siitä, että aloite olisi mahdollista saada joko sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyyn lausuntoa varten, tai nimenomaan, että se lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyyn.

6 Marjatta Vehkaoja /sd: Arvoisa rouva puhemies! Pyysin vielä puheenvuoron ed. Huuhtasen mainintojen johdosta. Oli hyvä, että hän toi esille ympäristöministeriön roolin näiden ohjeistusten osalta. Mutta se ei muuta sitä tosiasiaa, että ihmisten oikeusturva on ollut käsittääkseni aika erikoisella pohjalla, kun mitkään niistä pääperusteluista, joilla on tukiasunnoissa asuneitten asumistukia hylätty, eivät ole perustuneet lain pykäliin. Kun on esimerkiksi käytetty perustetta, että ei ole asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain mukaista vuokrasopimusta, niin minä en löytänyt koko laista sellaista kohtaa, että tätä olisi myöskään vaadittu. En myöskään löytänyt sitä seikkaa, että olisi sanottu, että väliaikaiseen asumiseen ei tukea makseta. Tämä on vähän laajempikin kysymys, miten huolehditaan niiden ihmisten oikeusturvasta, joille lait on kirjoitettu, kun annetaan sellaisia perusteluja. Sellaisia epäamis-perusteluja minä en voi hyväksyä, jotka eivät suoraan perustu johonkin lain pykälään. Jos jostain halutaan evätä, ainakin perustelu pitää mainita lakipykälissä. Muuten tämä on ihan niin kuin villien maa.

7 Tapio Karjalainen /sd: Arvoisa puhemies! En ole tämän aloitteen allekirjoittajia, mutta pidän sitä aiheellisenä kolmesta syystä. Ensinnäkin itse aloitteeseen sisältyvän asian järjestämisen vuoksi, toiseksi sen takia, että aloite nostaa keskusteluun avohoidon käytännön järjestelyyn liittyviä puutteita. Avohoitoahan on markkinoitu vaihtoehtona, ja tästäkin selviää, että se on monessa suhteessa pelkkä säästötoimenpide ja että siinä henki on hyvin välinpitämätön ja suorastaan kylmä asiakkaita kohtaan. Kolmas syy on tulkintojen mahti. Toisin sanoen ohi lainsäädännön meillä muutetaan, ellei suoranaisesti linjaa niin ainakin ilmapiiriä, jossa poliittisia päätöksiä tehdään.

8 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin ed. Vehkaoja totesi, laista ei suoraan kieltojakaan löydy joistakin asioista. Siinä tapauksessa toivoisi maalaisjärjen käyttöäkin, kau-

pungissa kaupunkilaisjärjen käyttöä, niin että joka paikassa voisi käyttää omaa järkeä ja harkintaa sillä tavalla, että epäinhimillisiä tapauksia ei syntyisi.

Ed. Vehkaojan aloitteessa todetaan, että tuki-asunnossa asuvista ei monellakaan ole muuta asuntoa. Mutta niissäkin tapauksissa, joissa tuki-asunnon tarpeessa olevalla henkilöllä sattuu jokin mökkiräjä olemaan, minusta sekään ei voi olla esteenä, jotta asumistukea ei myönnettäisi, koska kuitenkin kysymys on siitä, ettei tämä ihminen todennäköisesti pysty asumaan omassa kämpässään. Tosin päällekkäistä asumistukea ei pidä maksaa, mutta jos kuitenkin kysymys on siitä, että hänellä on vaikka oma osake tai asunto jossakin, siitä huolimatta ne pitäisi ottaa erillisinä asioina, koska tämä ihminen tarvitsee tuki-asunnon. Tässä todetaan, että näissä asutaan jopa vuosia. Sen takia minusta aloite on sinällään hyvä, että jos tätä ei ole maalais- ja kaupunkilaisjärjen puitteissa saatu, nyt se tulee lakiin ja toivon mukaan valiokunta vie sen näin läpi.

9 Kari Uotila /vas: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaojan lakialoitteen esiintuoma ongelma on joko tämän aloitteen muodossa tai jollain muulla tavalla joka tapauksessa saatava hoidettua. Tukiasuminen asumismuotona on monelle todella tärkeä ja välttämätön, ja täällä on viitattu muun muassa alkoholiongelmaisiin. Viime syksynä oli niin sanottu asunnottomien yö Helsingissä, ja silloin me muutamat kansanedustajat vierailimme eri kohteissa Helsingissä, muun muassa päihdeongelmaisten paikassa, jossa ketju on niin, että on niin sanottu märkäpuoli, sitten on kuivapuoli. Sen jälkeen on pyrkimyksenä tukiasuntoratkaisu ja sitä kautta kuntouttaa ja rohkaista päihdeongelmista irti pääsevä ihminen vähitellen normaaliin elämään ja asumiseen tavallisessa asunnossa. Sen vuoksi kyllä asumistuen ulottaminen koskemaan myös tukiasunnossa asuvia on välttämätöntä.

Asumistuki muutenkin on järjestelmä, josta on huolta pidettävä. Ministeri Siimeksen asettama selvitysmies Peter Fredriksson esitti selvitystyönsä, ja siinä hän muun muassa tuo esiin asumistukijärjestelmän edelleen kehittämisen. Minusta se on kyllä välttämätöntä, koska toisenlaisiakin mielipiteitä on olemassa. On jopa heitetty ajatuksia siitä, että asumistukijärjestelmä pitäisi romuttaa ja että sillä on kielteisiä vaikutuksia asumiskustannuksiin jne. ja vuokratasoihin.

Minä pidän kyllä tärkeänä, että eduskunta kehittää asumistukijärjestelmää, tekee siitä aukottoman ja paremman ja tasoltaan riittävän myös jatkossa.

¹⁰ **Osmo Soininvaara /vihr:** Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojan esille ottama asia liittyy laajemminkin siihen, että meillä Kansaneläkelaitos ja valtio yleensä tukee joitakin sosiaali- ja terveystoimen hoitomuotoja ja taas toisia ei tue. Tämä on johtanut hyvin epätarkoituksenmukaiseen käyttäytymiseen, jossa on hyvin vaikeahoitaisia vanhuksia laitettu avohoidon palveluihin vain sen takia, että saataisiin Kansaneläkelaitoksen tukia. Niin kuin on osoittautunut, tulipalojen sattuesssa tämä ei ole oikein hyvä ratkaisu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon Tato-ohjelmassa on otettu yhtenä kohtana esille koko tämän kentän siivoaminen, jotta saataisiin valtion osallistuminen erilaisiin hoitomuotoihin neutraaliksi ja tällä tavalla poistettaisiin tähän liittyvät esteet. Tämä on vain yksi kohta tätä ongelmaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

3) Laki alkoholilain 20 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 8/2000 vp (Sakari Smeds /skl)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystoimivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Viimeisten vuosien ja vuosikymmenten aikana kansalaiset ovat saaneet hyvin paljon valistusta alkoholien vaaroista, oikeista juomatavoista ja esimerkkejä eurooppalaisesta juomakulttuurista. Alkoholista aiheutuvat ongelmat eivät ole kuitenkaan tulleet voitetuiksi. Itse asiassa monelta osin on käynyt päinvastoin. Alkoholien kokonaiskulutus on viime vuodenkin tilastojen perusteella ollut kasvussa ja sitä kautta myös sen kansanterveydelliset haitat. Lasten ja nuorten terveystapatutkimusten mukaan humalajuominen lasten ja nuorten keskuudessa on lisääntynyt, mikä on var-

masti jokaisen meidän ikävä kyllä havaittavissamme kotikaupunkiemme öisillä kaduilla.

Terveystapatutkimuksen mukaan 10 prosenttia 14-vuotiaista pojista oman ilmoituksensa mukaan juo itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa ja peräti 16 prosenttia samanikäisistä tytöistä. Huumausaineetkin ovat uhkana jo muuallakin kuin kasvukeskuksissa. Samalla päihdeaineiden ympärillä pyörii mittava, jopa kasvava määrä rikollisuutta.

Arvoisa puhemies! Tulee heti myöntää, että päihdeaineiden väärinkäyttö on niin vaikea asia voitettavaksi, että ei sitä varmasti voiteta vain kielloilla, ei näytetä voitettavan valistuksellakaan. Näitä molempia tarvitaan. Uskon, että ennen kaikkea tarvitaan esimerkin voimaa. Minusta on valitettavaa, että edelleen tässä yhteiskunnassa näyttää olevan vallalla jonkinlainen sisäänrakennettu ajattelumalli siitä, että olet normaali, hyväksyttävä vasta, jos osaat käyttää alkoholia. Tästä nousee se monien vanhempienkin vilpittömän uskomus ja ajatus siitä, että lapsia ja nuoria pitäisi opettaa käyttämään alkoholia. Minusta asiaa voitaisiin ja tulisi ajatella toisin päin. Enemmän tukea ja ymmärtämystä tulisi osoittaa ajatukselle, että olet normaali nuori, jos et käytä päihdeaineita. Tämän ajattelumallin läpilyöminen on valitettavan vaikeaa tässä yhteiskunnassa, jossa alkoholi on niin voimakkaasti läsnäoleva tekijä sielläkin, missä sitä ei aina odottaisi, muun muassa urheilukilpailuissa.

Minusta on myönteistä, ilahduttavaakin se, että viime vuosien aikana vanhemmat ovat heränneet tähän tilanteeseen. Vanhemmat, koulut ja monet vapaaehtoisjärjestöt, jopa poliisikin, ovat monella paikkakunnalla tulleet saman pöydän ääreen pohtimaan, miten juuri tällä paikkakunnalla yhdessä voitaisiin puuttua päihdeaineiden käyttöön ja ongelmiin jo siinä vaiheessa, kun ne vielä ovat voitettavissa.

Vanhempien ja järjestöjen toimenpiteiden lisäksi mielestäni tarvitaan kuitenkin joitakin täsmäkohdennettuja toimenpiteitä myös lainsäätäjän osalta. Tässä lakialoitteessa olen halunnut esittää yhtä sen kaltaista mielestäni perusteltua toimenpidettä. Lakialoitteessa kunnille halutaan antaa harkintavaltaa anniskeluaikojen säätelemiseksi joko määrääjäksi tai pysyvästi. Tämänhetkisen lainsäädännön mukaan kunnillahan on mahdollisuus joko hyväksyä tai kieltää anniskelu kunnan alueella. On ilmeisen harvinaista ja ehkä epärealistista ajatella, että kovin yleiseksi

voisi muuttua se käytäntö, että kunta kieltäisi anniskelun kokonaan. Siksi mielestäni tarvitaan kuntakohtaista harkintaa mahdollistavia tulokulmia asiaan. Tuotevalvontakeskushan voi tänä päivänä antaa tiukkojakin rajoitteita niin anniskeluaikojen suhteen kuin muiltakin osin. Itse koken, että enemmän arvostusta pitäisi antaa paikallisille näkemyksille ja paikkakunnan olosuhteiden tuntemukselle. Uskon, että kansalaisten viestit paljon herkemmin kulkeutuvat paikallisten päättäjien korviin kuin valtakunnan tason viranomaisten kuultaviksi. Jos lakialoite tulisi hyväksytyksi, merkitsisi se yhtä keinoa kuntatasolle rauhoittaa anniskelupaikkojen ympärillä väistämättä tapahtuvaa levottomuutta. Tämä merkitsisi myös mahdollisuutta rauhoittaa yöjuottoloiden toimintaa.

Euroopassa ei ole suinkaan mikään pääsääntö, että anniskelupaikat saavat olla pitkälle yöhön auki. Voitaisiin toki esittää tämänkin lakialoitteen pienenä kritiikkinä, pitäisikö meillä ylipäänsä tässä maassa lainsäädännöllä mahdollistaa se, että esimerkiksi kello yhden aikaan ihmiset voivat horjua tuoppien äärellä anniskelupaikoissa. Itse pidän kuitenkin hyvänä, toivon mukaan toteuttamiskelpoisena ja realistisena tapana sitä, että kuntien harkintavaltaa lisättäisiin. Tämä lakialoite ei mielestäni ole kielto- eikä pakkoheinen. Se on itse asiassa aika eurooppalainen, läheisyysperiaatetta korostava.

Toivon, arvoisa puhemies, että lakialoite saisi asianmukaisen käsittelyn.

² Inkeri Kerola /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin olen tyytyväinen siitä, että ed. Smeds on ottanut aloitteessaan esille erittäin tärkeän asian. Vaikka voi olettaa, etteivät rajoitukset kaikkia ongelmia maastamme poista, voidaan tämän tyyppisillä lakialoiteilla herätellä ihmisiä huomaamaan, että nykyisin alkoholin käyttö erityisesti nuorten mutta myös jo lasten piirissä on osa negatiivista nykypäivää, johon myös eduskunnassa halutaan puuttua. Eivät auta rajoitukset, elleimme aikuisina ja vanhempina ota vastuuta lapsistamme ja nuoristamme. Liian moni lapsi ja nuori vielä tänäänkin hakee alkoholista näennäistä turvaa vanhempien puutteesta.

Toivon ed. Smedsin aloitteen saavan asiallisen käsittelyn. Viittaan juuri läheisyysperiaatteen, mikä on muotisana tänä päivänä. Tästä asiasta on olemassa nimittäin tutkimuksia ja koke-
muksiakin ihan tarpeellinen määrä, ettei niitä-

kään enää tarvitse tehdä. Voimme suoraan ryhtyä toimenpiteisiin.

³ Juha Karpio /kok: Arvoisa rouva puhemies! On hyvä, että ed. Smeds puuttuu niihin epäkohtiin, mitä tällä hetkellä anniskelutarjoilussa eri paikkakunnilla on. Todellakin se, mitä hän äsken puheenvuorossaan sanoi, on täyttä totta. Tosi-asia on myös se, että Tuotevalvontakeskushan myöntää tänä päivänä anniskeluluvat ja ajat, kuinka kauan milläkin paikkakunnalla paikallinen yrittäjä voi vuorokaudessa anniskelu-oikeuttaan harjoittaa.

Lakialoitteessa ehdotetaan, että kunnanvaltuustot voisivat rajoittaa vuorokausianniskelu-oikeuksia. Mielestäni tämä ehdotus ei ole kuitenkaan toteuttamiskelpoinen. Kunnanvaltuuston tehtävä on mielestäni aivan muuta kuin äänestyksen jälkeen todeta, että anniskeluaika siinä ja siinä ravintolassa ei ole riittävä. On totta, että Tuotevalvontakeskuksen toiminnassa tällä hetkellä on paljon toivomisen varaa. Se sijaitsee Helsingissä, on monestikin kaukana maakunnista, ja päätökset sieltä tulevat hyvinkin hitaasti. Mielestäni parempi vaihtoehto olisi se, että paikalliset Alkot voisivat antaa rajoituksia, jos katsovat sen aiheelliseksi, tai paikalliset Alkot ainakin yhdessä kunnallisten päätöksentekijöiden kanssa, kunnan tai kaupunginhallituksen kanssa. Mutta se, että lakiesityksen mukaan nämä esitykset ja rajoitukset vietäisiin kaupungin- ja kunnanvaltuustoihin, ei ole mielestäni kylläkään toteuttamiskelpoinen vaihtoehto.

⁴ Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Smedsin aloite on erinomaisen hyvä ja siinä puututaan todella tärkeään ja ajankohtaiseen asiaan. Mutta puheenvuoron pyysin sen takia, että aloitteesta periaatteessa puuttuu, viittaten ed. Karpion puheenvuoroon, sellainen näkemys, mitä tässä tarvitaan yrittäjän asemasta katsottuna ja myös mitä paikallisuus tekee.

Ohjeissa todetaan, että alkoholiasetuksen 23 §:n mukaan anniskelu on lopetettava viimeistään 1.30. Ihmettelen, minkä takia tästä ajasta yleensä venytään ja mennään siitä pidemmälle. Nyt, jos tämä tulisi niin, että kunnanvaltuusto tämän asian päättäisi, kun Suomessa kuntakoko on sellainen kuin se on, yrittäjät ja kunnat joutuisivat erityyppiseen asemaan kieltäessään anniskelun vaikkapa Kouvolassa ja sen sijaan Kuusankoskella sen saadessa jatkua kolme tuntia pidem-

pään. Väki siirrettäisiin siitä muutama kilometri rajan yli ja juotettaisiin uudestaan siellä toisessa paikassa. Tämä ei tähän saisi missään tapauksessa johtaa. Tämä johtaisi myös sellaisenaan yrittäjien eriarvoiseen asemaan ja kilpailun vääristymiseen. Tämä näkökohta pitäisi tässä nähdä ja ottaa huomioon.

Toivoisin, että aloite saisi erittäin asianmukaisen ja nopean käsittelyn ja tähän otettaisiin korkeampi ohjaus ja päättelyvalta, missä ed. Smedsin mainitsema yöjuottola -nimike myös huomioidtaisiin ja lopetettaisiin koko juottolatoiminta, suljettaisiin aikojen alussa ja aloitettaisiin mieluummin vaikka illalla jo aikaisemmin.

5 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustajakollega Smeds on nähnyt erittäin paljon vaivaa aloitteen laatimisessa ja tehnyt hyvän lopputuloksen aloitteen muodossa. Toivon, että aloite etenee myönteisesti täällä eteenpäin.

Kyllähän tällaista läheisyysperiaatetta, että kunnallisesti voidaan päättää asioista, voi tietysti ajatella. Mutta keskiolukysymyksessä se ei oikein toiminut, vaan selkeät ohjeet koko valtakuntaa koskien ovat ehdottomasti paremmat. En näkisi vahinkona, jos kunnissa koetaan, että valtakunnalliset ohjeet eivät ole riittäviä, että siellä voitaisiin tehdä päätös toisin.

Kysymys, millä tasolla päätös tehdään, olisi ko se hallitustasolla vai valtuustotasolla, olisi asia erikseen. Samoin tietysti paikallisille Alkoille pitäisi antaa myös rajoitusmahdollisuuksia käytännössäkin entistä selkeämmin kulloisenkin tilanteen hillitsemiseksi ja alkoholihaittojen minimoimiseksi.

6 Tero Rönni /sd: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Smeds maalaili kauniita ajatuksia siitä, että tällaisella lain muuttamisella saataisiin jotakin aikaan. Olen tietoinen tästä ongelmasta. Ongelma on varmasti olemassa ainakin joillekin ja joidenkin kohdalla, mutta ei kunnalliseen demokratiiaan eikä päätöksentekoon sovi, että siellä joka ilta valtuustossa istutaan ja odotellaan, saako tuolle kuppilalle nyt antaa tunniksi jatkoaikaa vai ei. Mielestäni ed. Oinonenkin varmaan Keuruun valtuustossa mieluummin päättää joistakin isommista asioista kuin siitä, annetaanko Keuruussa lomahotellille tällä viikolla aikaa tarjoiluun kello kahteen vai kolmeen asti.

Tässä pitäisi keskittyä johonkin muuhun ja isompaan asiaan. Ollaan pian siinä tilanteessa,

kun mennään määrätyle alueelle vähän pohjoisemmaksi Suomea, että siellä tarjoillaan vain kello 11:n ja 12:n välillä ruoan yhteydessä, kuten aikaisemmin. Palataan tässä muutama kymmenen vuotta taaksepäin näissä ajatuksissa ja oloissa.

7 Ismo Seivästö /skl: Arvoisa puhemies! Vuonna 1975 Suomessa oli noin 1 500 A- ja B-oikeuksilla varustettua ravintolaa. Vuonna 1998 ravintoloita oli noin 4 500 eli tarjonta on kasvanut ja moni pankkikonttori on muuttunut ravintolaksi, pubiksi tai kaljabaariksi. Varsinkin ongelmia on tullut myös lisää sen myötä, kun työtäkin on tullut. Kun otetaan kaikki päihdyttävät aineet huomioon, lasku yhteiskunnalle liikkuu monessa miljardissa markassa. Tässä suhteessa, koska kuntakuva on muuttunut monin paikoin, kunnallisella itsehallinnolla, joka on Suomessa ollut pitkään voimassa, tulisi olla myös tietty oikeus ja mahdollisuus puuttua talousalueitten ja seutukuntien puitteissa tähän ongelmaan, jottei niitä ongelmia syntyisi, joihin ed. Seppo Lahtela viittasi.

Tämä kysymys on syytä tarkoin selvittää ja pyrkiä siihen, että valvonta toimii ja myös niin sanottu pimeä, harmaa alkoholinmyynti saadaan järjestykseen, koska harmaa talous kaiken kaikkiaan, on se sitten mitä "liiketoimintaa" tahansa, vie pohjaa rehellisiltä yrittäjiltä.

8 Leea Hiltunen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Näen lakialoitteen hyvin tärkeänä kaikista sellaisista puheenvuoroista huolimatta, jotka ovat vähän kriittisesti tähän suhtautuneet. Alkoholilain 1 §:n tarkoitushan on ja sillä ikään kuin pyritään myös siihen, että 1 §:n tarkoitus toteutuisi. Siellähän sanotaan, että alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistään alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Kyllähän tämä perustavoite pitää olla selkeästi mielessä.

Perustelut, mitä ed. Smeds puheenvuorossaan otti esille, ja myös täällä kirjattuina esitetyt perustelut ovat mielestäni selkeät siinä mielessä, että jos kerran kunnilla on mahdollisuus antaa laajennettuja lupia ja erilaisia lupia, yhtäläisesti myös rajoittavia lupia tulisi olla oikeus antaa eli tässäkin toteutuisi kunnallinen itsehallinto ja arviointi siellä kunnissa. Näen myöskin tällaisen alueellisen yhteistyön siten, etten näe kilpailutekijäongelmaa lainkaan, vaan Kuusankoskella ja

Kouvolassa varmasti yhteistyötä voi kuntien kesken olla ja löytyä laajempaakin ilmapiiriä, jolloin nähdään esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin takaamiseksi sellainen tavoite, että tällainen päätös kunnanvaltuustossa tehdään ja katsotaan, että jos saatavuutta rajoitetaan jo kellon-aikojen suhteen, se mahdollistaa lasten terveiden elämäntapojen toteutumisen.

On ollut erittäin mielenkiintoista niiden kampanjoiden ja projektien käynnistyminen yhteiskunnassa, jotka tukevat nimenomaan malleja lasten, nuorten ja myöskin aikuisten terveellisiin elämäntapoihin, myöskin alkoholinkäytön suhteen. Tällaisella lainsäädännöllä mielestäni tuetaan niitä kampanjoita ja projekteja, joita yhteiskunnassa on olemassa. Muun muassa Anne Eskelinen Laukaalta -projekti, Yhdessä elämään -kampanja, joka on Euroopan paras kasvatusta tukeva hanke ja palkittu, on erittäin tärkeä. Minusta tämä lakialoite tukee kampanjaa.

9 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Sinällään ed. Smedsin aloitteessa on järkeäkin. Tässähän pyritään saamaan terveemmälle tolalle alkoholin käyttö Suomessa. Toinen puoli on siinä, mihin se johtaisi, jos se tämän tyyppisenä toteutettaisiin kuin aloitteessa esitetään. Kuntien valtuustothan joutuisivat hyvin kovan pohdinnan alle siinä, mikä se arvo on, mitkä ovat anniskelun haitat ja mitä se mahdollisesti tarkoittaisi taloudellisessa mielessä ravintoloille ja anniskelupaikoille, jos tätä rajattaisiin. Sen tyyppisessä ajattelussa kuin ed. Seppo Lahtela totesi, jotta naapurikunnissa voisi tulla rahtia edestakaisin, kunnanvaltuusto olisi sinällään sanotaanko temppelin harjalla, vai mikä tämä käsite on, mutta ratkaisijan paikalla siinä, jotta ne joutuisivat pohtimaan, tehdäänkö meidän kunnastamme kovin kuiva kunta ja mahdollisesti sieltä markat menevät naapurikuntaan. En tiedä, kumpi arvo voitaisi, mutta joka tapauksessa se on kovan pohdinnan paikka, vähintään yhtä kova kuin koiraverosta aina käydään, missä sattuu olemaan. Se veisi tuntikausia. Tämä on sinällään tärkeämpi asia.

Itse näen kokonaisuutena, että meidän pitäisi koko Suomea kattavin säännöksiin saada tämä siihen malliin, mitä ed. Smeds perusteluissa ensimmäisen sivun lopussa esittää, että joissakin maissa anniskelua ei sallita aamuyön tunneille asti vaan Suomessakin voisi olla lyhyempi se aika. Sehän tarkoittaisi sitä, jotta ihmiset lähtisivät

nukkumaan aikaisemmin ja olisivat pirteämpiä aamusta töihin tulemaan, vaikka tänne eduskuntaankin valiokuntaan. Ei niin paljon silmä luppaisi sitten joillakuilla edustajilla.

10 Tapio Karjalainen /sd: Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti. En kyseenalaista lakialoitteen suurta tavoitetta alkoholikulttuurin parantamiseksi. Pidän vain esitettyä keinoa vääränä. Kuntakohtaiset päätökset alkoholipolitiikan toteuttamiseksi eivät ole oikea ratkaisu varsinkaan tänä entistä liikkuvampana aikana. Meillä on kokemuksia tässä talossa: aiemmat päätökset siirtää ratkaisuja kunnassa tehtäviksi eivät ole välttämättä tuottaneet rohkaisevia tuloksia.

11 Leena Rauhala /skl: Rouva puhemies! Alkoholitutkijat ovat jo monella tavalla osoittaneet ne ongelmat, mitkä alkoholin juomiseen liittyvät: erityisesti se, että Suomessa on poikkeuksellisen suurta suomalaisten humalahakuisuus ja siitä seuraavat monet ilmiöt. Mielestäni ed. Smedsin lakialoitteen perusteluissakin on erittäin hyvin tuotu esille perusteluita.

Meidän on mielestäni nyt etsittävä uusia keinoja. Onko se tämä? Tämä on kuitenkin yksi avaus siihen, että me tarvitsemme uusia keinoja. Jos tutkijat sanovat tällaisia hyvin tärkeitä asioita, miksi ei kunnissa otettaisi tosiaan niitä vakavasti, tietysti yhtä hyvin valtion taholta? Kuntien päättäjät läheisyysperiaatetta noudattaen voivat osoittaa, että ollaan kiinnostuneita siitä, minkälaista käyttäytymistä kunnassa arvostetaan, ja toteutetaan kuntien itsehallintoa. Erityisen vakavana pidän lukuja, mitkä ed. Seivästä toi, että lukumääräisesti anniskeluravintoloiden määrä on todella noussut. Kyllä aihe on aiheellinen.

12 Sakari Smeds /skl: Arvoisa puhemies! Joitakin havaintoja muutamista puheenvuoroista.

Ensinnäkin ed. Karpio toivoi harkintavaltaa annettavan valtuuston sijasta esimerkiksi paikallisille alkoholiliikkeille. Varmaankin pohtimisen arvoinen asia, mutta haluan vain huomauttaa, että paikallinen alkoholiliike on liiketoimintayksikkö. Heidän tehtävänsä on tehdä tulosta. Tältä pohjalta he varmasti tulisivat suhtautumaan mahdollisiin anniskeluaikojen rajoituksiin.

Ed. Karpio myös kritisoi sitä, että tehtävä ei sopisi valtuustolle. Tähän haluan vain todeta, että jo nykyisen lainsäädännön perusteella tämä teh-

tävä, anniskelun salliminen tai sen kieltäminen, nimenomaisesti kuuluu valtuustojen tehtäväksi.

Ed. Seppo Lahtela pohdiskeli ymmärtääkseni sitä, että anniskelu pitäisi aloittaa jo aikaisemmin. Tähän haluan vain todeta, että nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa anniskelun aloittamisen kello 9 aamulla. Toivoisin, että tämä voisi ed. Seppo Lahtelallekin riittää.

Ed. Rönni taas pelkäsi sitä, että lakialoitteen toteutuminen johtaisi kuppilakohtaisiin harkintoihin. Haluan todeta, että tämä ei ole lakialoitteen tarkoitus, vaan tarkoitus on, että valtuusto tekisi koko kuntaa koskevan päätöksen. Juuri sen tähden pykälämuutos on tehty alkoholilain 20 §:ään, jossa tämänhetkistenkin säädösten mukaan anniskelun salliminen tai kieltäminen koskee koko kuntaa, ei yksittäisiä kuppiloita.

Sosialidemokraattinen ed. E. Lahtela taas pohdiskeli sitä, että tässähän valtuustot voisivat joutua tarkan harkinnan eteen. Aivan oikein! Se on juuri tarkoituskini.

¹³ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tänään täällä käydään aika paljon alkoholipoliittista, sanoisinko, raittiushakuista keskustelua, ja on aivan hyvä, että Suomen eduskunnassa halutaan tuntea se vastuu, mikä maan päättävässä elimessä tulee näissä asioissa löytää ja sen mukaan tehdä ratkaisuja.

Käsiteltävä lakialoite on saanut keskustelussa kielet kirvoittumaan, ja on käyty erittäin hyvää, monipuolisesti asiaa valottavaa sananvaihtoa. Ed. Smeds on halunnut tuoda läheisyysperiaatteen mukaan kunnalliseen päättämään kuuluvia, tähän liittyviä asioita.

Meillä aikanaan olivat kunnissa raittiuslautakunnat. Kun kunnallishallintoa on uudelleen järjestetty ja kevennetty, raittiuslautakunnat ovat ehkä kaikista kunnista tänä päivänä kadonneet, kuten eräät muutkin lautakunnat. Lautakuntien tehtäviä on koottu ja yhdistelty. On haluttu niin sanotusti rationalisoida hallintoa. Onko sitten tapahtunut niin, että jotkin elämänalueet ovat jääneet vaille asioista vastaavia elimiä? Tätäkin sie täisi kunnallishallinnossa kysellä.

Useimmissa kunnissa sosiaali- ja terveyslautakunnat tai peruspalvelulautakunnat, millä nimillä niitä kussakin kunnassa kutsutaan, käsittelevät tähän liittyviä asioita. Onko käynyt niin, että tämä sektori on jäänyt muiden erittäin tärkeitten asioiden rinnalla sivuun eikä tähän ole voitu kiinnittää sitä huomiota, mitä asiat ansaitsevat? Kun-

nallisella tasolla näkisin, että juuri ne lautakunnat, joille nämä tehtävät on uskottu, ottaisivat asiat hoitaakseen. Pitäisin sitä hallinnollisesti kaikkein parhaimpana tapana.

Naapurikunnan kansanedustaja ja kaupungin hallituksen puheenjohtaja ed. Tero Rönni viittasi tilanteeseen, että ei varmaan ed. Lauri Oinonen Keuruun kaupunginvaltuuston puheenjohtajana näkisi kovin asiallisena käytävää keskustelua, saako tuo ja tuo ravintola tai kuppila pitää ovia auki mihin tahansa hetkeen asti. On aivan totta, että tämän päivän kunnallisessa päätännässä valtuustotasolle pyritään tuomaan suurten linjojen asioita ja vastuuta on delegoitu alaspäin. Valtuusto on luottanut siinä valitsemiinsa henkilöihin, jotka on valittu niin hallitukseen kuin eri lautakuntiin, ja näkisin, että siellä tämä kysymys tulisi ensisijaisesti ratkaista ja tehdä tarvittavat toimet.

Ensisijaisesti näen kuitenkin tärkeimmäksi sen, että kysymys hoidetaan valtakunnan tasolla. Meillä on varsin hyvä elin, Tuotevalvontakeskus. Olen saanut tulla tuntemaan sen henkilöitä, he ovat hyvin vastuunsa tuntevia valtion viranhaltijoita. Jos sinne saadaan entistä selkeämpiä ohjeita, varmasti sitä kautta kysymys on hoidettavissa.

Tilastoitu alkoholin kulutus asukasta kohti oli 7 litraa toissa vuonna 1998. Se on tosin hieman pienempi kuin vuoden 90 huippuluku, mutta riittävän suuri tuottamaan alkoholihaittoja, jotka viime vuosina ovat yleistyneet niin rattijuopumuksina kuin väkivaltarikoksina ja monella muulla tavalla, ennen kaikkea terveydellisinä haittoina, joista yhteiskunta maksaa aikanaan kalliin laskun monella tapaa.

Siksi toivon, että aloite, joka on synnyttänyt vilkkaan keskustelun, synnyttäisi myös keskustelua siitä, millä tavalla läheisessä kunnallisessa hallinnossa löydettäisiin näihin sopivat ratkaisut. Olen ollut Keuruun valtuuston kokouksessa, jossa pohdittiin hyvinkin kiihkeästi ja intomielisesti kysymystä keskioluen sallimisesta kunnan sisällä. Ongelma on se, että jos sitä naapurikunnasta saa, sillä saattaa osaltaan olla kielteisiä vaikutuksia. Siksi toivon, että saataisiin ratkaisut, jotka olisivat yhden suuntaiset koko maassa.

Erilaiset kunnalliset tempaukset voisivat olla hyviä. Aikanaan lääninhallitukset järjestivät näin helmikuisin Raitis helmikuu -tempauksia. Olen jäänyt niitä kaipaamaan. Se oli kunnalliselämässä mukana olevillekin hyvä muistutus terveistä

elämänarvoista ja -ihanteista. 60-luvulla oli aikoinaan T-vuosi, terveitten elämäntapojen edistämistä, jolloin muun muassa keuruulainen Jouko Järviö paikallisten lääkäreiden kanssa kirjoitti, että kun tullaan vuoteen 2000, vain epäso-siaalinen yksilö enää tupakoi. En ota tuohon kan-taa, mutta terveitä ihanteita tulisi luoda positiivisten, elämänmyönteisten tempauksienkin puitteissa. Siinä näkisin kuntien, ennen kaikkea valtuustojen ja hallitusten, esikuvan merkityksen kaikkein tärkeimpänä.

14 Jouko Jääskeläinen /skl: Arvoisa puhe-mies! Muutama ajatus keskustelun jatkoksi.

Lakiesityksiä ja aloitteita on pääsääntöi-sesti kahdenlaisia, niitä, joissa lisätään vapauksia, ja niitä, joissa lisätään vastuuta. Laittaisin tämän siihen kategoriaan, jossa lisätään vastuuta eli kunnallisille päättäjille annetaan lisää mahdollisuuksia vaikuttaa, lisää mahdollisuuksia kantaa vastuutaan. Todellakaan tässä ei ole kysymys yksittäisten kuppiloiden aukioloajoista eikä myöskään siitä, että niitä valtakunnallisia säännöksiä, jotka näistä asioista kuitenkin tietyissä rajoissa ovat olemassa, laennettaisiin, vaan annettaisiin kunnallisella tasolla mahdollisuus tiu-kempiin säännöksiin. Tässä mielessä lisääntyisi sekä kunnallisen itsehallinnon käyttö että läheisyyperiaate — hyvä suomalainen, eurooppalai-nen sana — että myös vastuunkanto.

Meillä on myös tehty alkoholipolitiikassa lakeja, joissa on lisätty vapauksia sillä tavalla, että vastuu ei aina ole lisääntynyt. Aloitteen tek-tissä viitataan julkisen paikan juopotteluun. Me-hän eduskunnassa valitettavasti tältä osin laajen-simme lainsäädäntöä ja määräystenantotehtävä siirtyi kunnalliselle tasolle. Tässä ei olisi pitänyt näin tehdä. Lisättiin vapauksia sillä tavalla, että vastuunkanto tulee vaikeammaksi. Joudutaan myös jopa siihen, että viranomaiset joutuvat miettimään, mikä on se oikeusvaikutus, joka tuollaisella kunnallisella järjestyssäännöllä on, kun lakitusta ei ole täysin aukoton.

Tässä aloitteessa kuitenkin lisätään vastuuta. Ei anneta sellaisia vapauksia, jotka heikentävät tilannetta, vaan jotka vahvistavat niitä. Tämä on ehkä osa sitä ajattelua, jonka suhteen tässä viitat-tiin Laukaaseen. Meillä Vantaalla löytyy kampanja "Koko kylä kasvattaa" eräältä seutukunnalta, jossa kannetaan vastuuta lasten kotiintulo-ajoista, päihteiden käytöstä ja muusta. Aivan

kansalaistasolla käydään tuohon vastuunkan-toon, ja tämä liittyy siihen samaan asiaan.

Ed. Myllyniemi merkitään läsnä olevaksi.

15 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa rouva puhe-mies! Aloitteen tarkoituksena on hyvä. Eli omalta osaltaan halutaan olla tämän lakialoitteen toi-menpiteillä vähentämässä alkoholin käytöstä ai-heutuvia huomattavia niin taloudellisia kuin ter-veydellisiä ongelmia.

Jotkut edustajista olivat huolissaan valvonnas-ta. Mielestäni kuitenkin se parhaiten toimii juuri anniskelupaikoissa, ja joka tapauksessahan nuo-retkin saavat alkoholia. Alkoholin saatavuushan on nykyään varsin helppoa. Tähdennän tässäkin tapauksessa nuorten asennekasvatusta. Siihen tu-lisi kiinnittää vieläkin enemmän huomiota. En ole kannattamassa kuitenkaan siltä osin tätä esi-tystä, että kuntakohtaisilla päätöksillä tehtäisiin nämä. Mielestäni niistäkin on huonoja esimerke-jä. Eli hoidettakoon ne valtakunnallisesti.

16 Juha Karpio /kok: Arvoisa rouva puhe-mies! Tässä lakialoitteessahan nimenomaan on lähtökohtana se, että kunnan- ja kaupunginvaltuustot voisivat rajoittaa anniskeluaikoja. Mie-lestäni, jos tähän menettelyyn mennään, että ää-nin 21—18 päätetään tunnilla rajoittaa anniske-luaikaa, niin huonoon suuntaan siinä ollaan menossa.

Aikaisemminhan paikalliset Alkon johtajat saattoivat myöntää näitä lupia ja myös valvoa, oliko menettely asianmukaista vai ei. Se käytän-tö minusta oli paljon parempi kuin nykyinen Tuotevalvontakeskuksen noudattama periaate ja työskentely, missä käsittelyajat ovat pitkiä ja päätös viedään kauaksi sieltä, missä asiat tapah-tuvat. Jos Alkon tehtävä on yksinomaan toimia liikelaitoksena, ilman että myös valvotaan muita tarkoituksia, silloin kyllä todellakin on Alkon toimintatavoissa ja periaatteissa paljon paikkaa-misen varaa.

17 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhe-mies! Mielestäni yksi tärkeä asia on jäänyt aika merkittävästi, näkemys, huomioimatta tässä, mikä perusteluissa mainitaan: 98 alkoholin kulu-

tus oli 9 litraa asukasta kohden, ja se ylitti jo vuoden 90, huippuvuoden, tämän lamaa edeltäneen tason. Tässä on yksi näkökohta ja asia olemassa sellaisenaan, missä tulee esille se, kuinka tämä juottaminen on ollut tehokasta ja toimivaa ja ravintoloiden perimmäinen tarkoitus onkin vaan se, että juotetaan, toteutetaan tuo mahdollisimman suuri myynti, ei ravitsemisen eikä viihtymisen kannalta, vaan pelkät taloudelliset periaatteet, rahat pois. Siltä osin tämä keskustelu, mitä tässä aikaisemmin käytiin erilaisten kesätahtumien ja muitten valvotusta oluenmyynnistä jne., ehkä on ollut myös osaltaan kiihottamassa tätä kasvavaa kulutusta. Se, mikä tämän aloitteen pohjalta on selkeästi nähtävissä, niin tämän mukaan, jos tämä toteutetaan ja saadaan jossain muodossa toteutumaan, niin toivottavasti tämä keskikulutus kuitenkin vähenisi.

Mutta ihmetellen totean, että vasemmiston riiveistä on tullut selkeästi semmoinen viesti ja tuntuma tämän keskustelun aikana, ettei haluta mitään ohjausta, vaikka yleensä aina halutaan joka paikassa kaikenlaista ohjausta. Vaikkea on tästä keskeltä ja oikealta sitä näin nähdä ja tuntea, vaan pitäisi semmoista kokonaisvastuuta ja tunnetta enemmän tietää ja tuntea ja kokea.

¹⁸ **Antero Kekkonen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tunnen suurta sympatiaa aina sellaisia esityksiä kohtaan, jotka liittyvät tavalla tai toisella alkoholiin ja sen liikakulutukseen. Sehän on ihan todellinen ongelma. Minusta näissä perusteluissa kaikkein tärkeintä on todeta alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu. Se on pöyristyttävää kehitystä. Kun me suhtaudumme hyvin laajalti yhteiskunnassa jotenkin hyväntahtoisella huvittuneisuudella alkoholikysymyksiin, minä mukaan lukien, en tässä itseäni lue pois, niin siinä ei ole kovin paljon puolusteltavaa. Tämä kehitys lähentelee katastrofia, varsinkin kun tiedetään, että alkoholikäyttäjäkäpölväet nuortuvat kaiken aikaa.

Mutta sitten tulemme tämän esityksen sisällä olevaan ristiriitaan. Nämä entistä nuoremmat polvet, jotka alkoholia käyttävät, nehan käyttävät sitä nimenomaan ravintoloiden ulkopuolella, ja se suurin piirtein säällinen, valvottu paikka on kuitenkin ravintolamiljö, joka on tiettyjen lupien varassa toimiva instituutio. Näin en tietysti mitenkään voi kannattaa tätä esitystä.

Mutta kun tunnen ed. Smedsin ja hänen ihan aidon, syvän huolensa tästä asiasta, niin minä annan arvoa sille, että kansanedustajat jaksavat

kiinnittää huomiotaan tämän tyyppisiin asioihin yhä uudelleen ja uudelleen, mutta juuri tässä muodossa en osaisi asiaa lähteä parantamaan.

¹⁹ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Seppo Lahtelalle totean, että kyllähän me kannamme tietysti huolta tästä asiasta, kun tiedämme, että 150 kunnassa keskusta yksistään päättäisi näistä asioista. Ei sitä varmaan tarvinne kauheasti ihmetellä.

Mutta itse tähän asiaan: Yritystoiminnan tukemisesta on puhuttu monessakin eri puheenvuorossa ja aikaisemmin tässä on paneuduttu niihin asioihin ja koetettu meitä muuttaa Suomessa lähinnä eurooppalaiseen suuntaan ja siihen, että pikkuyritykset menestyisivät. Nyt te olette ottamassa niiltä pois toimintamahdollisuudet ja -oikeudet.

Sitten kuntakilpailuun totean sen verran, että jos meidän paikkakunnallamme kahdeksan kilometriä ajaa, niin siinä on kolme kuntaa mahdollisesti saman rypään sisällä. Kyllä se edellyttää melkoista päättämää, jos sen kunnanvaltuustot päättäisivät, minkä kunnan alueella mihinkin aikaan alkoholia jaetaan. Ravintola aina sijoittuisi sen kunnan puolelle ja varmasti ne olisivat jalamokkeja, joita siirreltäisiin aina päätöksen mukaan, hinattaisiin toisen kunnan puolelle. Se kävisi näin kätevästi, jollakin perävaunulla vedettäisiin tai käytettäisiin siirrettäviä kärryjä kentties.

En usko, että viinan määrä pienenee sillä, että ravintoloita lopetetaan. Mielestäni sillä ei ole sen kanssa mitään tekemistä. Viinaa tuodaan eteläpuolelta, vallankin Venäjältä sekä Virosta. Sitä tulee sieltä vaikka kuinka paljon. Sille me emme tällä konstilla saa minkäänlaista määrän muutosta. Kun nyt ensiksi otetaan kotona ja mennään ravintolaan, niin sekin aikataulu muuttuisi niin, että ensiksi otettaisiin ravintoloissa ja sitten mentäisiin jatkoille kotiin ja lisättäisiin häiriöitä asuintaloissa, erityisesti kerrostaloissa kahden kolmen aikaan aamuyöstä.

²⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Olisin itsekini sillä kannalla, ettei tätä kuntakohtaisesti päätettäisi, vaan että olisi valtakunnallinen päätös ja sen mukaan eletäisiin.

Perusteluosassa todetaan, että ministeriö on toissa vuoden selonteossaan todennut, että nuoret miehet juovat entistä enemmän ja humalakuksisesti. Kun on ollut alkoholia tarjolla, niin

käyttäjien kokeiluikä on aina vain laskenut. Se on huolestuttava piirre, ja kaikenlainen ilkeä ja muu väkivalta sen myötä lisääntyy.

Ed. Seppo Lahtelalle sanon, että kyllä vasemmalla laidalla kannetaan ainakin yhtä suurta huolta näistä seurauksista ja on vastustettu niitä. Toisin ei voi sanoa, nyt on annettu väärä todistus siltä laidalta.

²¹ **Sakari Smeds /skl:** Arvoisa puhemies! Ed. Kekkosen kanssa lienemme samaa mieltä siitä, että jos alkoholia käyttää, niin toki on säällisempi paikka nauttia ja käyttää sitä anniskelupaikoissa kuin esimerkiksi kaduilla, joilla valitettavan monet lapset ja nuoret näin tekevät.

Ed. Kekkosen, tähän asiaan tässä lakialoitteessa ei niinkään puututa, vaan siihen, missä säädellään anniskelupaikkojen aukioloaikoja. Tuleeko harkinnan olla yksinomaan Tuotevalvontakeskuksella, kuten tänä päivänä on, vai pitäisikö olla kunnanvaltuustolla mahdollisuus jollakin tavoin olla rajoittamassa anniskeluaikoja, jos se paikkakuntaakohtaisista tarpeista on perusteltua? Mielestäni paikkakuntaakohtaista näkemystä tulisi tähän vahvemmin saada. Tämänhetkinen lainsäädäntö mahdollistaa vain sen, että kunta tai kaupunki voi sallia tai kieltää anniskelun kokonaan kunnan alueella. Minusta tähän tarvittaisiin joustavampia, paikkakuntaakohtaisia, herkempiä elementtejä anniskeluaikojen säätelyn suhteen.

²² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Varmasti kunnallista itsehallintoa voidaan tällä tavalla lisätä ja kehittää. Kyllä ed. Smeds on löytänyt erään hyvän vaihtoehdon, jossa voidaan luoda niin sanottuja alkoholista vapaita saarekkeitä maahan. Tietyllä tavalla näitä tulisi edesauttaa ja lisätä. Tässä suhteessa tuo on mahdollista, mutta kyllä kokonaisvastuu tässä tulee nähdä nimenomaan valtakunnallisena, ehdottomasti. Ongelmiahan on tuottanut sekin, että kun esimerkiksi katujuopottelusta on puhuttu, niin sinänsä hyvää on tarkoitettu, joissakin kaupungeissa mennään rajoituksilla ja ne ovat kannatettavia asioita, mutta kun näin ei ole kaikkialla, niin sitten käytännöt ovat horjuvia. Kokonaisuudessaan suotakoon kunnalliseen itsehallintoon tätäkin mahdollisuutta. Mutta tämä ei saa johtaa siihen, että valtakunnallinen käytäntö ei tuntisi vastuutaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

4) Laki asevelvollisuuslain 6 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 9/2000 vp (Seppo Lahtela /kesk)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään puolustusvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Seppo Lahtela /kesk :** Arvoisa rouva puhemies! Kyseessä oleva laki-aloite asevelvollisuuslain 6 §:n muuttamisesta käsittelee sellaista asiaa, että nostettaisiin asevelvollisuusikä yläpäässä niin, että olisi mahdollista toimia reservin tehtävissä myös 65 ikävuoteen saakka. Siis yläikärajan korottamisesta olisi kysymys.

On selvää, että jonkinlainen yläikäraja tarvitaan, muuten ei löydetä Puolustusvoimissa semmoista tapaa, millä päästäisiin eroon vanhenevasta väestä, joka nykyisellään elää entistä pidempään. Mistä tämä 65 vuotta on tullut? Mielestäni ikäraja voisi olla jopa 70 vuotta, mutta kun jokin johdonmukaisuus tarvitaan tässä asiassa, niin 65 vuoden ikä on syntynyt siitä, että Puolustusvoimien ylimmän johdon eroamisikä on 65 vuotta. Siinä mielessä 65 vuotta voisi olla myös hyvin käyttökelpoinen ja sopiva ikä reserviin kuuluvilla upseereilla, opistoupseereilla ja aliupseereilla.

Tämä ei koske kovin laajaa joukkoa Puolustusvoimien reservin joukosta, mutta sitä vaativammassa ja tärkeämmässä tehtävissä tämä joukko on, jota se koskettaa. Niissä tehtävissä, joissa tämän ikäiset sotilaat ovat reservissä, ei niinkään ratkaisevaa ole ikä vaan elämäkokemus ja elämäntaito, mikä heillä on. Nykyisellään jatkuva kouluttautuminen ja parhaimmiston fyysinen kunto sekä elämässä eteenpäin pyrkiminen, niin kuin aloitteen perusteluissa todetaan, ovat yksi mittari, että entistä vanhempana kyetään tehtäviä hoitamaan. Eläkeikää selkeästi ja johdonmukaisesti ollaan esimerkiksi opistoupseereiden osalta nostamassa selvästi ainakin viidellä vuodella, väittäisin, että kun mennään vähän pidemmälle, ehkä enemmänkin kuin viidellä vuodella. Siinä

vaiheessa, kun eläkkeelle jäänti on tapahtunut, nämä ovat olleet parasta Puolustusvoimien toimeenpanevaa käytännön johtoa ja toteuttajaa, kun esimerkiksi liikekannallepanotehtävissä tarvitaan kokenutta väkeä. Kun eläkkeelle jääminen siirtyy myöhempään vaiheeseen, tämä pätevän reservin osa tulee tulevaisuudessa merkittävästi vähenemään ja sitä kautta reservien määrän kasvaminen tulee myös estymään.

Tulisi myös tarkasti tutkia Puolustusvoimien ohjeistusta samassa yhteydessä niin, että tarvittaessa voitaisiin vapaaehtoisuuden perusteella käyttää myös niissä tehtävissä, mihin asianomainen soveltuu, vapaaehtoisperustein jopa 65 vuoden jälkeenkin. Ennen kuin tämä asia on nähty, on ajateltu, että on ollut pakko tavallaan sitoutua ja olla reservissä käytettävissä johonkin ikään saakka, nyt 60 vuoteen. Tällä kertaa nämä ovat pääsääntöisesti tai aina vapaaehtoisia ja haluavat vapaaehtoisesti toimia näissä tehtävissä ja myös niissä pyrkii eteenpäin oman panoksensa isänmaan eteen antaen. Tätä pitäisi tukea ja olla viemässä eteenpäin.

Yhteiskuntakokemus, mitä vanhemmalla väellä on, on sellaista, mitä ei mielestäni missään tapauksessa pitäisi hukkaan heittää. Yleinen keski-ikä nousu, mikä on selkeästi tapahtunut ja mitä tapahtuu eteenkin päin, jo yksin edellyttää, että tämän tyyppiseen ikärajan nostoon voitaisiin mennä. Jos verrataan tätä vaikkapa eduskuntaan, mielestäni niissä tehtävissä, missä kansanedustaja toimii täällä, ei mikään ikäraja ratkaise vaan kansalaiskunto, halu ja tahto ja siinä aavistuksen verran myös äänestäjien luottamus on se, millä tämä asia mitataan. Saman tyyppisenä asiana on nähtävissä sellainenkin, että myös reservin tehtävissä, kun niitä kyetään täällä hoitamaan, kyetään toimimaan samalla lailla. Siinä tarvitaan vain esimiesten ja johdon luottamus, mikä on helpompi ja subjektiivisempi katsantokanta ja helpommin määriteltävissä kuin äänestäjien luottamus.

Jos henkilö pystyy toimimaan kunnallisessa korkeassa virkamiestehtävässä ja tekemään siinä päätöksiä ja johtamaan periaatteessa suuren tyyppistä esikuntaa, toimeenpanevaa joukkoa, vaikkapa kunnaninsinööri tai vastaava, mielestäni tällainen pystyy myös toimimaan niissä reservitehtävissä, joita tässä ikäluokassa esille tulisi. Silloin pystyy omalla alueellaan toimimaan kiistattoman selkeästi niissä alueellisen maanpuolustuksen tehtävissä, mitä perustamiseen ja

liikekannallepanoon sekä niitten suoritusorganisaatioon kuuluvien esikuntatehtävien yleiskunto edellyttää. Se taito tulee nimenomaan siellä esille.

Suomalainen maanpuolustus rakentuu kansanarmeijaan ja sen tahtoon, uskoon ja ennalta ehkäisevään vaikutukseen. Se on se voima, mikä on nähtävissä kokonaisuutena. Kun ennen ajateltiin, että sotaväki, Puolustusvoimien käyttökelpoinen osa, on iältään 35 vuotta ja siitä alaspäin, se pätee nytkin ensimmäisten vaihteiden joukkojen ja varsinaisten rintamajoukkojen osalta, mutta alueellisessa maanpuolustuksessa, joka edellyttää sitä, että maa on aseistettu, puolustettu ja toimintavalmiina läpi valtakunnan, ei ikä niinkään tule kyseeseen, vaan se, että on halu ja tahto toimia.

Tässä asiassa helposti puhutaan miehistä ja miesten mahdollisuuksista tämän toiminnan suhteen, mutta tämä koskettaa samalla lailla naisten asemaa. Menee vielä vuosikymmeniä, ennen kuin naiset tulevat 60—65 vuoden ikään, mutta joskus semmoinenkin tulee tapahtumaan. En malta olla tällä kohtaa sivuamatta sellaista asiaa, että naisten osalta pitäisi myös vapaaehtoisessa maanpuolustuksessa nähdä ja osoittaa paremmin heidän tehtävänsä ja asemansa siinä vaiheessa, kun kriisi kohtaa: mikä on naisen tehtävä ja asema silloin, kun hänet työvelvollisena johonkin komennetaan. Tämä on uuden aloitteen ja uuden puheenvuoron paikka, ja käsittelen siinä sitä ehkä vähän laajemmin, jos se suinkin näin on mahdollista.

Nyt parhaillaan talvisodasta on tullut kulu-neeksi 60 vuotta ja erittäin moni on kertonut ja tullut ja ottanut esille tämän asian, että huomen-na tai eilen tuli kuluneeksi 60 vuotta siitä, kun isä kaatui talvisodassa siellä ja siellä rintamanosal-la. Katson, että tämä on ollut se herättävä voima, millä olen tähän asiaan syntynyt ja lähtenyt kat-somaan, miten maanpuolustus olisi paremmin tu-levaisuudessa nähtävissä ja miten olisi ennakolta ehkäistävissä, ettei näin tulisi käymään, niin kuin joskus on ollut, että maahan on joku yrittänyt hyökätä. Kun monissa puheenvuoroissa on eilis-päivän aikanakin läpikäyty, mitä presidentinvaa-leissa on puhuttu ja keskusteltu, mielestäni siellä nousi maanpuolustus yhtenä tärkeimpänä tehtä-vänä vastaan. Siltä osin presidentti Puolustusvoi-mien ylipäällikkönä linjaa näitä asioita ja on pit-kälti näitten ratkaisujen takana. Yhtenä asiana siellä syntyi ja näkyi kysymys miunoista ja niit-

ten mahtumisesta puolustusbudjettiin. Katson, että tällä asialla — olkoon se hoidettu miten tahansa — koko kansan tahdon ja tahdonvoiman osoittamisella niin, että tässä asiassa olemme kaikki täysin rinnoin mukana, on saavutettavissa semmoinen ennalta ehkäisevä vaikutus, jolla tämän maan turvallisuus pitkälti myös eteenpäin on jälkipolville turvattu, niin että tämä kehitys voi tällöin jatkua.

En malta olla lainaamatta tässä yhtä Suomen tärkeimmän valmiusyhtymän komentajan Nykypäivä-lehdessä esittämää kommenttia, missä todetaan, että Tshetshenian sota on osoittanut teorian ja käytännön eron. Tässä todetaan: "Venäläiset sotateoreetikot arvioivat, että tilanteiden nopeat vaihtelut ja selkeiden rintamalinjojen puuttuminen ovat taisteluille tunnusomaisia piirteitä." Loppuyhteenvetona: "Tästä sodasta voi tehdä yhden lohdullisen johtopäätöksen; alueellinen puolustus ja -taistelu toimivat kohtuullisesti, myös ja varsinkin asutuskeskuksissa. Ja millä hyötysuhteella; venäläisiä on Tshetsheniassa 140 000, kolmannes koko maavoimien ja kaksi kolmannesta sisäasiainministeriön joukkojen vahvuudesta. Tshetshenejä on ehkä kolmisen tuhatta. Se tekee noin 1:50."

Tältä osin tässä asiassa ei koskaan turhaan olla, koska pienikin armeija kykenee puolustautumaan todellista vihollista vastaan silloin, kun se on väärällä maaperällä ja vieraalla paikkakunnalla.

Rouva puhemies! Toivon, että tämä asia etenee jossain muodossa eteenpäin.

2 Tero Rönni /sd: Arvoisa rouva puhemies! Nyt on ed. S. Lahtela tehnyt hyvän aloitteen. Toivottavasti aloite koskee sitten myös jossain määrin kaikkia muitakin Puolustusvoimissa työskenteleviä niin, että he eivät tule 45—50-vuotiaina eläkeläisinä pilaamaan muiden työmarkkinoita tekemällä puoli-ilmaiseksi töitä esimerkiksi linja-autonkuljettajina ja portsareina. Kaiken näköisissä hanttihommissa heitä pyörii, niin että muiden työmarkkinat menevät täysin piloille. Toivotaan, että he kaikki pysyisivät siellä armeijan leivissä 65:een asti, olisivat ja tekisivät töitä siellä eivätkä sekoaisi muiden hommiin.

3 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Hirveän iso asiantuntija en tämän aloitteen osalta ole, mutta olen käsittänyt kyllä sillä tavalla, että vapaaehtoista maanpuolustustyötä kyllä il-

meisesti pystyy tekemään vaikka seitsemänkymppisenä, ei kai se siitä kiinni liene. Jos haluaa olla vapaaehtoisjärjestöissä, niin ei siinä ikärajoja ole. Siinä mielessä sitä "villakoiran ydintä" en ole tässä tajunnut, että tarkoittaako ed. Seppo Lahtela aloitteellaan sitä, jotta nämä ihmiset olisivat 65 ikävuoteen asti todella ihan oikeasti työssä eivätkä voisi jäädä eläkkeelle.

Minusta tämä on kuitenkin sellainen kysymys, kun ollaan sopimussyhteiskunnassa ja kun nioitetaan niitä periaatteita, niin kuin Lipposen ensimmäinen ja toinen hallitus on todennut, että työriitojen välttämiseksi olisi parempi, jotta neuvoteltaisiin ja sovittaisiin tämä asia työmarkkinaosapuolten kanssa. Sitten ei ainakaan tarvitsisi pelätä, jotta armeija menee lakkoon. Se nyt olisi kaikkein pahin tilanne, jos sattuisi niin, kuten edustajatoveri Seppo Lahtela tässä on kuvannut, että voisi kriisiaika sattua. Jos armeija silloin olisi lakossa, niin sittenhän me olisimme aika kinkkisessä tilanteessa, joutuisivat ilmeisesti muutkin lähtemään puolustamaan maata.

4 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kollega Seppo Lahtela on tehnyt mielenkiintoisen ja hyvän aloitteen, joka mahdollistaa sen, että korkeassa iässäkin on vielä mahdollisuus voimiensa, taitojensa ja kykyjensä mukaan olla isänmaan palveluksessa, ja siinä suhteessa tämä on hyvin kannatettava. Minä uskon, että Puolustusvoimissa katsotaan ja löydetään ne soveltuvat tehtävät, joissa itse kukin voi omien kokemustensa, kykyjensä ja edellytystensä mukaan toimia.

Nythan on todettu, kun ihmiset ovat siirtyneet varsin varhain myös eläkkeelle, että samalla ihmisten tietty fyysinen ja henkinen kyky olla työssä on myös jatkunut yhä korkeampiin ikäluokkiin. Näin ollen aloitteella on ihan selkeät rinnastuskohdat näihin havaintoihin. Näkisin, että kaikenikäisiä näin jalossa ja hyvässä asiassa tarvitaan, mihin ed. Seppo Lahtela aloitteellaan on tähdännyt.

5 Ismo Seivästä /skl: Arvoisa puhemies! Aloite tuo hyvin tärkeän asian esiin suomalaisessa yhteiskunnassa eli sen, että tietyn iän saavuttaneet ihmiset ovat kokeneet elämässään monia asioita, heillä on tietoa ja taitoa ja sellaista asiantuntemusta, josta on hyötyä monipuolisesti koko suomalaiselle yhteiskunnalle, ei ainoastaan heidän lähipiirilleen. Siinä suhteessa aloite tukee ja

antaa arvoa pitkään palvelleille ihmisille. Samalla tavalla kuin nykyään nuoret tiettyssä mielessä kypsyvät yhä varhemmin, tietotekniikka kehityy ja siihen opitaan yhä nuoremmalla iällä, niin myöskin Puolustusvoimissa teknistyminen etenee.

Mutta hieman epäselväksi minulle jäi perusteluita lukiessani, onko nyt erityisesti Puolustusvoimien johdon ja mahdollisesti ministeriön taholta viritetty tällaista tarvetta nostaa reserviin kuulumisikää. Kun ed. S. Lahtela on salissa paikalla, olisi ihan mielenkiintoista kuulla, onko jokin tutkimus tämän aloitteen takana.

6 Antero Kekkonen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Heti jatkoksi ed. Seivästölle: Puolustusvoimien taholla ei tällaista intressiä virallisesti ole. Liioin ei ole olemassa mitään sellaista tutkimusta, joka edellyttäisi tämän suuntaista lainsäädännön muutosta. Muistaakseni nykyinen järjestelmä ei ole kovin vanha, eikä siihen ole yleisempää kritiikkiä kohdistettu. Siitä, että eräissä tehtävissä voi olla hyvinkin iäkkääksi, tietysti lahjomaton esimerkki on marsalkka Mannerheim, joka oli 77-vuotiaaksi asti Puolustusvoimain ylipäällikkönä ilmeisen hyvällä menestyksellä. Näin sotahistoriamme meille kertoo.

En ymmärrä tämän aloitteen merkitystä muutoin, kuin että tällä voitaisiin panna stoppi sille keskustelulle, mihin ed. Rönni viittasi. Mutta minä taas ymmärrän, että ed. S. Lahtela ei ajatellut sillä tavalla lainkaan. Pikemminkin päinvastoin minä näkisin, että iän nostaminen tällä tavalla kriteeriksi on muuttumassa yhä hankalammaksi sen tähden, että armeija koko ajan teknistyy ja tietokonepohjaistuu. Laitteisto muuttuu sellaiseksi, että on jo kovin paljon sellaista sotatekniikkaa, johon ei esimerkiksi varusmies pysty perehtymään edes koulutusaikanaan. Onko ratkaisu sitten se, että pistetään sellaisen tekniikan kanssa tekemisiin yli 60-vuotiaat, jotka eivät koskaan ole sellaisen tekniikan kanssa olleet tekemisissä? En usko. Se ei voi olla ratkaisu.

Mitä tulee esikuntatehtäviin, sodanjohdoliisiin tehtäviin, ne on tietysti ratkaistu ilman kyseistä lakimuutostakin. Viittaan marsalkkaan, joka 77-vuotiaana johti sotaa.

7 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Muutamana kommenttina toteaisin, mitä edustajakollega E. Lahtela totesi asiassa, että nykyiselläänkin voi vapaaehtoisena toimia jopa 70-

vuotiaana tai vanhempanakin. Näin on, mutta kuitenkin ei voi saada sijoitusta eikä sijoittua sinne varsinaiseen joukkoon harjaantumaan niin, että riviinotto olisi selkeä ja yksinkertainen. Perunankuorijajoukkoon voi vapaaehtoisena sijoittua vaikka mihin vain, mutta ei, jos on merkittävästä muusta tehtävästä kyse.

Ed. Seivästölle siitä, onko tarvetta ja onko tutkittu: Tämä koskettelee muutamaa sataa henkilöä vuosittain. Ei sen suuremmasta määrästä ole kysymys, mutta periaatteessa kansanarmeijasta, sen riveissä olemisesta ja siihen sijoittumisesta on kysymys.

Mitä tulee ed. Kekkonen kommenttiin teknisyydestä armeijasta, nimenomaan opistoupseereiden kohdalla asia tulee esille siinä, että kun opistoupseeri on parhaimmillaan kouluttautunut, kouliintunut teknisten laitteiden käyttöön, niin siinä vaiheessa kun hän jää eläkkeelle, hänet kannattaisi pitää mahdollisimman kauan rivissä mukana käyttämässä, toimeenpanemassa ja koulutamassa myöskin sitä muuta väkeä. Tässä asiassa, ed. Kekkonen, meillä on aivan erityyppinen näkemys. Me katsomme tätä eri maailmankuvasta.

8 Matti Kangas /vas: Arvoisa rouva puhemies! Suomessa on yleinen eläkeikä 65 vuotta. Tämähän on ihan hyvä, että tasa-arvo tulee armeijaankin, että siellä 65 vuoteen asti ollaan. Se on tasa-arvoa ja pitää näin joka paikkaan ulottaa. Siitä en ole varma, onko armeijan väki kovin tyytyväinen, jos heitä 65 vuoteen siellä pidetään. Ehkä armeijan korkeimmalla johdolla olisi siihen motiivia, mutta onko kaikilla? Tuossa näin erään ylivääpelin, joka jäi alle viisikymppisenä eläkkeelle ja oli kovin hymyssä suin, kun lähti pois. Hän sanoi, että on tyytyväinen tilanteeseen.

Kaiken kaikkiaan, kyllähän tällaista aloitetta pitää kannattaa.

9 Esa Lahtela /sd: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Seppo Lahtela kuvasi tuon tilanteen, mitä hän tarkoitti tällä aloitteella. Nyt minä kyllä yhädyn aloitteeseen ehdottomasti, koska kysymys on siitä, jotta reserviläiset voisivat osallistua myös eläkkeelle jäätyään työhön ihan rivissä niin halutessaan. Heitä ei pakotettaisi, vaan halu ja oma tahto olisivat tärkeintä. Siinä mielessä tässä voidaan kuroa umpeen ne ristiriidat, joita on syntynyt myös ed. Rönnin ajatusten osalta. Kun nämä henkilöt olisivat mahdollisimman paljon

rivissä mukana, he eivät olisi ajamassa niitä kuorma-autoja. Minusta tämä pitäisi ollakin näin päin, koska silloin saavutettaisiin se etu.

Niille, jotka eivät olisi vapaaehtoisesti mukana ja olisivat siellä linja- ja kuorma-autoja ajamassa, pitäisi saada sellainen laki toivon mukaan, jotta päällekkäin ei makseta eläkettä täytenä. Jos ihminen eläkkeellä ollessaan menee työhön, leikattakoon häneltä eläkettä sen verran, mitä hän työssä ansaitsee. Minusta se on erityisesti tässä työllisyystilanteessa jotenkin hävytön juttu, että syödään niitä oikeita työpaikkoja ja mahdollisesti tehdään myös sillä tavalla pimeätä työtä — välttämättä ihan kaikki ei näy verokirjalla — ja viedään ammattikuskien, niin kuin ed. Rönnikin ennen kansanedustajaksi tuloaan oli, työpaikkoja. Se on tietysti asennekysymys, mutta se vaatisi lainmuutoksen sitten.

¹⁰ **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Tar koittavatko nyt eräät vasemmiston edustajat sitä, että Suomessa ei saisi olla mitään sellaista am mattia, josta pääsee eläkkeelle alle 65-vuotiaana? Te haluatte palomiehet pitää töissä 65-vuotiaiksi ja kaikki sotilaat, jotka kouluttavat tel tta-olosuhteissa jne.

Ed. Rönnin väite, että sotilaat pilaavat työ markkinat, oli aika voimakas. Suomessa viime vuonna yli 700 000 ihmistä joutui lyhyemmän tai pidemmän ajan puitteissa turvautumaan työttö myysturvaan, siis yli 700 000 suomalaista. Miel lenni kuulisin teidän puoleltanne, kuinka monta kymmentätuhatta tai sataatuhatta oli sen takia tässä joukossa, että sotilaat ovat päässeet 50-vuo tiaina eläkkeelle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhe mies Mikkola.

¹¹ **Antero Kekkonen /sd:** Herra puhemies! Ed. Rönni varmaan vastaa ed. Seiväston kysymyk seen. Jos nyt olen yhtään oikein tulkinnut ed. Rönnin puheenvuoroa, ei hän laskenut päälukua, vaan hän puhui periaatteesta. Minusta tässä salis sa pitää voida puhua myöskin periaatteesta. Me kaikki tunnemme sen vanhan sanonnan, että osoita pikkuporvarille sormellasi kuuta, niin hän rupeaa tuijottamaan sormeasi.

Herra puhemies! Ikään kuin kokoavana näke myksenä tähän: Minusta, jos ihmiset haluavat "sotia" vapaaehtoisesti, Suomi on täynnä vapaa ehtoisjärjestöjä siihen. Hyvä on, että sellaisia jär jestöjä on olemassa. Haluaako vasemmisto, että kaikkien eläkeikä olisi 65 vuotta? Ei tietenkään. Vaikka tiedän hyvin pirteitä 65-vuotiaita, en il meisesti ihan hevin menisi vaikkapa Atlantin yli lennolle, jos koko miehistö olisi 65-vuotiaita. Minusta ei pidä yksinkertaistaa eläkekysymystä kään ihan tällä tavalla. Eläkeiän täytyy olla kiin ni siitä, minkälaisia ovat ne tehtävät, joista elä keelle lähdetään.

Mitä tulee sotilaskysymykseen, minä kuvitte len, että niissä liikekannallepanosuunnitelmissa, joita Suomi tarvitsee tilanteen tullessa, ne paikat on täytetty ilman tämän tyyppisiä lakialoitteita kin.

¹² **Matti Kangas /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seivästölle toteaisiin, että aivan oikein, kuten ed. Kekkonen sanoi, eläke iän pitäisi olla tehtävien mukaan. Pitäisi lähteä siitä, että raskaimmissa ammateissa ja kolmivuo rotyössä niin armeijassa kuin siviilissäkin olevat pääsevät ensin eläkkeelle ja ne, jotka tekevät vä hän kevyempiä töitä, voivat olla vaikka 65-vuo tiaaksi töissä ja sitten jäädä eläkkeelle.

¹³ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Kek konen varmasti suurimman totuuden toikin pu heenvuorossaan julki ed. Seiväston väitteistä. En tarkoittanut, että kaikkien eläkeikää nostetaan 65:een. Tarkoitin lähinnä niitä ihmisiä, jotka täl lä hetkellä pääsevät armeijan palveluksesta kaik kein nuorimpina pois. Heillä olisi varmasti terve yttä ja voimia tehdä töitä vähän vanhemmaksi kin. He ovat lähes tulkoon sellaisessa asemassa, että heidän töitään jaksaa tehdä. Upseeri jaksaa varmaan kuusikymppiseksi tehdä, mutta palo mies on ihan eri asia.

Sanoin kyllä voimakkaasti, että "pilaavat yksi tyiset työmarkkinat". Kyllä he mielestäni pilaa vat. He tekevät töitä puoli-ilmaiseksi, kun ei ole niin väliä, tehdään vain harrastuksen takia. Tul laan ja käydään keikalla vain sen takia, että pääs tään itse johonkin mukaan, kun eläke juoksee kaiken aikaa. Eräskin kapiukko, entinen kapi ai nen ajaa sairaankuljetusautoa ja invataksia ja on vielä viikonvaihteet portsarina. Näkisin, että sii nä on hukkunut aika monta työpaikkaa juuri sen takia, että nämä tulevat yksityisille markkinoille.

¹⁴ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Seivästölle voisi todeta hänen kysymykseen, jotta en usko, että vasemmisto on hirveän paljon muuttamassa eläkeikiä. Tällä puolella on ainakin hyvin selkeä linja, että kunnioitamme niitä sopimusyhteiskunnan ajatuksia, jotta jos mitä muutetaan, pyritään tekemään se sopien. En näe tässä työllisyystilanteessa, että olisi mitään syytä muuttaa eläkeikiä ylöspäin.

Keskustelussa ilmeisesti sotketaan kaksi asiaa. Ed. Seppo Lahtelan aloite ei edes lähde siitä, että eläkeikiä sinällään nostettaisiin, vaan annettaisiin reservissä oleville mahdollisuus osallistua tähän juttuun.

Ed. Seivästö kysyi vielä, onko työttömiä siten sen takia enemmän. Kyllä niitä on enemmän. Jos ihminen saa täyden eläkkeen, minusta hän voisi osallistua johonkin vapaaehtoistyöhön, sen ymmärrän, mutta jos hän saa täyden, suhteellisen hyvän eläkkeen ja menee toiseen työhön, niin totta kai hän vie työpaikan, jonka voisi täyttää vaikka kortistossa olevalla työttömällä ihmisellä. Minusta se on myös moraalikysymys. Mitä ihminen ajattelee? Ilmeisesti ahneus voittaa. Olen käsittänyt, että ed. Seivästö on hyvin sosiaalinen luonne ja todennäköisesti hän ei kyllä menisi töihin, jos näkisi, jotta voisi antaa sijaa toiselle.

¹⁵ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Mielestäni keskustelu on jonkin verran luisunut eläkepolitiikan puolelle, mutta kun tänne on päästy ja päästetty, en malta olla käyttämättä puheenvuoroa.

Totean, että ed. Esa Lahtela on oivaltanut aivan oikein aloitteen sisällön ja merkityksen, mutta sen sijaan monelle muulle se on jäänyt vähän epäselväksi.

Sen takia pyysin puheenvuoron, että ed. Seivästö herätti ajatukseni. Esimerkiksi palomiesten osalta eläkkeelle jäämisen ikärajaa pitäisi laskea alaspäin kaikin keinoin ja löytää jotain mielekästä osapäivätyötä heille sen jälkeen, jolloin kriisin sattuessa vpk-joukoissa ja muissa palokunnan lisäjoukoissa olisi koulutettua reserviä, joka tietäisi, miten tehdään, vaikka ei kykenisi päivästä toiseen jatkuvasti työskentelemään. Tämä olisi kohdallaan ja oikein.

Ed. Rönnille toteaisin, että se vääpeli-sairaan-kuljettaja-portsari kyllä työstänsä maksaa verot ja sillä myös joku työtön saa sen korvauksen, mitä yhteiskunta joutuu tätä kautta takaisin laitta-

maan. Ei se työ varmaan hukkaan mene, koska siinä ei ole viitteitä harmaasta työstä.

¹⁶ **Lauri Oinonen /kesk:** Herra puhemies! Asiasa, niin kuin olen ymmärtänyt, aloitteen tekijä ed. Seppo Lahtela puhuu reservin sijoitusikävuosista eikä ollenkaan kantahenkilökunnan palvelusvuosista. Uskon, että ne henkilöt, jotka reservin tehtäviin sijoittavat, osaavat löytää eri ikäkausille sopivia tehtäviä, että kaikki ne henkilöt, jotka haluavat elämäkokemustaan hyödyntää tähän jaloön maanpuolustuksen tarkoitukseen, myös tehtävän saavat.

Jos ajatellaan Puolustusvoimien aktiivipalvelusta, koska siellä on paljon siirretty kasarmeilta kenttäolosuhteisiin, telttamajoitukseen, niin kyllä se tietyllä tavalla vaatii siihen sopivan iän. (Ed. Rönni: Sehän on terveellistä!) — Se on terveellistä, mutta toisaalta, jos kovin korkeassa iässä, vaikka 65 vuoteen asti, on kenttäkouluttaja, sekin on vähän mieletön tilanne. — Mutta tässä on kysymys reservistä ja tämä on ihan kannatettava aloite.

¹⁷ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Kun päästiin eläkepolitiikkaan, niin sen verran minäkin sanon, että olen nähnyt sellaisiakin tilanteita, joissa armeijasta eläkkeelle päässyt henkilö on ruvennut yrittäjäksi. Minusta se on erittäin hyvä asia. Sillä hän ei vie kenenkään työpaikkaa, päinvastoin hän voi tarjota toisille työpaikan sillä elämäkokemuksellaan ja koulutuksellaan, minkä hän on armeijassa työssä ollessaan saanut. Tiedän monia ihmisiä, jotka ovat vapaaehtoistoissa ja sillä tavalla vielä antavat panoksensa yhteiskunnalle ja muidenkin käyttöön.

Kun sosiaalivaliokunnassa on aikaisemmin keskusteltu eläkeiästä, niin silloin on mietitty myös sitä, olisiko mitään muita tehtäviä, joita nämä henkilöt voisivat tehdä työpaikalla, kun heidän tehtävänsä eläkeikä täyttyy. Mietin esimerkiksi palomiehiä, joilla on kyllä niin vaativa työ, että 65-vuotiaaksi asti se on aika mahdoton monesti tehdä.

¹⁸ **Seppo Kanerva /kok:** Arvoisa puhemies! Minusta ed. S. Lahtelan esitys on ihan hyvä. Nimitäin kun keski-ikä sekä naisilla että miehillä Suomessa nousee ja väki on viriiliä ja kun virassa oleva kenraali voi olla 65:een, niin kuin Puolustusvoimien komentaja ja kansliapäällikkö, ja Rajavartiolaitoksen päällikkö 63:een ja muut up-

seerit 60:een, niin kyllä reservissä nämä paikallisjoukkojen ukot voisivat kökötellä 65:een. Minusta se on ihan hyvä.

Mitä eläkeasiaan tulee, niin kun kuuntelin huoneessani, täällä ei ehkä ole oikein ymmärretty, mistä tässä on ollut kysymys. Suomi ja moni muu sodassa ei oikein hyvin menestynyt valtio ovat rauhansopimuksen ja muitten perusteella joutuneet mitoittamaan aktiivihenkilökunnan kohtuullisen vähiin verrattuna joukkoihin. Jos meillä on puolen miljoonan joukot, niin meillähän on se menetelmä, että 25 vuodella pääsee eläkkeelle ja näin ollen myös reservissä on johtajahenkilökuntaa sillä tavalla, että jos käsky kävisi, sitä löytyy aktiivipalveluksesta ja reservistä. Toinen mahdollisuus on tietenkin, että alettaisiin henkilökuntaa lisätä ja nostettaisiin eläkeiät tuonne täyteen. Valitettavasti meillä on nyt semmoinen välimuoto, että on lähdetty nostamaan eläkeikää hiljalleen ylöspäin, mutta vakansseja ei ole kylläkään yhtään lisätty, eikä palkkoja.

¹⁹ **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! Olen sopimusyhteiskunnan vankkumaton kannattaja ja sen takia minulle jäi hieman epäselväksi muun muassa ed. Rönnin puheenvuorosta, haluatteko nyt sitten, että kolmikantaisesti sovittaisiin jonkinlainen työkielto näille henkilöille, jotka jäävät esimerkiksi viisikymppisinä eläkkeelle.

Tämä, mitä ed. Huotari toi esille, oli hyvin tärkeä näkökulma, että osa heistä perustaa yrityksen ja työllistää muita. Mutta jos menee johonkin muuhun työhön, niin kolmikantaisesti pitäisi sopia. Onko näin nyt, ed. Rönni teidän mielestänne, että pitäisi yksinkertaisesti näille laittaa työkielto?

²⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Seivästölle sanoisin, että kyllä käsittitte tämän asian väärin. Ainakaan ei vasemmistoliitossa, ja uskon, ettei demareissakaan, olla sitä mieltä, että palomiesten jnp. pitää olla 65 vuoteen töissä. Yksi raskas ammatti on metsurin ammatti. Metsurien eläkeikä on 65 vuotta, ja varmaan he tekevät töitä raittiissa ilmassa läpi vuodet, ja pakkasessa ja tuulessa. On ammatteja, joissa joutuu olemaan 66:een. (Ed. Huotari: Rakennusmiehet!) — Rakennusmiehet ynnä muut. (Ed. Uotila: Telakoilla!) — Telakoilla, jotka eivät ole kätettä. Paljon on tällaista, joten tehtävää tässä olisi.

Niin kuin sanoin, hankalissa ja raskaissa ammateissa toimivat voisi vaikka viisivitosina laskea eläkkeelle siitä vaan. Samoin on sairaaloissa kolmivuorotöissä hoitajia kovan paineen alla. Heidät voisi kanssa laskea paljon aikaisemmin eläkkeelle kuin he nyt pääsevät. Eläkepolitiikka pitäisi kaiken kaikkiaan käydä uudestaan läpi maassamme ja katsoa ne arvot, minkä mukaan ketäkin lasketaan eläkkeelle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään puolustusvaliokuntaan.

5) Laki työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 14/2000 vp (Pekka Nousiainen /kesk ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa puhemies! Edellä olleen lakialoitteen yhteydessä käytiin keskustelua niin vapaaehtoistyöstä kuin myös palomiehistä, ja tässä ovat myös keskustelun alla vpk:t.

Tämä nimeäni kantava lakialoite työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta sisältää ehdotuksen, että vapaaehtoisista pelastustehtävistä saadut palkkiot, tässä ensisijaisesti on katsottava kysymyksen olevan tällaisista sivutoimipalkkioista, eivät vaikuttaisi työttömyyspäivärahan suuruuteen.

Kunnissa on hyvin laajasti käytössä vapaaehtoisuuteen perustuva palo- ja pelastustoimen järjestelmä, jossa vapaapalokunta toimii kunnan sopimuspalokuntana. Kunta vastaa kalustosta, sen huollosta ja sammutusmiesten palkkioista. Vapaapalokunta vastaa taas henkilöstöresurssien käytettävyydestä ja niitten koulutuksesta. Tämän lisäksi monilla vapaapalokunnilla on myös toiminta-ajatuksena tehdä talkootyötä muun muassa kalustojen kunnossapidon ja huollon suhteen sekä erittäin tärkeänä tehtävänä nuorisotyö vapaapalokunta-aatteen pohjalta.

Kyseisellä järjestelmällä on pitkät perinteet ja se on käytännössä toimiva ja taloudellinen ratkaisu varsinkin pienten kuntien palo- ja pelastustoimen hoitamiseksi. Myös suuremmissa kunnissa kunnan osa-alueita voidaan hoitaa vapaapalokuntien vastuulla.

Järjestelmän toimivuutta ovat alkaneet viime aikoina kuitenkin haitata Kelan perintätoimenpiteet, jotka aiheutuvat työttömien sammuksien saamista hälytys- ja sammutuspalkkioista. Kela tietenkään ei toimi tässä pahaa tahtoa noudattaen, vaan noudattaa lakia, ja tämä lain soveltaminen tuottaa huonoja tuloksia.

Syntynyt tilanne saattaa johtaa siihen, että työttöminä olevat vapaapalokuntalaiset jäävät pois palokunnan päivittäisistä lähtövalmiuksista ja monilla paikkakunnilla tilanne aiheuttaisi merkittävän heikentymisen kunnan palontorjuntavalmiudessa, jonka seuraukset saattaisivat olla kohtalokkaita. Monissa kunnissa ovat jopa vapaapalokunnat ryhtyneet harkitsemaan sopimusten irtisanomista kunnan kanssa tuon vastuutehtävän hoitamisen osalta. Tässä tilanteessa pienten palkkioiden takaisinperintä työttömiltä sammuksiehiltä tuntuu kohtuuttomalta ja heikentää pelastustoimenpiteitten suorittamista laajoilla alueilla. Mielestäni yhteiskunnan tulisi voida kannustaa kansalaisia vapaaehtoistyössä, jonka avulla taataan turvallisuus myöskin maamme syrjäseuduilla.

Palo- ja pelastustoimeen on tulossa myös lähi-aikoina uudistuksia. Niitä valmistelee selvitysmies. Niitten suunnitelmien sisällöstä emme vielä tarkkaan tiedä, mutta julkisuudessa on käyty keskustelua jo aluepalokuntajärjestelmästä. Saat- taan olla, että aluepalokuntajärjestelmä on hyvä, mutta kuten viime aikoina monta kertaa on kysytty, onko kunnissa kriittisissä palotilanteissa ollut ensi lähdön miesvahvuus riittävän suuri ja onko tällä toiminnalla ollut vaikuttavuutta, voidaan tietysti tulevaisuudessa aluepalokunnan näkökulmasta kysyä, ehtivätkö palokunnat ajoissa paikalle välitöntä sammutustehtävää suorittamaan vai tapahtuuko vahinkoja, joita on vaikea korvata. Mielestäni on kuitenkin selvää, että kunnissa tullaan jatkossakin tarvitsemaan vapaaehtoisten pelastajien tekemää arvokasta työtä.

Arvoisa puhemies! Tällä lakialoitteella on pienet taloudelliset vaikutukset, mutta merkittävä turvallisuutta lisäävä rooli. Lisäksi työttömien aktiivien osallistuminen yhteiskunnan toimintaan pitää nähdä suotavana kaikissa tapauksissa.

Näillä perusteilla toivon, että lakialoitteeni saa myönteisen vastaanoton valiokuntakäsittelyssä.

² **Lauri Oinonen /kesk:** Herra puhemies! Kollega Pekka Nousiainen on tehnyt erittäin perusteellisesti valmistellun lakialoitteen, jossa hän tuo esille ongelman, joka on jo monessa kunnassa havaittu. Juuri vapaapalokunnissa työskentelevät ovat kokeneet tämän ongelman. Menee työttömyyskorvauksia näitten sinänsä varsin vähäisten palokuntatöistä tulevien korvausten, palkkioiden ja palkkojen tultua maksatukseen, ja tämä on monen kohdalla johtanut siihen kysymyksenasetteluun, voiko olla palokuntatyössä, kun tapahtuu tällainen menetys. Yleensä korvaukset, mitä vpk-työstä maksetaan, ovat perin vähäisiä. Työ, jota niillä saadaan yhteiskunnalle, on sitä vastoin arvokasta. Näin ollen olisi perusteltua, että tämän kaltainen työttömyysturvalain 4 a §:n muutos saataisiin kuin ed. Pekka Nousiainen on lakialoitteessaan tehnyt, jotta kaikkialla maassa vpk-toiminta voisi olla tältä osin mahdollisimman tehokasta.

³ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Vaikka lakialoitteessa ei olekaan nimeäni, olen silti sitä mieltä, että tämä on oikean suuntainen lakialoite. Ongelmana on vain se, asetetaanko nyt pelastustehtävistä saadut palkkiot eri asemaan kuin muusta vapaaehtoistyöstä saadut palkkiot. Se voi olla ongelma, jos tähän ratkaisuun päädyttäisiin. Kun aikaisemmin itse olen toiminut työttömyyskassassa ja alalla, jolla hyvin paljon on ollut vapaaehtoista pelastustehtävää, lähinnä palomiehiiä, olen kokenut tämän asian suureksi ongelmaksi. Vuonna 1994, kun voimaan tuli soviteltu päiväraha, alkoivat ensimmäiset ongelmat erityisesti sen vuoksi, että kun joka kerta kaikista keikoista piti toimittaa palkkatodistukset, päivärahat myöhästelivät sen vuoksi. Silloin kuitenkin oli 750 markan niin sanottu vapaaosuus. Se tarkoitti sitä, että monella kuukaudessa ei syntynyt enempää kuin 750 markkaa palkkioita, mutta jos palkkio meni yli tämän rajan, silloin leikkuri oli 80 prosenttia ja tarkoitti käytännössä sitä, että henkilö ei juurikaan hyötynyt siitä muuta kuin 750 markan osuudelta. Viimeinen muutos, mikä tapahtui vuoden 1997 alusta työttömyysturvalakiin, oli se, että siinä soviteltua päivärahaa muuteltiin niin, että puolet saadusta palkkiosta vaikuttaa pienentävästi. Tämä on voinut ehkä jo jonkin verran aiheuttaa sitä, että henkilö ei ole kat-

sonut enää työssä olevan järkeä varsinkaan, jos se on aiheuttanut vielä päivärahan viivästyksiä. Yleensä silloin, kun kaikki paperit on asianmukaisesti täytetty ja palkkatodistus on mukana, tämän tyyppistä viivästystä ei pitäisi edes tapahtua.

Nyt tämän vuoden alusta voimaan tullut työttömyysturvalain muutos, jossa päähuomio ehkä kiinnitettiin työssäkäyntialueiden laajenemiseen, toi mukanaan myös sivutyöläisille pienen muutoksen soviteltuun päivärahaan, joka ehkä jäi huomaamatta. Mainitsin siitä kyllä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, mutta ministeriön virkamiehet eivät olleet kovin innostuneita asiaan tekemään korjausta. Siinä muutettiin asia niin, että mikäli henkilö saa sivutyöstä korvausta, hänen päivärahakertymänsä 500 päivältä muodostuu toisella tapaa. Luulen, että kun tämä selviää pelastustehtävistä palkkiota saaville henkilöille, se on ehkä suurin syy, minkä vuoksi harkitaan vielä enemmän, kannattaako tätä työtä tehdä ja olla ikään kuin valmiudessa silloin, kun henkilö on työttömänä.

Olen miettinyt ed. Pekka Nousiaisen aloitetta, pitäisikö tätä muuttaa sillä tavalla, että tähän tulisi, että vapaaehtoisista pelastustehtävistä sivutyönä saadut palkkiot eivät vaikuta työttömyyspäivärahan suuruuteen. Mutta kun pykälän otsikko on "Oikeus työttömyyspäivärahaan vapaaehtois- ja talkootyön aikana", voi olla niin, että sivutyön määritelmää siinä ei tarvittaisi.

Vielä haluaisin mainita sen, että erityisesti pienissä kunnissa vapaaehtoisen palokunnan merkitys on erittäin suuri. Voi olla, että siellä ei ole edes kuin yksi vakinainen henkilö ja kaikki muut ovat vapaaehtoisia. Jos tämä järjestelmä purkautuu välillä vähän älyttömienkin lakisäädöstemme takia, luulen, että siitä saadaan paljon suurempi vaiva aikaan kuin se, että lainkohdat saataisiin järkevämmiksi.

4 Esa Lahtela /sd: Herra puhemies! Viime eduskuntakaudella yritin itsekini muuttaa kyseistä pykälää, jota ed. Nousiaisen tarkoituksena on lakialoitteellaan muuttaa. Sen lisäksi, mitä lakialoitteessa esitetään vpk:ien osalta, tässä on toinenkin asia: se, että jokainen Suomen kansalainen on velvollinen lähtemään palotilanteessa sammuttamaan tulipaloa tai pelastustehtäviin. Kun hän yhden kerran on lähtenyt ja huomaa, että hänen päivärahaansa viivästyy ja tulee ylimääräistä byrokratiaa, todennäköisesti, kun toi-

nen hälytys tulee, tämä työtön kaveri ottaa suunnan toisaalle päin. Hän ei halua sen muutaman kymmen palkkion takia mahdollisesti menettää päivärahaansa useammaksi viikoksi ja käydä välillä kerjuulla tullakseen toimeen.

Tämä on yksi pieni esimerkki siitä, mitä tarkoittivat työttömyysturvalain muutokset. Kuten ed. Huotari kertasi sitä, vuoden 1994 alusta tuli voimaan soviteltu päiväraha, ja sieltä oikeastaan juontavat juurensa nämä vaikeudet. Vuoden 1997 alussa työttömyysturvan muutos, jossa kokonaan suoja-, vapaaisuus poistettiin, pahensi tilannetta. Minusta tässä ratkaisuja olisi monta. Tämä on yksi, että rajattaisiin juuri niin kuin tässä on tehty, että tämän tyyppinen työ olisi ulkopuolella siten, että sitä ei huomioitaisi. Yksi mahdollisuus, joka tekisi monta hyvää muutenkin, on se, että säädettäisiin edelleen suojaisuus työttömyysturvaan, jolloin pienen summan voisi hankkia kuukaudessa eikä olisi ylimääräistä byrokratiaa, joka tällä hetkellä jarruttaa ja tekee myös sen, että joissakin vpk:issa on tapahtunut, että siellä ihmiset eivät ole enää tulleet niihin, vaan ilmoittaneet, että lopettavat toiminnan.

5 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Ed. Huotari juuri äsketi käsitteli ongelmaa, joka koskee tietyllä tavalla näiden korvausten etuoikeutta muihin palkkioihin nähden, kun työttömyyspäivärahaa maksetaan. Todella kunnat ovat taloudellisilta resursseiltaan hyvin erilaisia ja viime vuosina lähtövalmius on palokunnilla monissa kunnissa huomattavastikin huonontunut. Ed. Nousiaisen aloite tietyllä tavalla tähtää siihen, että vapaapalokuntien avulla voidaan kuitenkin tasoittaa näitä eroja, jotka ovat todellisia.

Täällä on myös viitattu — itsekini kun joskus aikoinani olin nuorisopalokuntalaisena vapaapalokunnassa — tähän nuorisotyöhön, ja toisaalta myös tämä on työttömille yksi tapa mielekkäseen toimintaan ja elämän sisältöön. Kannatan aloitetta lämpimästi!

Kommenttina ed. E. Lahtelalle liittyen äkkilähtöihin. Esimerkiksi metsäpalo, johon kaikki ovat velvollisia lähtemään, siinäkin työtön on eriarvoisessa asemassa kuin palkkatyötä tekevä. Joka nauttii palkkaa, saa korvauksen, mutta työtön, jolle korvaus myöskin osoitettaisiin, saisi korvauksen tähden pienemmän työttömyyspäivärahan. Tietysti näissä voisi jonkin katon määrätä korvaukselle vuodessa. Tiedän, että korvaus kunnissa keskimäärin on vain 2 000—4 000

markkaa, ja tiedän, että se on aiheuttanut ongelmia. Soitin tänään muutamaan kuntaan.

6 Tero Rönni /sd: Arvoisa herra puhemies! Tunnustan vpk:iden tärkeyden ja sen, että niiden jatkuvuus tässä maassa pitää turvata, mutta tämä konsti ei mielestäni ole siihen oikea. Ehkä ed. E. Lahtelan esittämä suojaisuus olisi parempi. Vpk:t ovat erilaisessa asemassa ympäri Suomea. Eri kunnissa on täysin erilaiset palkkiojärjestelmät. Jossain kunnassa palkkiota ei saa kuin muutaman kympin tai muutaman satasen korkeintaan. Meillä on kuitenkin kuntia, joissa voi muodostua kuukaudessa jopa tuhansiin markkoihin maksettava palkka, jos vain aktiivisesti päivystää ja on mukana, 18 markkaa tunnissakin esimerkiksi tekee yössä 180 markkaa kymmenen tunnin päivystyksestä, ja jos öitä on 10—15, siinä palkka nousee kohtalaiseksi, vaikka ei tulisi lähtöjä yhtään. Jos olet työttömänä, sinulla on aikaa päivystää, jolloin siitä muodostuu todellinen tulo. Jos tämä kaikki jätetään työttömyysturvasa huomioimatta, emme silloin aseta työttömiä minkäänlaiseen tasa-arvoiseen asemaan. Se ei ole minusta oikein eikä varmasti tämän lakialoitteenkaan tarkoitus.

Jos ed. Lahtelan esittämä suojaisuus asetettaisiin esimerkiksi vanhaan 750:een tai 1 000 markkaan, sillä kenties tämä ongelma poistuisi aikamonen kunnan kohdalta ja se poistaisi varmasti myös monenlaista muuta ongelmaa työttömyysturvassa ja saisi entistä aktiivisemmin ihmiset lähtemään mukaan. Se edellyttää toisenlaista aloitetta, joten tässä kohtaa en kannata aloitetta vaan kehotan miettimään tarkasti, onko tämä tasapuolinen aloite.

7 Pertti Turtiainen /vas: Herra puhemies! Ed. Rönni toi esille, kuinka erilaisia eri kunnissa ovat vpk:t toiminnallisesti ovat. Sanotaan, että korvauspuolesta johtuen on erilaisia tilanteita. Siinä mielessä esitetty lakialoite ei ainakaan minun mielestäni puolla paikkaansa kokonaisuudessaan. Asia on sinänsä hyvä, ja on hyvä, että tämä on noussut keskusteluun ja esille jo pelkästään työttömyysturvalain 4 §:n kohdalta, koska on erilaisia tilanteita, on monenlaisia työttömiä, jotka tekevät talkootyötä ja tekevät pientä korvausta vastaan esimerkiksi urheiluseuroille työtä. Silloin tulee eteen sovitellun päivärahan määrittäminen. Virhe tapahtui mielestäni siinä, kun vuonna 94 säädettiin sovitellun päivärahan käy-

täntö. Sen vuoksi olisi nyt hyvä lähteä laajemminkin keskustelemaan siitä, että oiotaan byrokratian kukkasia ja ongelmia, mitkä työllistävät aivan tarpeettomasti ja tolkuttomasti työvoimahallinnon henkilökuntaa ja työttömyyskassojen henkilökuntaa, kun työttömyysturvan maksaminen on näin monitahoista ja vaikeata. Pitäisi keskittyä paremmin siihen, että työttömyysturvan maksaminen olisi selkeämpää kaikille työntekijöille samanarvoisesti.

En tässä muodossa kannata esitystä, mikä on nyt tehty, mutta hyvä, että nousee keskusteluun. Tässä pitää katsoa tasa-arvoisuusperiaate, että kuka on pelkkä vpk-lainen, on erilaisessa asemassa kuin muut työttömät. Vpk:laisenhinkin on ymmärtääkseni ollut sellaista, että siinä ei muutaman kympin korvaus ratkaise sitä, lähteekö liikkeelle vai ei.

8 Ossi Korteniemi /kesk: Arvoisa herra puhemies! Olen yksi ed. Nousiaisen aloitteen allekirjoittajista. Minusta oli luonnollista yhtyä aloitteeseen, sillä tämä ongelma on tuttu myös omasta kunnastani. Sielläkin vpk:n edustajat ovat olleet yhteydessä. Aivan kuten aloitteessa todetaan, kunnissa on hyvin laajasti käytössä vapaaehtoisuuteen perustuva palo- ja pelastustoimijärjestelmä. Oikeastaan pienissä kunnissa se on ainoa mahdollisuuskin pelkästään jo taloudellisista syistä. Siksiäpä tuolla järjestelmällä on pitkät perinteet ja järjestelmä toimii varsin hyvin. Mutta on totta, että Kelan perintätoimenpiteet, jotka ovat kohdistuneet työttömyyspäivärahoihin, ovat aiheuttaneet ongelmia. Tästä on ollut huomattavia vaikeuksia monilla paikkakunnilla. Mikäli tilanne tällaisena jatkuu, se monilla paikkakunnilla vakavasti uhkaa turvallisuutta. Siksiäpä toivon, että aloitteessa ehdotettuun lainmuutokseen mahdollisimman nopeasti ryhdytään.

9 Pekka Nousiainen /kesk: Arvoisa puhemies! Minusta tähän asti käyty keskustelu on osoittanut, että tämä lakialoite on sinänsä perusteltu ja tarpeellinen. Ed. Huotari minusta esitti oikein hyvän analyysin, miten työttömyysturvalainsäädäntö on kehittynyt ja miten se on kohdellut vapaaehtoisuuteen perustuvia palkkiojärjestelmiä ja että tätä asiaa koko laajuudessaan ei ole kyetty tähän saakka ottamaan huomioon. Se vaatisi oikeaisua, niin kuin on todettu, ehkä nimenomaan

vapaaosajärjestelmän palauttamisen näkökulmasta.

Minusta ed. Rönni puhui jo täysiaikaisesta työstä ja mittavista palkkioista, jotka sinänsä eivät kosketa sitä laajaa kuntakenttää maaseudulla, josta nyt aloitteessa on kysymys, vaan kysymys on enemmän työstä, joka jo päiväystyöskaaassa mukanaolon kautta hoituu. Tässä kommentit tässä vaiheessa.

¹⁰ **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Pelastus- ja paloturvallisuuden kannalta on varsin tärkeää, että vapaaehtoispalokuntatoiminta on mahdollista ja että ihmisiä saadaan toimintaan mukaan. Mutta sitä, että nämä palkkiot tavallaan ilman ylärajaa vapautettaisiin eikä niitä otettaisi huomioon työttömyysturvaan lainkaan, en pidä oikeana. Näkisin parempana ratkaisuna, kuten on jo tuotu esillekin, että suojaosuuksia palautettaisiin soviteltuun päivärahaan. Onko se 750 markkaa tai 1 000 markkaa, ilmeisesti tänä päivänä lähempänä oikeaa olisi 1 000 markkaa. Se olisi mielestäni oikeata työttömien aktivointia, mitä pitäisi tehdä, että he voisivat ansaita, jos on ansaintamahdollisuuksia yleensä, 1 000 markkaa, ennen kuin leikattaisiin 50 prosenttia työttömyysturvasta, niin kuin nyt alkaa ensimmäisestä markasta leikkautua.

Se virhe, mikä tässä on tapahtunut, on tapahtunut todella jo vuonna 94, kun työttömyysturvalakia muutettiin. Se on edelleen heikentynyt, kun sitä on jatkossa muutettu eli suojaosuuksia poistettiin. En pidä oikeana niitä suunnitelmia, joita nyt suunnitellaan, että työttömiä aktivoitaisiin sillä tavalla, että heidän pitäisi tehdä työtä ilman palkkaa ja ilman työsuhdetta. Se on mielestäni jo ihan eri luokan kysymys. Suomessa on aina tehty talloita, mutta talkoot ovat ihan eri asia kuin se, että tehdään työtä, josta ei makseta palkkaa.

¹¹ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Askeiseen puheenvuoroon viitaten talkootyön korvaamisestahan aloitteessa on periaatteessa kysymyskin. Ed. Nousiainen kehittelemässä aloitteessa on erittäin hyvät lähtökohdat ja hyvät perusteet. Tässä puhutaan nimenomaan vpk-toiminnasta ja vapaaehtoistoiminnasta ja niistä aiheutuvien pienten kulujen korvaamisesta.

Mutta se, mistä ed. Rönni puhui, on puolivakinaisen palokunnan malli. Se ei satu tähän käsitteeseen ollenkaan. Siinä mielessä sen kautta, mitä ed. Kuoppa äsken mainitsi, jostakin tämän tyypp-

pisestä kehittelmästä, toivon mukaan syntyvät myös sellaiset lähtökohdat, missä tämä asia jalostuu sellaiseksi, että työttömät ovat innokkaita tekemään, ovat lähtövalmiina, ovat reservissä ja toimivat asian puitteissa niin kuin heidän tahtonsa, kokemuksensa ja koulutuksensa edellyttävät. Sitä kautta ymmärtäisin, että ei tässä salissa kai kukaan sitä tarkoita, ettei tätä hyvää asiaa vietäisi eteenpäin. Kysymys on vain siitä, miten nämä asiat yhteensovitetään ja parhain päin nähdään. Vpk-työtä pitää tukea, vapaaehtoistyötä pitää muutenkin tukea muodollisesti pienellä rahalla mutta enemmän vielä henkisesti puolella. Siellä ovat kuitenkin Suomen tulevaisuuden toivo ja meidän jokaisen toimintareservit.

¹² **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Edellinen Lahtela puhuessaan oikeastaan vei ajatukseni siinä mielessä, että ajattelin juuri puhua siitä, että tähän on tällaista talkootyötä ja perustuu juuri vapaaehtoisuuteen. Useimmissa tapauksissa korvaukset, kun käydään harjoituksissa, ovat palkkioita eikä palkkaa, olisivatko ne pieniä kustannusten korvauksia siitä, jotta henkilöille ei makseta kilometrikorvauksia eikä muita. Saadaan muutaman kymmen harjoituspalkkio ilasta tai enintään muutama satanen hyvinkin pitkistä harjoituksista. Minusta sitä pitäisi käsitellä myös sillä tavalla.

Minusta työttömyysturva on nyt lähtenyt tulkitsemaan niitä aika reilulla tavalla, että ne ovat kuin palkkaa. En tiedä, miten menisi sellainen läpi, jos vpk:n kaveri tekisi vähennyksen siitä, kun hänelle tuli kilometrikorvauksia tämän ja tämän verran ja ylimääräisiä kustannuksia, kun piti kahvitkin juoda huoltoasemalla. En tiedä, kävisikö se, koska monesti ne menevät juuri näihin ylimääräisiin kustannuksiin. Minusta tämä sinänsä tuntuu naurettavalta, että näitä yleensä on lähdetty tällä tavalla vähentämään. Mutta kokeillaan nyt, jos asia toivon mukaan saataisiin tätä kautta korjattua.

Kun tiedämme, että meidän aloitteitamme yleensä vähän penseästi kohdellaan, toivottavasti tämä viesti nyt menisi kuitenkin hallituksen suuntaan ja hallitus toisi sellaisen esityksen, mistä on puhuttu. Suojaosuuksia olisi kaikkein paras, ja niin kuin ed. Kuoppa totesi, minusta suojaosuuden olisi aiheellista olla nyt jo tonnin luokkaa ja sen yli menevästä osuudesta leikkautuisi pois, jos hankkii enemmän. Silloin nämä palokuntapalkkiot ja muut pienet sopivat reilusti siihen.

¹³ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Nyt on keskusteltu siitä, onko kysymyksessä palkkio vai palkka. Minusta se ei ole mitenkään yksinkertainen asia, kumpaa se on, onko se pelkkää kulukorvausta vai työstä saatua palkkaa. En tiedä, pystyykö palokunta itsekään sitä oikeastaan kovin selkeästi arvioimaan aina kyseisen tilanteen kohdalla. Jos jollekulle henkilölle maksetaan esimerkiksi 18 markkaa tunnilta, sehän ei ole varmaan minkään työehtosopimuksen mukainen palkka, joten onko se sitten palkkio? Tämä on juuri se ongelma, mikä näissä syntyy, eli ei pysty erottelemaan sitä, mikä on palkkaa ja mikä on palkkiota. Sen vuoksi nämä kaikki on otettava samaan kategoriaan.

Sovittelua päivärahaa määriteltäessä esimerkiksi vuonna 95 siellä oli seitsemän erilaista työtä ja työntekijän olisi pitänyt itse arvioida, onko hänen työnsä lyhennettyä työviikkoa, lyhennettyä työpäivää, lomautuksen aikana tehtyä satunnaista työtä vai sivutyötä vai minkälaista pätkätyötä se milloinkin oli. Tämä henkilö itse ei välttämättä aina pysty sitä arvioimaan, onko se palkkaa, palkkiota, vai minkä tyyppistä työtä se milloinkin on. Sen takia erotteleminen, mitä se milloinkin on, on vaikeaa. Niin se on myös työnantajalle. Sen takia tässä tämä tasapuolisuusongelma on ihan aito. Pitää miettiä, millä tavalla se pystyttäisiin hoitamaan.

Lakialoitteessa puhutaan Kelan perintätoimista, vaikka varmasti lakialoitteen laatija ei ole tarkoittanutkaan tässä lähteä siihen samaan keskusteluun, mikä nyt tuntuu olevan täällä "in", eli Kelan mollaamiseen. Luulen, että osa näistä henkilöistä on Kelan työttömyyspäivärahalla tai työmarkkinatuella, mutta luulen, että kuitenkin suurin osa heistä on työttömyyskassojen ansiosidonnaisen turvan piirissä. Takaisinperintä ei ole se ongelma, vaan se, että meidän pitäisi saada sellainen systeemi, että takaisinperintöjä ei tule. Pitäisi pystyä ennalta ehkäisemään takaisinperinnät siten, että järjestelmä olisi niin selkeä, että henkilö ilmoittaa aina tulon ajoissa, jos kysymyksessä on sovittelu, jolloin takaisinperintään ei tarvitsisi mennä.

Mutta, kun täällä on taas nostettu esiin sovitellun päivärahan suojaosa, niin muistutan siitä, että suojaosa ei poista esimerkiksi sitä ongelmaa, että päivärahat myöhästelevät palkkatodistusten takia, koska joka tapauksessa henkilön pitää toimittaa palkkatodistus siitä, onko palkka tai palk-

kio ollut yli suojaosan vai alle; se ei poista sitä ongelmaa.

Toki tässä voisi lähteä sen tyyppiseen systeemiin, että sivutyössä olisi esimerkiksi suojaosa ja sen jälkeen pieni leikkuri. Aikaisemmin, kun suojaosa oli 750 markkaa, ongelma oli se, että sen yli menevältä osalta leikkuri oli 80 prosenttia eli kenenkään ei juuri kannattanut hankkia enemmän kuin 750 markkaa. Se ei kyllä kannustanut juuri ketään tekemään myöskään enempää työtä. (Ed. Kuoppa: Ensimmäisestä markasta heti 50 prosenttia!) Sen takia pitäisikin sovitellun päivärahan ongelmat selvittää kokonaisuudessaan uudelleen, miten ... — Ed. Kuopalle voin sanoa sen, että tämä jo, että leikkuri saatiin 50 prosenttiin, maksoi enemmän kuin entinen järjestelmä. Ei ollut mitään teoreettisia mahdollisuuksiakaan saada sellaista järjestelmää, että on 1 000 markan suojaosa ja sitten 50 prosentin leikkuri, vaan siinä olisi käynyt niin, että olisi ollut 1 000 markan suojaosa ja 99 prosentin leikkuri, jossa ei taas olisi ollut mitään järkeä niiden henkilöiden kohdalla, jotka hankkivat enemmän kuin 1 000 markkaa. Kyllähän meidän pitää sillä lailla saada kannustava järjestelmä, että sivutyötä tai pätkätyötä kannattaa tehdä mahdollisimman paljon, koska siitä voi syntyä sitten kokoaikainen työ.

Vielä tasapuolisuudesta sen verran haluaisin sanoa, että sovitellun päivärahan ongelma on monimutkaisuus kaiken kaikkiaan, mutta en tiedä, mikä ero on esimerkiksi sillä, että sairaanhoitaja käy tekemässä yksittäisiä pätkätyöpäiviä tai siivooja Engelillä käy tekemässä päiviä ja saa puolentoista kuukauden kuluttua siitä palkkatodistuksen ja aiheuttaa itselleen todellisen köyhyysloukun siinä välissä, verrattuna siihen, että henkilö käy tekemässä palotyötä, joka sekkin on tärkeää. Mutta mielestäni myös sairaanhoitajan, terveydenhuollon tai siivoustyöt ovat yhtä tärkeitä yhteiskunnan kannalta, vaikka ne eivät olekaan saman tyyppisiä kuin vapaaehtoistyöhön sitoutuneen palkkiota vastaan tekemä palokuntatyö. Siinä mielessä minusta kannattaa todella arvioida sitä, mihin se raja vedetään, koska sitten mielestäni sairaanhoitaja olisi täysin oikeutetusti katkera siitä, että miesten tekemää pelastustyötä pidetään tärkeämpänä kuin hänen tekemänsä ehkä pelastuksen korjaustyötä.

¹⁴ **Pekka Nousiainen /kesk** (vastauspuheen-vuoro): Herra puhemies! Tuota termiä "palkka" vai "palkkio" mietin itsekin lakialoitetta valmis-

teltaessa, mutta palo- ja pelastustoimesta annettu laki käyttää termiä "palkkio", joten valinta tapahtui sillä perusteella.

Toinen kysymys eli Kela on perintätoimenpiteisiin ryhtynyt. Esitellessäni lakialoitetta totesin, että se ei johdu Kelan pahantahtoisuudesta, vaan Kela noudattaa lakia. Lain soveltaminen tuottaa huonoja tuloksia, joista tässä nyt on kysymys. Siksi lakialoite on tehty.

¹⁵ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa puhemies! Muutama kommentti palkka—palkkio-keskusteluun. Ed. S. Lahtela jo kerkisi lähtemäänkin. Mutta jos tuntipalkka on 18 markkaa päivätyöstä ja hälytystunti 45 markkaa, samaten kuin harjoitustunti, ja hälytystunti on kaksinkertainen illalla ja kolminkertainen yöllä, palkka kun lähdetään, kyllä minä pidän sitä palkkana enkä minään pienenä palkkiona.

Toiselle ed. Lahtelalle sanoisin, että sivutoimeen käytetyistä matkoista saa verovähennyksiinsä myöskin laittaa. Ne menevät ainakin Mäntän kaupungissa läpi. Olen itse laittanut vähennykset muun muassa vakuutustyöstä ja muusta vastaavasta. Ne on hyväksytty kaikki. Samaten kunnallisten toimien tulosta matkavähennykset on saanut.

Sanoisin vielä, että rajanveto on hyvin vaikea. Meillä Suomessa on niin erilainen käytäntö vpk:issa. Niin se on meilläkin täysin vpk. Meillä on kuusi varsinaista palomiestä ja kaksi päällikköä, lisäksi vpk siihen päälle, joka saa 8 000 markkaa viikossa kokonaisuudessaan palkkukuluja ilman mitään hälytyksiä. Ei puhuta ihan pikku asiasta. Se 8 000 markkaa voi kohdistua vain muutamaan mieheen, jotka sillä viikolla sattuvat päivystämään. Pikku kunnissa voi olla erilainen käytäntö ja eri lailla maksetaan, mutta jossain päin sitä maksetaan ihan kunnollakin.

¹⁶ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Rönnille oikaisu: En tarkoittanut sitä; verotuksessa, totta kai, voi vähentää. Tarkoitin sitä, jotta voisi Kelalle taikka työttömyyskassalle osoittaa, että tämä ei ole todellista tuloa, koska sitä sovitellaan ja vähennetään. Se saattaa mennä kokonaan kustannuksiin elikkä siihen, kun käydään vpk:n harjoituksissa — meneekin bensalaskuun koko juttu. Siitä huolimatta työttömyyskassa vähentää sovittelujutussa puolet siitä palkkios-
ta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

6) Laki opintotukilain 27 §:n 4 momentin kumoamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 15/2000 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Lakialoite on osaltaan seurausta siitä laajasta julkisesta keskustelusta ja tilanteesta, mikä viime päivinä on aiheutunut uuden opintotukisysteemin aiheuttamien takaisinperintöjen johdosta. Nythän on ollut niin, että 300 000 opintotuen saajasta 22 000 opiskelijalle jokin aika sitten tuli Kelalta kirje, jossa ilmoitettiin, että liikaa maksettua opintorahaa ja mahdollisesti myös asumislisää perittäisiin takaisin. Olin huomaavinani, että tämän päivän tieto jossakin lehtiutusen yhteydessä oli, että lopullisen määrän arvioidaan jäävän reiluun 15 000:een. Joka tapauksessa kohtuullisen suuresta määrästä tapauksia on nyt puhe.

Uusi tilannehan juontaa juurensa siihen, että vuoden 98 alussa otettiin käyttöön uusi opintotukisysteemi, jota me täällä viime eduskunnassa olimme säätämässä. Vuoden 97 keväällä siitä täällä talossa keskustelimme. Uudessa järjestelmässä opiskelija itse on velvollinen seuraamaan tulokehitystään ja sen suhdetta hänelle kuuluvaan opintotukeen. Tilanteensa mukaan kehitystä seurattaessa opiskelijalla on mahdollisuus kuluvan vuoden aikana joko peruuttaa opintotukikuukausia tai palauttaa liikaa maksettua tukea. Mikäli tätä ei tapahdu ja tukea liikaa on maksettu, mennään takaisinperintäsysteemiin, josta tässäkin aloitteessa osaltaan on kysymys.

Kun uuden opintotukilain mukaista takaisinperintää noudatetaan ensimmäistä kertaa, tietenkin tässä yhteydessä on tullut esille tiettyjä seikoja, joita voisin nimittää epäkohdiksi, mitä uudessa järjestelmässä on sinänsä sisällä. Korostan jo tässä vaiheessa — palaan tähän myös myöhemmin — että itse järjestelmä on ollut edistys-

askel, hyvä uudistus. Se on eduskunnassa yksimielisesti hyväksytty, enkä sitä vastaan tässä ole missään tapauksessa aloitetta tekemässä, vaan siihen järjestelmään sisältyvään yksityiskohtaan, joka mielestäni on huono ja kohtuuton.

Puutteista ensimmäisestä, mikä huomattiin, talossa on sisällä jo lakialoite ed. Pirkko Peltomon nimissä. Se on tulossa keskusteluun ensi viikolla. Olisin todella kovasti toivonut, että olisimme voineet keskustella lakialoitteet samana päivänä, koska kyse on samasta laista, vaikkakin eri asiasta. Tämä koskee opiskelijan palauttamisakaa. Vallitsevassa järjestelmässähän on niin, että opiskelija voi palauttaa ylimääräisiä tukiaan vain kyseisen kalenterivuoden loppuun asti, ja tämä on aiheuttanut useita ongelmia, kun tulot eivät vielä tarkkaan ole olleet tiedossa. Ed. Peltomon aloitteesta puututaan tähän epäkohtaan, mutta siitä myöhemmin ed. Peltomon aloitteen yhteydessä.

Omassa aloitteessani puutun toiseen epäkohtaan, mikä on ilmennyt takaisinperintöjen yhteydessä. Tämä on 27 §:ssä oleva tietynlainen maksukaavio, jonka mukaan opiskelijalta ei enää peritäkään takaisin ainoastaan sitä opintorahaa, joka hänelle on liikaa maksettu, plus siihen liitettyä, tällä hetkellä 7 prosenttiin määriteltä korkoa, vaan laskentatavan mukaan tosiasiallisesti opiskelijalta tulee perittäväksi myös sitä tuen osaa, joka hänelle normaalimenettelyssä kyseisenä vuonna olisi kuulunut.

Käytännössä, mikäli opiskelija ei olisi ehtinyt, ymmärtänyt tai huomannut palauttaa kalenterivuoden loppuun mennessä sitä tukea, mikä hänelle on maksettu liikaa, tämänhetkisessä tilanteessa liikaa maksetun tuen — tämä menee hieman monimutkaiseksi — lisäksi opiskelijalta peritään useita tuhansia markkoja tukea takaisin. Tässä näin pähkinäkuoressa tämä ongelma, joka johtuu 27 §:ssä olevasta maksukaaviosta. Sen verran ed. Markkula nyökkäilee, että hän ilmeisesti tukee sitä, että esitin ongelman hyvin selväsanaisesti, mutta tästä on todella kysymys. Se on minustakin hieman omituinen.

Tätä rankkaa takaisinperintäjärjestelmää jo silloin, kun lakia säädettiin, perusteltiin sillä, että sen takia tarvitaan korko takaisinperintään, ettei tätä käytettäisi korottomana lainana. Mutta julkisessa keskustelussa on esitetty nyt perusteluksi se, että pitää olla kohtuullisen "rankka" tai "julma takaisinperintäsystemi" juuri siksi, että opiskelija ei käyttäisi systeemiä korottomana laina-

na. Mielestäni jo pelkästään se, että tässä itse asiassa on 7 prosentin korko mukana, tekee varmasti niin sanotusta sanktioinnista kyllin riittävän. Tänä päivänä 7 prosentin korko on aika kova, ja siksi mielestäni maksukaaviopykälä on kohtuuton. Sen pystyisi korjaamaan sillä, että tämä kohta laista kumottaisiin, jolloin seurauksena olisi se, että mikäli takaisinperintään on mentävä, opiskelijalta tulisi perityksi takaisin, totta kai, liikaa maksettu tuki ja siitä 7 prosentin korko. Korokohan tällä hetkellä määritellään asetuksessa. Tässä on pähkinäkuoressa aloitteen sisältö.

Mutta, puhemies, haluan vielä puhua muuttaman sanan tilanteen taustasta.

Kuten aiemmin sanoin, vuonna 97 lakia säädettäessä pidettiin uutta järjestelmää ainakin tämän talon seinien sisällä hyvinkin yksituumaisesti onnistuneena ja hyvänä. Suomen ylioppilaskuntien liitto oli jokin aika ennen sitä tehnyt tutkimuksen, ketä tämän tyyppinen järjestelmä hyödyttäisi. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että suurin osa opiskelijoista tulisi hyötymään uusista tulorajoista ja niin sanotusta Tanskan-mallin mukaisesta järjestelmästä. Varsinkin ne opiskelijat, jotka olivat niin sanottuja pieni- tai keskituloisia, hyötывät selvästi, ja taas sellaiset opiskelijat, jotka saattoivat vuoden aikana tienata kohtuullisen suuriakin ansiotuloja, jäivät jonkin verran miinukselle. Siitä huolimatta ihan puolueeseen katsomatta kaikki meistä tässä talossa viime kaudella pitivät järjestelmää onnistuneena ja pidän sitä edelleenkin onnistuneena.

Kuten sanoin, hyvässäkin järjestelmässä voi olla varjopuolensa. Tässä tapauksessa varjopuolet, ongelmakohdat, sisältyvät takaisinperintäkaavioon ja palauttamisaikaan.

Se, että takaisinperinnässä on ollut ongelmia, on tietenkin herättänyt paljon keskustelua esimerkiksi sen osalta, miten onnistunutta tiedottaminen asioista opiskelijoille on ollut eli kuinka valveutunut opiskelija on ollut siinä suhteessa seuraamaan omaa tulokehitystään, kuinka tietoisia on oltu asiasta.

Me edustajat olemme saaneet paljon informaatiota tiedottamispuolesta useilta eri tahoilta. Itse olen tutustunut materiaaliin, mitä Kela on toimittanut, ja täytyy kyllä sanoa, että suuri osa esitteistä on ihan selkeäsanaisia ja niistä varmasti tulorajat ja muut käyvät hyvin ilmi sekä myös se, mikä tämä uusi systeemi on miehiään. Kyllä esitteet sinänsä ovat olleet kohtuullisen selkeitä.

Ainoa, minkä esitteissä olen huomannut jääneen tuomatta kovinkaan korostetusti esille, on nimenomaan takaisinperintään liittyvä maksukaavio eli asia, mihin juuri lakialoitteessa puututaan. Sitä ei mielestäni ole kovinkaan selkeästi esitelty opiskelijoille, vaan on todettu, että liikaa maksettu tuki peritään takaisin korkoineen. Tässä olisi tietenkin voinut olla tietoa saatavilla jo aiemmin.

Haluan ääneen sanoa, kun varmasti moneen meistä opiskelijat ovat niin sähköpostilla kuin puhelimellakin olleet yhteydessä, että olen kuullut useammalta taholta myös sellaista palautetta, että vaikka valtakunnalliset esitteet on toki tehty ja ne ovat selkeitä, niin paikallisesti ei välttämättä, oli sitten kysymys oppilaitoksesta tai Kelan toimistosta, ole oikein osattu neuvoa. Ehkä uusi systeemi on kuitenkin jollakin tavalla ollut epäselvä, kun olen ainakin itse kuullut myös sellaista palautetta, että opiskelija on tuntenut, että hänelle ei kukaan ole osannut kertoa, mitä pitäisi tehdä jne. Jatkossa varmasti riittää vielä keskusteltavaa.

Sen sijaan en itse kyllä ole koskaan ollut sitä mieltä, että niin sanottu takaisinperintäongelma olisi millään tavalla Kelan tulkinnoista riippuvainen, vaan nimenomaan siinä vaiheessa, kun minulle selvisi julma totuus, että se on meidän itse säätämämme lain 27 §, mitä noudatetaan, olen alusta asti sanonut, että tässä talossa laki on tehty, joten tässä talossa pitää tilanne myös korjata. Ihan turha vastuuta on muille yrittää vierittää. Senpä vuoksi muun muassa lakialoitteeni on tullut laadituksi.

Kun itse rupesin kelaamaan takaisin, mitä itse asiassa vähän reilut kaksi vuotta sitten puhuttiin, kun tätä lakia säädettiin, itselläni oli sellainen mielikuva, että tästä takaisinperintäkaaviosta, jonka seurauksena nämä melko kohtuuttomat takaisinperintäsummat ovat syntyneet, ei hirveästi tässä talossa keskusteltu. Oma oletukseni oli se, että voi olla, että me lainsäätäjät olemme enemmän keskittyneet siihen uuteen järjestelmään, joka sinänsä oli suuri kokonaisuus, emmekä ole ehkä sisäistäneet ihan täysin, mitä uusi maksukaavio takaisinperintöjen osalta tulisi tarkoittamaan. Muistia verestääkseni kaivoin vanhat pöytäkirjat vuodelta 97 niistä keskusteluista, mitä täysistunnoissa käytiin, ja tämä kyllä vahvisti hyvin voimakkaasti sitä epäilyä tai muistikuvaa, mikä minulla olikin. Puheenvuoroissa, mitä tääl-

lä käytettiin, ei ole juurikaan puututtu takaisinmaksukaavioon.

Mutta sen sanon teille, hyvät edustajakollegani, että kyllä jossain vaiheessa varmasti tukkani nousi melkein pä pystyyn, kun luin oman viisaan puheenvuoroni lähetekeskustelussa vuonna 97. Olin hyvin laajasti tuonut terveisiä sivistysvaliokunnalle, mihin asioihin tulee puuttua, mitkä tässä ovat vähän kyseenalaisia, mitä voisi vähän hioa. Mutta lyhyesti maininnanomaisesti olen jostakin kumman syystä todennut, että takaisinperintäsysteemi tässä on ihan niin kuin ok, suurin piirtein näin, takaisinperinnässä kohtuullistetaan pieniä ylimaksuja niin, että jos kuusi tonnia on maksettu liikaa, vain puolet siitä peritään takaisin ja tämä on oikein hyvä. Koska olen lukenut tämän esityksen niin nopeasti, olen sisäistänyt tämän niin naiivilla tavalla, että olen kuvitellut, että tämä takaisinperintäkaavio on pikemminkin löysä kuin tiukka.

Kuinka ollakaan, on varmasti kohtalon ivaa, olen ollut ainoa puhuja niin lähetekeskustelussa, ykkös-, kakkos- tai kolmoskäsittelyssä, joka on sanallakaan maininnut tämän takaisinmaksukaavion problematiikasta, ja minäkin olen onneton mennyt sitä jopa kehumaan. Kaiken kukkuraksi olen sen jälkeen sanonut, että vähän epäilen tätä korkosanktiota, onko nyt tarpeellista tämmöisiä korkoja sinne pistää, ja nyt käytännöllisesti katsoen itse olen esittämässä, että korkosanktio on ok, mutta takaisinperintäkaavio ei ole, eli olen totaalisesti itseni kanssa eri mieltä siihen nähden, mitä olin 2,5 vuotta sitten. Enpä olisi silloin uskonut, että tähän tilanteeseen tulen.

Siinä mielessä menen peilin eteen ja sanon: *errare humanum est*. Uskon, että tässä talossa en ole ollut ainoa, joka lakia säätäessään ei ole sisäistänyt sitä, että tämä takaisinperintäkaavio joka tapauksessa aiheuttaa tällaisen tilanteen, vaan se on ehkä sivuutettu ison järjestelmän pohdinnan yhteydessä. Silloin en ollut jäsenenä sivistysvaliokunnassa, joten en tiedä, kuinka tarkkaan valiokunta on siihen puuttunut, mutta enpä usko, että sitä on kovinkaan tarkasti käsitelty, koska myöskään ykkös-, kakkos- tai kolmoskäsittelyssä tähän problematiikkaan ei ole tässä talossa puututtu, vaan on enemmänkin puhuttu opintotukijärjestelmän kokonaisuudesta, sen ongelmista laajemmin jne. Yhteisymmärryksessä olemme todenneet, että tämä uudistus sinänsä on hyvä ja oikean suuntainen.

Voipa olla kohtalon ivaa sekin, kun näin puheenvuoroja lukiessani, että aika useassa puheenvuorossa epäiltiin, että tämä uusi järjestelmä on muun muassa sen vuoksi hyvä, koska tämä vähentää takaisinperintöjä vanhaan systeemiin verrattuna, koska opiskelija saa palauttaa tukiansa jo tukivuoden aikana takaisin. Muun muassa silloinen valiokunnan puheenjohtaja esittelypuheenvuorossaan toteaa järjestelmän loistavaksi muun muassa juuri sen vuoksi, että takaisinperinnät tulevat toivon mukaan vähentymään, mutta tässäpä sitä ollaan uuden tilanteen edessä.

Mutta jotten ihan pessimistiksi heittäytyisi, sanoin kyllä sen, että uskon, että koska nyt on ensimmäinen kerta ja tämä aiheuttaa näin suuren keskustelun, niin jatkossa kyllä päästään vähemmällä. Käsittääkseni myös Tanskassa, missä tämä malli on ollut käytössä, ensimmäisinä vuosina on ollut vaikeuksia selvästi enemmän kuin myöhemmin, eli tässäpä nyt sitten ollaan.

Siitä huolimatta kyllä toivoisin, että näihin kyseisiin ongelmakohtiin voitaisiin oma-aloitteisesti jo tässä vaiheessa puuttua. Pidän sitä, puhemies, erittäin merkittävänä, että ministeri Lindén on täällä paikalla kuuntelemassa tätä keskustelua. Hän on ottanut jo asiaan kantaa tietääkseni niin, että tätä asiaa todellakin myös hallituksen puolelta tullaan selvittämään, ja sehän on hyvin tärkeää.

En ole siinä mielessä juridiikan asiantuntija, että osaisin sanoa, kyetäänkö tämän tyyppisiä lakiesityksiä, mikä on tämä tai ed. Pirkko Peltomon esitys, tekemään sillä tavalla taannehtivasti, että jo nyt kohtuuttomat laput eteensä saaneet opiskelijat niistä hyötyisivät. Mutta ainakin sen viestin uskoisin menevän eteenpäin, että tämänkin hetken tilanteita ainakin pitäisi voida kohdullistaa ja pitäisi voida jatkossa mahdollisimman nopeasti reagoida tämän järjestelmän tiettyihin epäkohtiin niin, että voimme hyvillä mielin ensi vuonna todeta, että takaisinperintäjupakka ei ollut läheskään yhtä suuri kuin nyt, vaan toivottavasti toistuu hyvin pienessä mittakaavassa.

nän osalta. Siltä osin voin todeta, että kun viime syksynä selvitysmies Raivola on alkanut tehdä arviointityötä koko opintotukijärjestelmän tilanteesta ja sen vastaavuudesta tämän päivän tarpeisiin, niin takaisinperintä on yksi osa sitä työtä. Toukokuun alkuun mennessä tämän arvioinnin pitäisi olla valmiina ja myös hänen näkemyksensä takaisinperinnän osuudesta.

Omalta osalta voin tietysti todeta sen, että esittelevänä ministerinä joka tapauksessa, kun opintotukijärjestelmää toivottavasti pystytään kehittämään ja muuttamaan joustavammaksi, niin kuin hallitusohjelmassa on todettu, vastaamaan enemmän tämän päivän opiskelijan henkilökohaisia tarpeita, takaisinperinnän osalta tulen hallituksen kautta eduskunnalle antamaan esityksen, jossa puututaan takaisinperinnän problematiikkaan, koska mielestäni on periaatteessa kohtuullista, että peritään takaisin liikaa maksettu tietyllä korolla, mutta tämä laskentamalli aiheuttaa eräänlaisia ongelmia.

Julkisuudessa on myös esitetty kysymys siitä, onko tämä laskentamalli perustuslain vastainen, perusoikeus uudistuksen vastainen. Siltä osin olen tänään pyytänyt oikeuskansleri Nikulaa selvittämään tämän asian. Hän on luvannut ryhtyä toimeen nopeasti. Toivottavasti lähiaikoina saamme vastauksen tähän problematiikkaan, onko tällaisella laskentamallilla mahdollisuus periä opintukea takaisin. Tässä tietysti täytyy muistaa se, että tässä ei peritä markkaakaan enempää opintotukea kuin on koko vuonna oikeutettu saamaan. Siinä mielessä en haluaisi herättää turhia toiveita vielä tässä vaiheessa, mutta jos tämä malli ja se, onko perintä kohtuullista, aiheuttaa oikeuskanslerin näkemyksen sen tyyppiseksi, että tässä olisi jotain ongelmaa, ilman muuta tähän puututaan.

Muilta osin, olipa oikeuskansleri Nikulan ratkaisu minkälainen tahansa, joka tapauksessa Kelan kanssa käydään siinä vaiheessa läpi tämä tilanne, kun selvityspyynnöt on saatu opiskelijoilta, joilta on selvitystä pyydetty. Ministeriön arvio tällä hetkellä on, että tuo luku tulee olemaan lähellä 15 000:ta, joilta jonkinlaista perintää tullaan suorittamaan. Noin 11 000 tapauksessa perittävä määrä olisi alle 5 000 markkaa ja vähän yli 4 000 tapauksessa yli 10 000 markkaa. Pääosin joka tapauksessa perittävä summa tulee olemaan alle 5 000 markkaa, mutta tästä saamme tarkemman arvion Kelalta, kun selvitykset ovat saapuneet.

² **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Halusin käyttää tämän puheenvuoron kertoakseni, mikä on ministeriössä tilanne tämän asian suhteen, joka nyt on saanut hyvin paljon julkisuutta ja aivan on sen julkisuuden ansainnutkin. Periaatteessa aivan selvästi on olemassa ongelmia vuonna 98 voimaan tulleessa opintotukijärjestelmän uudistuksessa ainakin takaisinperin-

Lakeja ei voi tehdä taannehtivasti. Siltä osin, kun tätä prosessia näitten opiskelijoitten osalta käydään, joihin takaisinperintä kohdistuu, heitä tullaan kohtelevaan voimassa olevan lain mukaisesti, mutta toivottavasti meillä on parempi takaisinperintämalli sitten, kun seuraavan kerran näitä kirjeitä lähetellään.

Niin kuin ed. Viitanen totesi, tämä malli sopii sellaisille, jotka ansaitsevat jonkin verran yli sallitun tulorajan, ja oikeastaan rankaisee niitä, jotka ansaitsevat selvästi enemmän, jos ansiotulo asettuu joillekin kuukausille. Niin kuin nuo luvut osoittavat, pääsääntöisesti kuitenkin takaisinperittävät summatkin ovat kohtuullisen pieniä.

Samassa pykälässä, jossa takaisinperinnästä mainitaan, todetaan myös kohtuullistamisesta, että tämä on tietysti oma prosessinsa siltä osin, mikä koskee opiskelijoita, joilta vuoden 1998 tulojen perusteella takaisin ollaan perimässä. Tätä problematiikkaa selvittelemme Kelan kanssa siinä vaiheessa, kun meillä on selvillä tarkemmat tiedot siitä, minkä tyyppisiä tapauksia on olemassa. Toisaalta periaatteessa on aivan selvää, että kohtuullistamiseen yleensä ottaen aika nihkeästi kaikissa etuuksien takaisinperinnässä on suhtauduttu, mutta tämä malli, jota tässä on käytetty, on hyvin erilainen kuin muitten sosiaalietuuksien takaisinperinnässä on käytetty.

Joka tapauksessa prosessi etenee siten, että kun saamme selvityksen koko opintotukijärjestelmän vastaavuudesta tämän päivän haasteisiin ja teemme arvion siitä, mitä tulisi muuttaa, siinä vaiheessa varmasti eduskunta saa opintotukijärjestelmän uudistamisen käsiteltäväksi ja siinä yhtenä osana tulee aivan varmasti olemaan takaisinperinnän muuttaminen. Mutta miten tulee käymään opiskelijoiden, joilla takaisinperittävä määrä on kohtuuttomasti kasvanut siitä summasta, mitä kuukausiin perustuva opintotuen takaisinperintä merkitsisi, siihen en uskalla luvata mitään, vaan käymme nämä keskustelut Kelan kanssa ja viime kädessä Kansaneläkelaitos päättää tästä, ei opetusministeriö eikä eduskunta.

³ **Pia Viitanen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitän ministeriä tästä selvityksestä. On varmasti hyvä, että tiedämme eduskunnassa, missä mennään ja mitä kaikkia toimenpiteitä on tehty.

Olisin oikeastaan pienen lisäkysymyksen tai -huomion äskeiseen tehnyt. Kuten totesitte, kohtuullistamiseen on hyvin usein suhtauduttu var-

sin nuivasti, mikä näissä tapauksissa varsinkin olisi hyvin ikävää juuri sen vuoksi, että samaan aikaan tässä talossa on käynnissä perusteellinen selvitystyö siitä, onko tämä ollut mitenkään oikeudenmukaista, ja jopa siis oikeuskansleritasolla selvitetään, onko tilanne ollut täysin kohtuuton. Mietin sellaista, voisiko kuitenkin, koska kohtuullistamisesta Kela sinänsä päättää, niin kuin ministeri juuri totesi, tämä keskustelu, mikä täällä käydään, sekä se selvitystyö, mikä on käynnissä, toimia ikään kuin signaalina Kelaan päin niin, että siellä helpommin tultaisiin päättämään kohtuuttomien tapauksien kohtuullistamiseen, jos tästä talosta tulee kuitenkin viesti, että pidämme näitä epäkohtia selkeinä ja haluamme järjestelmiin parannuksia.

⁴ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Olemme tänään puolin ja toisin johtaja Pesolan kanssa yrittäneet tavoitella toisiamme ja tarkoituksena on käydä keskustelut. En tietysti Kelan puolesta uskalla luvata mitään. Olin viime viikolla matkoilla silloin, kun tämä keskustelu alkoi, ja nyt ollaan keskiviikossa menossa. En ole vielä Kelan kanssa käynyt keskusteluja, mutta ainakin oma näkemykseni on sen suuntainen, että harkintaa pitäisi tässä asiassa käyttää. Aivan varmasti viesti tästä talosta myös Kelan suuntaan menee, mutta keskusteluja en ole vielä henkilökohtaisesti johtaja Pesolan kanssa käynyt.

⁵ **Anne Huotari / vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministerille kertoisin sen, että viime viikolla, kun Kelan valtuutetut saivat selvitystä tästä asiasta ja kysyimme myös kohtuullistamista, Kelasta todettiin, että lainsäädännössä ei ole samalla tavalla tätä kohtuullistamismispykälää tässä kuin esimerkiksi eläkkeiden takaisinperintöjen kohtuullistamisessa. Lisäksi muistutan vielä siitä, että tässähän on jo tapahtunut yksi kohtuullistaminen tämän sisällä kaikille niille, joilla on takaisinperintä.

Eli nyt täytyy tietenkin miettiä sitä, että jos me takaisinperintätilanteissa lähdemme hakemaan poikkeuksellisia menettelyjä, niin miten tehdään asumistuen takaisinperinnöissä, eläkkeiden takaisinperinnöissä tai muissa sellaisissa tilanteissa, missä henkilöt ovat itse tietämättään joutuneet tilanteisiin; tässähän henkilöt ovat ansainneet palkkatuloa. Myös työttömyysturvassa on takaisinperintöjä paljon, ja kun tässä talossa hyvin herkästi leimataan takaisinperinnät väärin-

käytöksi, minusta pitäisi pyrkiä siihen, että lainsäädäntö olisi sen tyyppistä, että takaisinperintöjä tulisi mahdollisimman vähän tulevaisuudessa. Oikeuskanslerin olisi hyvä selvittää jo etukäteen, kun laki tehdään, onko se perustuslain mukainen vai ei.

6 Kulttuuriministeri Suvi Lindén: Arvoisa puhemies! Tämä on juuri se kysymys, johon toivon oikeuskanslerilta vastausta siinä suhteessa, jos verrataan tätä siihen takaisinperintäproblematiikkaan, jota oli eläkeläisille liikaa maksettujen eläkkeitten osalta. Siinähan selvästi haluttiin kohtuullistaa liikaa maksettua eläkettä, kun tässä tietyllä tavalla (Ed. Huotari: Sosiaalisin perustein!) — sosiaalisin perustein — lähtökohta, lain henki on, että puhutaan opintotukikuukausista ja sallituista tulorajoista kuukausien kohdalla, mutta tietyllä tavalla takaisinperintä ei kuitenkaan kohdistu vastaavanlaisesti niihin kuukausiin, jolloin on liikaa ansaittu, vaan koko vuoden aikana saatuun opintotukeen. Tämä on se problematiikka, johon toivon oikeuskanslerin ottavan kantaa.

Tämä on takaisinperintänä varmasti vähän erilainen kuin mikään muu tähän asti sovellettu takaisinperintämalli. Tämä on juristeriikkaa, ja tietyllä tavalla tullaan varmasti lainsäädännöllisestä näkökulmasta arvioimaan, onko se mahdollista vai ei. Mutta tämä ei aivan yksi yhteen ole sen keskustelun kanssa, jota käytiin eläkeläisille liikaa maksettujen eläkkeiden osalta. Siinähan oli perimässä takaisin liikaa maksettua ja tässä ikään kuin peritään liikaa maksettu plus muilta kuukausiltakin.

7 Markku Markkula /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni on mahdotonta, että opintotuen takaisinperinnän kohtuullistamista verrattaisiin sellaisenaan asumistuen tai eläkkeiden takaisinperinnän kohtuullistamiskäytäntöihin. Nimittäin on aivan selvää, että tämä malli, jota takaisinperinnässä on lain mukaan sovellettu, johtaa muun muassa siihen, että on niitä opiskelijoita, jotka takaisinperinnässä joutuvat maksamaan vähemmän kuin jos he olisivat vapaaehtoisesti maksaneet kyseisen vuoden joulukuussa liikaa saatua opintotukea. Ja toisaalta on myös niitä opiskelijoita, jotka tämän mallin mukaan nyt joutuvat tässä takaisinperinnässä maksamaan todella paljon enemmän kuin he olisivat maksaneet jo aikanaan vapaaehtoisesti. Tässä mielessä, aivan kuten tässä varsinaisessa puheen-

vuorossa ed. Viitanen esitti, malli on nyt näiden esillä olleiden esimerkkien valossa osoittautunut täysin epäkelvoksi, jolloin on tärkeää, että nyt selvitetään tämä kohtuullistamiskäytäntö tässä opintotukitapauksessa eikä sotketa tätä asiaa kaikkiin muihin sosiaalietuuksien mahdollisiin takaisinperintöihin.

8 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Viime päivinä on hyvin paljon kirjoitettu ja toisaalta myös puhuttu tästä lakialoitteeseen liittyvästä asiasta. Tämä opintotuen takaisinperintä, sitä koskevat kirjeet, ovat suututtaneet todella monet opiskelijat, ja syynä on se, että he kokevat ja käytännössäkin hyvin monelle käy niin, että heiltä tavallaan ollaan viemässä ansaittuja rahoja eikä yksinomaan ylimääräistä opintotukea.

Tässä maksukaaviossa, laskentamallissahan käy yleensä niin, että jos tulorajat ovat ylittyneet, perittävä summa lasketaan opiskelijan tuloista ja silloin takaisinperintäsumma nousee suuremmaksi kuin liikaa maksetut opintotuet. Siihen, miksi näin sitten hyvin monen kohdalla on tapahtunut ja näin käynyt — tänään on puhuttu 15 000 opiskelijasta — syynä voi olla tosiaan myös se, että asianomaisen vuoden aikana on takaisinmaksu suoritettava. Niin kuin ed. Viitanen viittasikin, tähän samaan asiaan liittyen on tulossa toinenkin lakialoite, jossa tähän puututaan ja esitetään, että takaisinmaksuaikaa voitaisiin pidentää, oli sitten kyseessä ministeriön kaavailema kuukausi tai Kelan esittämä kaksi kuukautta. Joka tapauksessa aikaa tulisi lisätä.

Tiedottaminen, johon myös on vedottu, on aina ongelma, oli sitten kyse mistä organisaatiosta tahansa. Toisaalta niitä kirjeitä itse en ole lue- nut ja tämä tiedottamisen problematiikka tuli myös esille, kun viitattiin liikaa maksettujen eläkkeiden takaisinperimiseen. Nykyinen opintotuen valvontamenettelyhän on tosiaan tullut voimaan vuonna 98, ja nyt ensimmäisen kerran ovat käytössä verotustiedot. Kun tähän nyt on jouduttu, niin toteaisin vain, että tekeväille satuu, eikä varmasti tämä ole ainoa, niitä on tapahtunut aiemminkin ja jatkossakin tapahtuu. Kun lakeja tässä talossa laaditaan, niin sitten käytännössä osoittautuu, että niitä on hiottava, muutoksia niihin tehtävä. Varmasti näihinkin ongelmiin ja epäkohtiin, joita tässä on tullut esille, muutoksia tulee.

Ministeri Lindén on tähän reagoinut. On todella hieno asia, että hän kävi asiaa selvittämässä

ja lupasi, että keväällä ovat tulossa mahdolliset uudet esitykset.

Olen yksi lakialoitteen allekirjoittajista. To-della uskon, että ainakin nämä kaksi — siellä voi olla useampiakin tähän liittyviä lakialoitteita — johtavat siihen, että puutteita nykyisessä laissa korjataan. Ja varmasti myös tiedottamisessa on aina parantamisen varaa. Voi olla, että tämä tie-dottaminen ja julkisuus, joka näiden tapausten myötä on tullut, on tietyllä tavalla varmasti ollut tietyille opiskelijoille jopa kohtuuttoman rajua tapa saada selville totuus.

Lopuksi ed. Viitaselle liittyen siihen, että la-kia säädettäessä ei tiedetty, mitä tästä seuraa: Täällä on paikalla monia sivistysvaliokunnankin jäseniä. Itse en tiennyt, kun esiopetuksesta laki säädettiin, nyt vasta paljastui, että siellä viedään valtionosuudet 6-vuotiaiden osalta siltä osin, mikä koskee esiopetusta. Eli niitä leikataan jo nyt. Sillä tavalla tavallaan vesittyy se, että kun-nille on vapaaehtoista, mennäänkö esiopetuk-seen ensi syksynä vai seuraavana. Oman kuntani-kin kohdalta se vauhditti sitä, että tämä otetaan kattavasti käyttöön jo ensi syksynä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen va-rapuhemies Anttila.

9 Marja Tiura /kok: Arvoisa puhemies! Opis-kelijarintamalla kuohuu, ja syystä. Suurin osa opiskelijoista oli tietoisia siitä, että opintotukijär-jestelmä uudistui vuoden 98 alusta. Monelle kui-tenkin juuri takaisin maksettavan summan las-kentakaava tuli yllätyksenä. Myös minulle itsel-leni laskentakaava tuli yllätyksenä. Se ei ole ih-me, jos se on tullut yllätyksenä jo silloisille päät-täjillekin. Ennen kaikkea meille kaikille yllätys on ollut se, miten se kohtelee opiskelijoita.

Liikaa maksettua opintotukeahan peritään nyt takaisin, ei suinkaan liikaa maksetun tuen mää-rän perusteella, vaan sen määrän perusteella, jol-la opiskelijan verotettava tulo ylittää opiskelijan henkilökohtaisen vapaan tulorajan. On ymmär-rettävää, että liikaa opintotukea nostaneen opis-kelijan pitää maksaa ylimääräinen opintotuki kohtuullisen koron kera takaisin. Tähän ovat opiskelijat myös valmiita. Suomen ylioppilas-kuntien liitto julkaisi vuodenvaihteessa mielipi-

detutkimuksen, josta käy ilmi, että opiskelijat tuomitsevat sosiaaliturvan väärinkäytön. Suurin osa nyt takaisinperintäkirjeen saaneista opiskeli-joista on rehellisiä veronmaksajia, joiden tarkoi-tuksena ei suinkaan ole ollut ylimääräisten tuki-en nostaminen palkka- tai pääomatulojen ohella.

Ratkaisuna opintotuen takaisinperintään liitty-viin ongelmiin on esitetty kuukauden lisäaikaa liikaa nostettujen tukien omaehtoiseen palautta-miseen. Lisäaika toisi hieman helpotusta opiskel-ijoiden tilanteeseen. Tammikuun lopulla edelli-sen kalenterivuoden verotettavien tulojen määrä olisi tarkemmin selvillä kuin tuon kyseisen vuo-den joulukuussa. Kuukauden lisäaika ei kuiten-kaan ratkaise vielä suurempaa ongelmaa takaisin maksettavan summan sitomisesta opiskelijan va-paan tulorajan ylittävään verotettavan tulon mää-rään. Tällä hetkellä opiskelija voi joutua maksa-maan takaisin useita tuhansia markkoja enem-män kuin tekee hänen liikaa nostamansa opinto-tuki korkoineen.

Useimmilla opiskelijoilla verotettava tulo koostuu pääosin palkkatuloista. Opiskelijat työs-kentelevät opintojensa ohessa iltaisin, viikonlop-puisin ja kesäisin. Ilman lainaa opintotuki on enimmillään 2 394 markkaa kuukaudessa. Yh-teensä vastikkeetonta tukea ja opintolainaa voi saada korkeintaan 3 694 markkaa. Nykyisin opintolainaa nostaa vain noin kolmannes opis-kelijoista. Ansiotuloja käytetään siis suuressa mää-rin opintorahan lisänä suoraan opintojen ja opis-kelun aikaisen perustoimeentulon rahoitukseen. Tarkastelemalla pelkästään nykyistä vuokrata-soa varsinkin maamme suurimmissa kaupungeis-sa, jotka myös ovat suosittuja opiskelukaupunke-ja, voidaan huomata, että lisäansiot todellakin ovat tarpeen, oikeastaan välttämättömiä.

Mielestäni työnteon on oltava kannattavaa myös opiskelun ohessa, erityisesti kesäkuukausi-en aikana. Opiskelija pystyy siten hankkimaan tarvitsemaansa työkokemusta jo opiskeluaikana, mikä taas lisää opiskelijan työllistymismahdolli-suuksia valmistumisen jälkeen. Työkokemus koetaan yhä tärkeämpänä tekijänä loppututkin-non lisäksi. Toisaalta samalla koko yhteiskun-nan käyttöön saadaan se osaaminen ja koulutus, johon yhteiskunta on investoinut.

Lakialoitteessa esitetään opintotukilain 27 §:n 4 momentin kumoamista. Yhtenä aloitteen alle-kirjoittajista pidän sitä ajankohtaisena ja tarpeel-lisena. Kyseessä on myös eräänlainen kä-denojennus niille opiskelijoille, jotka ovat nyt

saaneet takaisinperinnästä kertovan kirjeen. Tärkeintä asian kannalta on se, että kulttuuriministeri Lindén on, kuten juuri äsken kuulumme, jo eilen ottanut vahvasti kantaa asiaan ja hänellä on tieto ongelman laajuudesta. Hän on antanut tehtäväksi selvittää opintotuen takaisinperintää ja siihen liittyviä kysymyksiä sekä luvannut muun muassa keskustella Kelan kanssa asiasta. Uskonkin, että näin saamme nopeimman avun kipeimpään asiaan ja viesti menee perille.

Vaihtoehtoja tässä tilanteessa on käytännöllisesti katsoen kaksi: Lakia korjataan, jolloin vaikutukset kohdistuvat ennen kaikkea tulevaisuuteen, tai ministeri neuvottelee Kelan kanssa kohtuullistamisjärjestelmän, joka toteuttaa vastaavan tavoitteen nykyisen lain puitteissa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, meistä monet ovat kiinnittäneet huomiota opintotukijärjestelmään ja sen uudistuksen myötä ilmenneisiin ongelmiin. Viitataan viime syksyisiin keskusteluihin eduskunnassa. Tämänhetkisestä ongelmasta kertoo jo pelkästään opintotuen takaisinperinnästä tehtyjen kirjallisten kysymysten määrä.

Kulttuuriministeri Suvi Lindén antoi viime syksynä tehtäväksi selvittää 90-luvulla toteutetun opintotuki uudistuksen tavoitteiden toteutumista ja järjestelmän tarkistustarpeita. On hyvä, että tämä kokonaiskartoitus on tällä hetkellä menossa. Huhtikuun loppuun mennessä saammekin jo tämän tulokset. Valmistuvaa selvitystyötä johtaa professori Reijo Raivola Tampereen yliopistosta. Tältä selvitykseltä me odotamme paljon.

Mielestäni onkin tärkeää, että opintotukijärjestelmän tilaa pohditaan kokonaisuutena. Jatkuvien osittaisuudistusten aika on ohi. Opintotukijärjestelmästä pitää kehittää sellainen kokonaisuus, joka samanaikaisesti turvaa opiskelun edellytykset ja tukee opiskelijoiden omaa aktiivisuutta.

¹⁰ **Säde Tahvanainen /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Viitasen aloite ja tämä aihe, opintotuen takaisin periminen, mistä on hyvin paljon keskusteltu, kertoo oikeastaan myös siitä yhteiskunnallisesta tilanteesta, missä tällä hetkellä olemme. On hyvin erilaisessa asemassa olevia ihmisiä, erilaisissa tulonsaajaryhmissä, myös opiskelijoissa. Tässä on kyse, täytyy korostaa, kuitenkin niistä opiskelijoista, joilla menee paremmin kuin niillä, joilla ei ole mahdollisuutta tuloja hankkia.

Ed. Viitasen aloite on ihan asiallinen ja mielestäni järkeenkäypä siltä osin, että periaate, ettei

peritä henkilöltä enempää kuin se, mitä hän on liikaa saanut sosiaalitukea, tässä tapauksessa opintotukea, on ihan järkevä linjaus. Tässä mielessä voin sanoa, että varmastikin aikaisemmin olemme eduskunnassa lakia säätäessämme tehneet virheen hyväksyessämme sellaisen takaisinperintäkaavion, jossa opiskelija menettää myös ansaitsemiaan tuloja.

Mutta siihen periaatteeseen, mistä muutoin on nyt lehdistön sivuillakin hyvin paljon käyty keskustelua, että koko järjestelmä olisi epäoikeudenmukainen ja mätä, en missään tapauksessa yhdy. On hyvin paljon esitetty kritiikkiä sitä kohtaan, että vuonna 98 voimaan astunut laki takaisinperintäjärjestelmästä ja vuositulojen huomioinnin ottamisesta kokonaisuudessaan olisi vääränlainen ja pitäisi palata aikaisempaan järjestelmään, jossa opiskelija voisi tukikuukausien ulkopuolella ansaita niin paljon kuin tahtoo. Mielestäni aikaisempi järjestelmä, jolloin esimerkiksi kesäaikana saattoi nostaa 100 000 markkaa pääomatuloa ja muuna aikana sitten vielä opintotukea, oli nimenomaan sosiaalisesti epäoikeudenmukainen eikä millään tavalla nykyaikaiseen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluva ja siten perusteltavissa.

Siinä mielessä haluan puolustaa tätä järjestelmää kokonaisuutena. Se on oikeudenmukainen, koska se ottaa huomioon opiskelijoiden koko vuoden aikaiset tulot ja antaa myös mahdollisuuden työntekoon ja ansaitsemiseen, mitä täällä on paljon peräänkuulutettu. Nykyisen voimassa olevan lain mukaan opiskelija, jos sanoisi normaaliopiskelija, joka opiskelee esimerkiksi yhdeksän kuukautta, voi tienata 54 000 markkaa vuodessa ilman, että hän menettää penniäkään opintotuesta. Vuosituloraja, jonka voi ansaita rahaa, on mielestäni kohtuullisen korkea tällä hetkellä jo, kun missään muussa sosiaaliturvajärjestelmässä tämä ei ole mahdollista.

Tämän vuoksi haluan tuoda esille sen näkökulman, että järjestelmä sinänsä on oikeudenmukainen. Järjestelmää on kritisoitu opiskelijajärjestöjen puolelta. Samoin muun muassa Karjalaisessa tällä viikolla niin kokoomuksen kuin keskustan opiskelijaliitto on kritisoinut ja pitänyt tätä epäoikeudenmukaisena. Mielestäni se ei ole epäoikeudenmukainen miltään muulta osin, kuin mitä nyt on tullut ilmi takaisinperintäjärjestelmän epäkohtien osalta, ja ne täytyy tietenkin korjata.

Vuonna 95, kun olin vaaleissa ehdokkaana, meiltä kysyttiin opiskelijajärjestön toimesta, että mitkä ovat ensisijaiset epäkohdat opiskelijoiden elämässä ja opintotukijärjestelmässä. En pitänyt suinkaan sitä kaikkein suurimpana ongelmana, että opiskelija ei voi hankkia opiskeluaikanaan riittävästi tuloja, vaan sitä, että esimerkiksi tällä hetkellä opintotuen taso on aivan liian alhainen, ja myös sitä, että opiskelijoiden asumislisä ei ole ympärivuotinen. Kesäaikana ei siis saa asua, jos näin lainausmerkeissä sanoisi. Myöskin tukikauden kesto aika on aiheuttanut ongelmia ja sillä puolella on tullut opintojen viivästymisen takia ongelmia opiskelijoille.

Tämän vuoksi pidän tätä keskustelua kyllä aiheellisenä, mutta osin myös epäoikeutettuna sillä osin, että nyt yritetään olla myös muuttamassa järjestelmää sellaiseen suuntaan, joka itse asiassa tulisi hyödyttämään isotuloisia henkilöitä ja myös niitä henkilöitä, jotka haluavat ikään kuin yhteiskunnan kustannuksella hyötyä taloudellisesti. Sen vuoksi pidän näitä muutoksia aiheellisina, mutta en suinkaan sitä periaatetta, että koko laki muutettaisiin aikaisemman lainsäädännön kaltaiseksi, jolloin opiskelija sai opiskelukuukausina ansaita vain 2 100 markkaa kuukaudessa, kun tällä hetkellä hän saa ansaita 3 000 markkaa. Kesäkuukausinahan aikaisemmin sai ansaita niin paljon kuin tahtoi, tällä hetkellä opiskelija saa ansaita 9 000 markkaa. Mielestäni tämä on ihan kohtuullinen järjestelmä ja oikeudenmukainen nimenomaan myöskin pienituloisimpien opiskelijoiden osalta, jotka eivät saa niin paljon kesätöitä ja muita hanttihommia opiskelukuukausina.

¹¹ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ovat nyt aivan oikeutetusti huolissaan opintotukiasioista. On valitettavaa, että vuonna 98 voimaan tullut opintotukijärjestelmä aiheuttaa suuren määrän takaisinperintöjä. Opintotuen piiriinhan kuuluu noin 300 000 opiskelijaa. Takaisinperintä taitaa koskea noin 20 000:ta opiskelijaa. Koska näin on käynyt, järjestelmässä on silloin jotain vikaa ja se on korjattava. Näin paljon takaisinperintöjä ei missään tapauksessa saisi tulla.

Ongelma näyttää olevan takaisinperintään liittyvä maksukaavio. Takaisin perittävä summa voi nousta opiskelijalle jopa huomattavasti suuremmaksi, kuin hänelle kyseessä olevana vuonna oli-

si opintotukea kuulunut. Tietenkin tällainen epäkohta on voitava korjata.

Opiskelijat ovat joutuneet nyt kohtuuttoman tilanteen eteen. Se aiheutuu siitä, että järjestelmä on epäonnistunut. Tässä mielessä esitetty lakialoite on hyvä ja kannatettava. Toivottavasti aloite etenee nopeasti. Toivottavasti myöskin nyt ajankohtaisessa asiassa eli takaisinperinnässä päästään oikeudenmukaiseen ja kohtuulliseen ratkaisuun. Minusta tämä asia on myöskin hoidettava riippumatta siitä, miten lakialoite etenee.

Eduskunnankin on mielestäni voitava korjata virheitään aina silloin, kun niitä pääsee syntyvän. Tässähan nyt on sellaisesta kysymys. Oli hyvä myös kuulla, että ministeri Lindén lupasi tuoda korjausesityksen takaisinperintäasiaan. Esityksen täytyy tulla kuitenkin mielestäni mahdollisimman pian, ettei kohtuuton tilanne pääse toistumaan. Toisaalta myöskään, arvoisa puhemies, asiaan ei saa kytkeä kaikkea mahdollista. Jos koko järjestelmä pannaan kyseenalaiseksi ja siihen samanaikaisesti tehdään erilaisia kytkentöjä, varsinainen asia, josta me nyt puhumme, unohtuu.

¹² **Anne Huotari /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käytetty jo monta hyvää puheenvuoroa asiasta. Mielestäni ed. Tahvanainen toi hyvin esille sen kokonaisuuden, minkä osio tämä takaisinperintäjupakka on. Kysymyshän on mielestäni paremmasta järjestelmästä kuin edellinen oli, jossa maksettuja opintotukia perittiin aina kuukausittain takaisin. Se aiheutti aivan turhaa takaisinperintää. Siinä oli myös monta kertaa epätietoisuutta siitä, paljonko lopulta saa ansaita ja paljonko ei.

Jostakin kumman syystä Kela nyt on ollut viime aikoina syyllisten listoilla. Kyllä sen syyntien tietysti voi sanoa. Samanaikaisestihan puhutaan Kelan hallinnon uudistuksesta. Joitakin tahoja tietenkin ilahduttaa tällainen keskustelu, joka nyt esimerkiksi opintotuesta syntyi niin, että alussa syytettiin Kelaa siitä, että Kela olisi tehnyt virheitä, se lähettää huonoja kirjeitä jne. Kun nyt on ilmennyt, että kysymys on tämän talon hyväksymästä ja hallituksen valmistelemasta lakiesityksestä, haluaisin korostaa vielä sitä, että kun lakeja valmistellaan, silloin pitäisi oikeuskansleri pyytää jo siinä vaiheessa tutkimaan, onko kaikki kunnossa. Jos eduskunnassa on epäilystä, että kaikki ei ole kunnossa, silloin pitäisi pyytää aina perustuslakivaliokunnan lausunto, loukkaako jo-

kin menettely perusoikeuksia. Näin yleensä menetellään. Joskus joulua ennen, kun tehdään lakeja, aina se ei ole mahdollista. Olen sen huomannut muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa, että aina ei ole tahtoa selvittää sitä, onko jokin laki perusoikeuksien vastainen vai ei. Mutta yleensä näin menetellään.

Mielestäni tässä ei pidä syyllistää Kelaä, ei myöskään opiskelijoita, vaikka toivoisin, että niin opiskelijoille kuin muillekin lähetettävät kirjeet luettaisiin tarkkaan silloin, kun ne koskevat etuuksia. Kaikessa pitäisi kuitenkin pyrkiä siihen, että tuet maksettaisiin kerralla oikein, ettei takaisinperintöjä syntyisi. Siksi järjestelmien pitäisi olla niin yksinkertaisia, että ne ovat helposti ymmärrettäviä ennen kaikkea sen vuoksi, että etenkin tässä talossa joillekin näyttää takaisinperintä olevan yhtä kuin väärinkäytös. Se on mielestäni ikävää. Tämä takaisinperintäruljanssi, joka opintotuesta on syntynyt, osoittaa hyvin sen, että monta kertaa voi olla kysymys joko lainsäädännön ongelmasta tai siitä, että lainsäädäntö on ollut niin monimutkainen, että kansalainen ei ole voinut tietää, miten pitäisi menetellä.

Haluaisin muistuttaa siitä, että jokaiselle opintotuen saajalle on mennyt kaksisivuinen kirje, jossa on hyvin tarkkaan selvitetty muutokset, Omien tulojen vaikutus opintotukeen 1.1.1998 jälkeen, jossa mielestäni on ehkä liikaakin asiaa. Ei ole selkeästi hahmotettavissa, mitä tapahtuu. Toisella sivulla kerrotaan selkeästi tulonvalvonta ja sanotaan, että opiskelijan tuloja verotetaan tukikuukausien lukumäärän perusteella lasketun vuosituloansion mukaan jne. ja että takaisin perittävään määrään lisätään 7 prosentin suuruinen korotus. Haluan vielä huomauttaa, että tässä ei ole kyseessä korko, vaan korotus, koska korkoa ja korotusta käsitellään määrättyissä tilanteissa eri tavoin, ja että opiskelijalle lähetetään opintorahan ja asumislisän takaisinperinnästä päätösehdotus, joka on ehdotus, jonka voi muuttaa silloin, kun toimittaa lisäselvityksiä Kelalle. Muun muassa sellaisissa tilanteissa, jos henkilö on aloittanut opiskelun vaikka 1.9. alkaen, Kelalla ei välttämättä ole ollut tietoja tai niitä ei ole yksilökohtaisesti käsitelty, ja kun myöhemmin tuloveritilussa verottajalta on tullut koko vuoden tiedot, silloin on voinut henkilölle myös mennä takaisinperintäkirje. Hän on tietysti täysin oikeutettu opintotukeen, jos opintokuukausille ei ole tullut liikaa tuloja. Tällaiset tilanteet tietenkin oikaistaan, ja on aivan oikein, että näin menetellään.

Olisin toivonut, että opiskelijat olisivat lukeneet kirjeet muutosten tultua.

Ainakin minulle siinä vaiheessa, kun lakia tehtiin, oli aika lailla selvää, paljonko kuukaudessa tai vuodessa saa ansaita, ettei vielä menetä opintotukia. Täälläkin keskusteltiin siitä, että jos esimerkiksi joulukuun opintotuen jättää nostamatta, voi hankkia enemmän kuin muutoin. Jos on seurannut vähänkään tulojaan, silloin asian pitäisi olla selvillä. Myös Tanskassa opintotukiudistuksen yhteydessä ensimmäisenä vuonna tuli takaisinperintöjä, ja sen jälkeen siellä järjestelmä on toiminut kohtuullisen hyvin.

Ainakin yhdessä puheenvuorossa on kritisoitu Kelan lähettämää kirjettä. Sen takia haluan kertoa, miten tulonvalvontakirje on syntynyt. Kela pyysi päätösluonnoksesta lausunnot muun muassa opetusministeriöltä, opintotuen muutoksenhakulautakunnalta, Kelan tutkimus- ja kehityksyksiköstä, SYListä, Helsingin ja Tampereen yliopistojen opintotukilautakunnilta, muutamista Kelan toimistoista ja vielä erikoistutkija Katriina Iisalta Suomen kielen tutkimuskeskuksesta, ja hän viimeisteli ilmaisun ymmärrettävyyttä. Hauskaa on — hauskaa ja hauskaa — kun eräässä lehdessä kritisoitiin ja käytettiin esimerkkinä erästä lausetta kirjeestä, niin se oli nimenomaan Suomen kielen tutkimuskeskuksen oikaisema lause, koska viralliset kirjeet eivät kuulemma saa olla liian ystävällisiä. Että se tästä Kelan kirjeestä, joka viime syksyn kirjeupakan innoittamana oli tehty erittäin perusteellisen valmistelun jälkeen. Keskustelu, mikä kirjeestä tämän asian yhteydessä on käyty, osoittaa sen, että asiaan näyttää liittyvän paljon muutakin kuin opintotuen takaisinperintä. Siihen liittyy Kelan hallinnon uudistusta ja siitä johtuvaa spekulointia.

Vielä takaisinperinnästä. Muistutan vielä, että sehän koskee niitä, jotka ovat ansainneet yli sallitun rajan. Mielenkiintoista tämä on siitä syystä, että on puolusteltu niin voimakkaasti sitä, että pitäisi saada ansaita paljonkin yli 3 000 markkaa kuukaudessa opiskelun aikana, ja samanaikaisesti ja juuri samoista puolueista kritisoidaan sitä, että opiskelut venyvät. Muistelenpa, että parisen vuotta sitten oli muutaman korkea-arvoisen herran kirjoitus Helsingin Sanomissa, jossa he olivat sitä mieltä, että koska opiskelut viivästyvät, yliopistoihin pitää saada takaisin lukukausimaksut. Ymmärrän kyllä, jos kokoomus tällaista vaatii sen vuoksi, että monet kokoomuksen kannattajista haluaisivat takaisin sellaisen yhteiskun-

nan, missä köyhemmillä ei olisi varaa opiskella, mutta en kyllä ymmärrä, että samat tahot koko ajan vaativat, että pitäisi voida ansaita enemmän ja enemmän opiskelun aikana. Se ilman muuta vaikuttaa siihen, miten nopeasti opintoja voidaan suorittaa. On tavallaan tehtävä valinta sen välillä, kuinka paljon voi ansaita tai minkä kokoinen opintotuen ja asumistuen taso on. Siinä keskustelussa päädyn ilman muuta sille kannalle, että opintotukea on mieluummin kehitettävä kuin että opiskelijan pitää pystyä ansaitsemaan mahdollisimman paljon opintojen ohella nimenomaan niinä kuukausina, jolloin opiskelee. Tämä on siinä mielessä myös aluepoliittinen kysymys, että kaikilla paikkakunnilla ei ole edes kesäaikana mahdollisuutta työskennellä, joten monet opiskelijat ovat todella vaikeuksissa kesäaikana, kun he eivät saa edes asumistukea ja joutuvat monta kertaa muuttamaan lapsuudenkotiinsa sen vuoksi, vaikka muuten asuisivat itseksensä ja olisivat itsenäistyneet.

Lopuksi vielä haluan sanoa sen, että Kelan valtuutetut saivat selvityksen välittömästi, kun julkinen keskustelu tästä alkoi, ja siihen olen erittäin tyytyväinen. Tosin en ollut tyytyväinen kaikkien siihen keskustelun tasoon, joka tämän asian yhteydessä julkisuudessa on käyty.

¹³ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitasen aloitteesta todetaan, jotta seurauksena takaisinperinnästä on kuitenkin se, jotta kyseessä olevana vuonna tosiasiallisesti olisi kuulunut enemmänkin saada. Eli perintä mitoitetaan yli sen, mikä kohtuulliselta tuntuisi. Siinä mielessä tämä herättää jotenkin ihmetystä, miten tällaiseen on menty. Todennäköisesti se on se lisä, mitä ed. Huotari totesi, jotta lisätään korotus 7 prosenttia. Muuta tästä kaaviosta en tiedä tarkkaan. Mutta jos tällainen on päässyt tapahtumaan, niin kuin on käynyt, kyllä minä kuitenkin näkisin yhä edelleen, että nyt tämänhetkinen ongelmatiikka, vaikka sitä selvitetäänkin sieltä kautta, että jokaiselle lähetetään kirje ja pyydetään ilmeisesti allekirjoittamaan se, jotta voidaan oikaisu tehdä ja mahdollisesti selvitystä, niin joka tapauksessa olen käsittänyt, että tässä on sen tyyppistä tarvetta, että jotakin kohtuullistamista pitäisi tehdä. Eli jos ihmisten elämäntilanne takaisinperinnässä on kohtuuton, ettei voi selviytyä siitä, niin siinä tilanteessa kyllä sosiaaliset seikat, se näköala, jotta voiko kohtuudella selvittää maksun suhteen, se pitäisi ottaa huomioon niin

kuin muissakin näissä asioissa. Siinä, vaikka ministeri Lindén totesi, jotta Kelalla on ensisijaisesti päätösvalta, niin toivoisi kuitenkin, jotta ministeri ja ministeriö viestittäisivät siihen suuntaan hyvin painavasti, jotta tällainen kohtuullistaminen otettaisiin tapetille isossa mitassa. Semmoista suoraa, sokeata anteeksiantoa en usko, että se voidaan tehdä, koska siinä on omat säännökset olemassa. Toivoisi, jotta keskustelu ja ed. Viitasen aloite johtaisivat siihen, että takaisinperintäongelmatiikka, mikä tässä on syntynyt, oikaistaisiin semmoiselle tasolle ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on täynnä!

Puhuja: ... kuin ed. Viitanen perusteluissa totesi puhujakorokkeelta käsin.

¹⁴ **Markku Markkula /kok:** Arvoisa puhemies! Tämän opintotukilain korjaaminen on kiistatta nyt enemmän kuin ajankohtainen. Mutta yhdyin kyllä niihin käsityksiin, joita täällä puheenvuoroissa on todettu, että nyt ei ole aika kyseenalaistaa koko opintotukijärjestelmää, vaan arvioida niitä kohtia, jotka ovat lain perusteella johtaneet kohtuuttomiin tilanteisiin. Tässä mielessä, koska, aivan niin kuin ed. Viitanen totesi, voimassa oleva laki on tehty tässä talossa, niin tässä talossa se myös on korjattava, kun täälläkin salin eri puolilta olemme selkeästi havainneet ja sen myös tässä käsittelyssä todistaneet, että laki johtaa tuloksiin, tilanteisiin, joita emme lakia säätämämme ole sellaisiksi kuvitelleet.

Kun itse olin sivistysvaliokunnassa viime kaudella ja siinä mielessä siinä valiokunnassa, joka yksityiskohtaisesti vuoden 98 alusta voimaan tulleen opintotukilain siis täällä säati, niin omalta osaltani kyllä haluan korostaa sitä, että se suurin pohdiskelu ja kädenväntö kohdistui siihen, onko Tanskan-malli hyvä vai ei. Liki kaikki valiokunnassa kuullut asiantuntijat lähtivät siitä, että Tanskan-malli on joko hyvä tai ainakin selkeästi parempi kuin siihen saakka voimassa ollut opintotukijärjestelmä. Missään vaiheessa ei tullut esille se, mistä nyt on julkisuudessa käyty keskustelua, jonka useat opiskelijat ovat todenneet suurimmaksi ongelmaksi. Nyt opiskelijat, siis osa takaisinmaksuperinnän kohteena olevista, kokevat, että he joutuvat maksamaan takaisin ei liikaa saatua opintotukea vaan sitä tuloa, jonka

he rehellisesti työtätekevinä suomalaisina ovat työnantajaltaan tulona saaneet.

Tässä mielessä on syytä todella pohtia, mikä on tämän lain tarkoitus kaiken kaikkiaan ollut. Haluan itse todella korostaa ja ottaa esille myös asianomaisesta hallituksen esityksestä, hallituksen esitys 66 vuodelta 97, kun lakiehdotuksen alussahan on aina tiivistetty muutaman kappaleen yhteenveto siitä, mistä pääasiassa on kyse, että tässä yhteenvedossa lukee yksiselitteisesti, että liikaa saatu opintoraha ja asumislisä perittäisiin takaisin. Siitä tulee se mielikuva, jota ed. Viitanen keskustelun aloittaneessa puheenvuorossaan hyvin vahvasti korosti, ja myönnän itse, että ainakin minä ja todennäköisesti liki kaikki kansanedustajat, kun olimme tätä säätämässä, koimme, että siinä puhutaan aina niistä opintotukikuukausista, jotka on liikaa saatu, ja näiden osalta joudutaan takaisin tämä opintotuki maksamaan.

Voi tietenkin olla, että osa opiskelijoista on paneutunut Kelan ohjeisiin ja niihin tietoihin, joita paikalliselta yliopiston tai korkeakoulun opintotukilautakunnalta on saatu, niin perusteellisesti, että he ovat menneet myös laskemaan, mihin tämä malli johtaa.

Silloin, niin kuin aikaisemmassa keskustelussa itekin repliikkipuheenvuorossani todistin, osa opiskelijoista, vaikka ansaitseekin yli niin sanotun vapaan tulon rajan, hyötyy siitä, että he eivät ole heti maksaneet sitä vapaaehtoisesti takaisin kyseisen kalenterivuoden loppuun mennessä. Mutta nämä opiskelijat ovat niitä, joiden tulot ovat vain vähän ylittäneet tuon vapaan tulon rajan. Sen sijaan meillä on opiskelijoita, todennäköisesti nyt jopa tuhansia opiskelijoita, joiden tulo meni sen verran paljon yli, että tämä laki ja takaisinperinnässä otettu tulkinta johtavat mielestäni kohtuuttomuuteen, eli näissä opiskelija kokee, että nimenomaan hän maksaa niin sanotuista omista tuloistaan.

Pari toteamusta vielä voimassa olevan lain lähetekeskustelusta runsaan kahden vuoden takaa. Itse polemisoin lähetekeskustelussa Tanskan mallia, että se johtaa ennen kaikkea kalenterivuoden sitomisessa ja siinä, että vapaaehtoinen takaisinmaksu pitää suorittaa joulukuussa, todennäköisesti ongelmiin. Toteanpa pari lainausta eli totesin: "Toteutuessaan Tanskan-malli vaikeuttaisi opiskelijoiden työkokemuksen hankkimista. Se loisi opiskelijoille uuden tuloloukkutilanteen verrattuna aikaisempaan." Edelleen toisessa

puheenvuorossani totesin: "Mutta kun rajana on aina kalenterivuosi ja kalenterivuoden aikana pitää takaisinmaksu suorittaa, niin tässä voi vuodenvaihteessa aiheutua tilanteita, jotka ovat kohtuuttomia." Näin kiistatta on nyt käynyt. Valitettavasti silloin asian valmistelussa eduskunnassa ei löytynyt riittävästi näkemystä ja tahtoa, jolla silloin käsittelyssä ollut lakiehdotusta olisi riittävissä määrin täsmennetty.

Mutta edelleen osoittaa sitä, että eduskunta ei lakia säätäessään tuntenut tai osannut nähdä, minkälaisia ongelmia tästä aiheutuu, muun muassa sivistysvaliokunnan mietinnöstä valiokunnan kannanottojen perustelujen toteama, että uudistus yksinkertaistaa opintotukimenettelyä ja vähentää hallinnollista työtä, koska kuukausikohtaisia tulonselvityksiä ei tarvita. Aivan, näiltä osin on oikein, mutta sen jälkeen valiokunta jatkoi, että myös takaisinperintöjen lukumäärä vähenee. Näinhän kiistatta tässä ei ollenkaan näytä käyneen, vaan tämä epäselvyys, josta tänään on keskusteltu, on todella merkittävä. Se on suuruusluokaltaan sellainen, että tämä asia pitää korjata.

Haluan vielä korostaa sitä, että esille tulleiden tapausten valossa on todella tärkeää, että tätä kohtuullistamisasiaa harkitaan perusteellisesti ja se selvitetään perusteellisesti opetusministeriön ja Kelan välisissä neuvotteluissa. Ainakin oma laintulkintani lähtee mielestäni selkeästi siitä, että lain 27 §:ssä, jossa kohtuullistamisesta niin ikään on kyse takaisinperinnän osalta, tämä kohtuullistaminen on mahdollista siinä mielessä, että opiskelija ei välttämättä suinkaan ole toiminut vilpillisesti, jos hän ei ole oivaltanut, mihin tilanteeseen tämä johtaa, koska todella korostan sitä, että ohjeissa ehkä kaikkein vahvimmin on nimenomaan koko ajan kyse liikaa maksetun opintotuen takaisinmaksamisesta.

Haluan vielä korostaa asiaa, joka tuli osittain ed. Viitanen puheenvuorossa jo esille, eli hän korosti sanktiona 7 prosentin korkoa. On myös syytä tuoda ilmi se, että tämän lisäksi sanktiohan on tietenkin se, että opiskelija menettää, ellei hän tukea vapaaehtoisesti takaisin maksa säädetyn ajan puiteissa, opintotukikuukaudet, mikä on taloudellisesti tietenkin opiskelijoille iso kysymys ollekin, kun aika monet opiskelijat opiskelevat huomattavasti pitempään kuin mille ajalle opintotukea nykyisten säädösten mukaisesti voi saada. Tätä kautta sanktiot, 7 prosentin korko ja opintotuen menettäminen kyseessä olevien yli-

määräisten kuukausien osalta, aiheuttavat sen, että opiskelijan todella kannattaa maksaa takaisin vapaaehtoisesti opintotuki, jonka hän tietää saaneensa liikaa tai saavansa liikaa. Mutta jotta se voisi toteutua, silloin todella vuodenvaihteen rajaa pitää huomattavasti pidentää. Kaksi kuukautta olisi todennäköisesti oikea toimiva aika. Silloinkin on otettava huomioon, että lopullinen tilannehan selviää vasta siinä vaiheessa, kun verottaja on vahvistanut verotettavan tulon määrän. Tämänkin omalta osaltaan osoittaa sitä, että tähän kohtuullistamisasiaan on syytä paneutua tämän asian jatkokäsittelyssä.

¹⁵ **Katja Syvärinen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä asia on todella aivan oikein kirvoittanut paljon puheenvuoroja, ja tuntuu olevan melko yksimielistä joukkoa sen osalta, että takaisinmaksukaaviole jokin on tehtävä. Siinä mielessä ed. Viitanen lakialoite on aivan paikallaan ja toivottavasti nämä epäkohdat mahdollisimman nopeasti korjataan.

Eräät edustajat ovat todenneet, että Kansaneläkelaitoksen tiedotus tästä asiasta on ollut hyvä ja riittävä. Itse en tätä kyllä allekirjoittaisi. Tietoa on ollut runsaasti, mutta esimerkiksi Kelan nettisivujen tiedot ja toisaalta takaisinperintäkirjeiden mukana lähteneet tiedot ovat niin monimutkaisia, että esimerkiksi itse lukion ja korkeakouluopintoja suorittaneena minulla on kuitenkin ollut erittäin suuria vaikeuksia, kun olemme yrittäneet selvittää, missä tilanteessa esimerkiksi opintonsa vuonna 98 aloittanut tai lopettanut joutuisi näitä tukia maksamaan takaisin. Jos todella on niin, että nämä ohjeet ovat näin epäselviä, silloin ei voi eikä saa puhua siitä, että opiskelija, joka takaisinperintään joutuu, todella tahallisesti olisi toiminut väärin ja olisi jotenkin yrittänyt huijata, vaan todella nämä tilanteet ovat hyvin moninaisia ja tiedot eivät ole kovinkaan selkeästi olleet saatavissa. Se on monelta vaatinut todella suurta aktiivisuutta, ja todennäköisesti, jos haluaisi toimia täysin sääntöjen puutteissa, se edellyttäisi loppuvuodesta yhteydenottoa Kelan toimistoon ja melkoista kuittirumbaa. Tähän ei varmasti ole myöskään Kelalla resursseja, että jokainen tällaista menettelyä joutuisi tekemään.

Eräs asia, joka minua on mietityttänyt, on niin sanottujen virheellisten perintöjen suuri määrä. Jos kirjeitä on lähtenyt 22 000 ja sanotaan, että niitä, jotka todella joutuvat takaisin maksamaan, on 7 000 vähemmän, se tarkoittaa sitä, että takai-

sinkerintäkirjeitä on lähtenyt 7 000 liikaa. Se, että jokaiselta vaaditaan oma aktiivisuus siinä, että ottaa itse selvälle, onko ollut oikeutettu tukeen vai ei, on melkoinen urakka ja vaatii palkkauksittain ja muiden penkomista kahden vuoden takaa. Esimerkiksi niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat aloittaneet opintonsa syyskuussa 98, niin kuin monet ovat aloittaneet, jo siinä vaiheessa, kun opintotukihakemusta täytetään, on jo tiedossa, paljonko alkuvuonna on tienattu, jos on normaalisti oltu töissä. Näiden tietojen luulisi olevan Kelan käytettävissä. Jos kerran nämä tiedot ovat käytettävissä, niitä pitäisi silloin käyttää eikä vaatia, että kahden vuoden päästä tehdään takaisinperintäkirjeen saamisen jälkeen oikaisu asiaan.

Tässä asiassa on monen näköisiä epäkohtia. On erittäin tärkeää, että ne selvitetään. Todellakin tämä on tässä salissa säädetty laki, ja niin kuin ed. Viitanenkin sanoi, jos kerran on itse virheet tehty, korjataan ne itse. Nyt, kun on kokeimuksia tästä täytäntöönpanosta, osataan tehdä paljon viisaampaa jälkeä, ja yhtenä osana siinä on tietysti ministeri Lindénin lupaama selvitys, jota erittäin mielellämme odotamme, ja niin tämä lakiesitys kuin toivottavasti myöhemmin tuleva lakiesitys siitä, että takaisinmaksuaikaa pidentäisiin, on erittäin hyvä asia. Se, että kalenterivuoden aikana pitäisi tulot ilmoittaa, on monta kertaa monella aivan mahdotonta. Joulukuuhan on usealla opiskelijalla sitä aikaa, jolloin nimenomaan tehdään töitä, esimerkiksi kauppojen kassoilla on hyvin paljon opiskelijoita joulumyynnin aikaan. Sitä, paljonko tunteja kertyy ja tuloja, ei välttämättä vielä siinä vaiheessa tiedä. Sen tähden on aivan perusteltua, niin kuin ed. Markkulakin puheenvuorossaan totesi, että tätä aikaa pidennetään. Tehdään niin, että korjaamme virheen!

¹⁶ **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on kuultu hyviä puheenvuoroja koskien tätä asiaa, ja pidän itsekin hyvänä sitä, että tähän viime päivinä kuohuttaneeseen opintotukiasiaan on puututtu näin nopealla aikataululla. Erityisesti ministeri Lindénille kiitos nopeasta toiminnasta selvittämään opintotuen takaisinperintään liittyviä kysymyksiä ja mahdollisia ongelmia!

Nykyisessä lainsäädännössä on nähtävissä omat epäkohtansa ja ne tuleekin perusteellisesti selvittää. Laadin aiheesta kirjallisen kysymyk-

sen, niin kuin moni muukin edustaja, ja nyt olen yksi tämän lakialoitteen allekirjoittajista seuraavassa esitetyin perustein.

Kuten jo moneen kertaan on todettu, ymmärtäisin minäkin tuen takaisinperinnän, mikäli kyse olisi liikaa maksetun etuuden takaisinperinnästä kohtuullisen koron kera. Opintotukilain 27 §:n 4 momentissa kuitenkin määritellään, että kyse on vapaan tulon ylittävän määrän takaisinperinnästä. Kelan kirjeessä asia on selvitetty kansanomaisemmin seuraavasti: "Jos vuositulo ylittää vapaan tulon enintään 6 000 markkaa, ylityksestä peritään takaisin puolet ja 6 000 markkaa ylittävä osa peritään takaisin kokonaan. Takaisinperittävä summa voi olla enintään vuoden aikana maksetun opintorahan ja asumislisän suuruisen." Lisäksi takaisinperinnässä käytetään 7 prosentin korotusprosenttia.

Tämä laskukaava tuntuu kohtuuttomalta. Jo 7 prosentin korko ehkäisee tuen käyttämistä niin sanottuna korottomana opintolainana. 90-luvulla tapahtuneen opintotuki uudistuksen myötä on ilmennyt, että opiskelijat nostavat opintolainaa aiempaa olennaisesti vähemmän. Lainaa nostaa vain noin joka kolmas opiskelija, sillä he eivät välttämättä katso lainapainotteisuutta mielekkääksi. Liekö syy se, ettei korkeakoulututkimuksen suorittaneidenkaan ansiotaso tässä korkean verotuksen maassa yllä niin korkeaksi, että opintolainan otto opiskelijoiden mielestä kannattaisi? Lainaa välttääkseen opiskelijat käyvät työssä ja käyttävät itse ansaitsemiaan tuloja opintorahan lisäksi turvataksaan toimeentulonsa.

Mielestäni aktiivisuuden ja omasta elämästä taloudellisesti huolehtimisen ei tulisi olla näin suuren rangaistuksen arvoista toimintaa. En usko, että täysin tukien varassa elävän opiskelijan ja omasta toimeentulostaan vastuuta kantavan opiskelijan valmistumisajoissa tai varsinkaan opintomenestyksessä on huomattavia eroja. Mielestäni on arvokasta hankkia jo opiskeluaikana työkokemusta, joka vaikuttaa positiivisesti tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksiin.

Tuntuu oudolta, että työtä tekevät opiskelijat syyllistetään ja heitä automaattisesti pidetään toimeentuloturvan hyväksikäyttäjinä. Opiskelijan on vaikea ennakoida täydellisesti vuodessa ansaittavia tuloja varsinkin, kun opiskelijoiden työsuhteet ja tulot ovat usein epä säännöllisiä. Liikaa maksetun opintotuen takaisin maksamista vapaan vuositulon tarkistamiseksi tulee ehdotto-

masti pidentää vähintään seuraavan vuoden tammi-kuun loppuun.

Lisäksi muutama muu ongelmakohta, jotka haluaisin tuoda esiin. Ensinnäkin nyt peritään takaisin vuoden 98 liikaa maksettuja opintotukia. Tähän hälyyn ovat monet opiskelijat heränneet ja tarkistaneet vuoden 99 tulonsa. Nyt helmikuussa 2000 heillä ei enää ole mahdollisuutta maksaa takaisin viime vuoden liikoja tukiaan, vaan he odottavat vuoden kuluttua tulevaa laskua.

Opintotuen uudistamisesta tiedotettaessa keskityttiin lähinnä vuositulomallin muutokseen eli siihen, että uudessa järjestelmässä huomioidaan koko vuoden ansiotulot entisen tukikuukausikohtaisen tarkastelun sijasta. Tällöin pienemmälle huomiolle todellakin jäivät takaisinperintäpykälään liittyvät ongelmat.

Toisena ongelmakohtana näen sen, ettei nykyinen järjestelmä huomioi koko opiskeluaikana nostettujen opintotukien määrää. Kyse on monen vuoden opiskeluprojektista, johon kuuluu sekä työssäolo että opiskelu. Yhden kalenterivuoden aikainen tarkastelu tuntuu liian suppealta. Eikö takaisinperintää hoidettaessa voitaisi asiaa tarkastella myös siltä kannalta, että mikäli opiskelijalta kokonaisuudessaan jää tukikuukausia käyttämättä, voisi näillä kompensoida yhden vuoden tuloajan ylittämistä johtuvaa tukien takaisinperintää.

Arvoisa rouva puhemies! Opetusministeriö käynnisti viime syksynä tutkimuksen, jonka tarkoituksena on arvioida opintotukijärjestelmän toimivuutta. Työryhmä esittää tuloksensa huhtikuun lopulla. Toivon, että työryhmän tuloksien perusteella päästään rakentamaan nykyistä kannattavampaa ja toimivampaa opintotuki- ja opintolainajärjestelmää.

¹⁷ **Heli Paasio /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Alun perin ei ollut tarkoitus ottaa puheenvuoroa, mutta puhtaasti omasta viasta johtuen olen nyt täällä. Nimittäin voin sanoa vain, että vastauspuheenvuoropyyntöaktiikassani lienee jotakin häikkää. Olen kahden eri puhemiehen aikana yrittänyt ponkaista tuolista ylös, mutta aina liian myöhään, joten lähinnä kommentteja aikaisemmin käytettyihin puheenvuoroihin.

Ed. Viitaselle voisin todeta lohdutuksena, että ainahan tapahtuu kehitystä ajan mittaan, toivon mukaan. Onneksi ed. Viitaselle kehitys oli tämän suuntainen, mitä hän kertoi, eli voisi sanoa: viisastumista. Saa nähdä, kuka lukee tämän ko-

kouksen pöytäkirjoja vuonna jotakin ja ihmettelee, tiesivätköhän ne ihan oikeasti, mitä päättivät ja puhuivat siellä. Toivon mukaan tiedetään.

Täällähän on lakeja rukattu aikamoinen määrä. Se, mitä meillä on edessä silloin, on nimenomaan teksti, teoria, jonka mukaan meille jokaiselle syntyy tiettyjä mielikuvia. Kuten edustajat Markkula ja Viitanenkin täällä totesivat, niin ei ollut tällaista mielikuvaa, että systeemi onkin näin raaka, miksi se on nyt osoittautunut. Vaikka teksti on ollut edessä ja sitä on varmasti luettu, pähkäilty, pohdittu, niin tavallaan kuitenkin käytäntö on vasta osoittanut sen, missä mennään ja miten se toimii. Näinhän se kuitenkin on, että käytäntö on se, mikä ratkaisee.

Me emme pysty muuta kuin tekemään mielikuvituskäytäntöharjoituksia täällä siitä, miten jokin tuleva laki tulee toteutumaan oikeasti, jolloin täytyy olla myös valmiutta muuttaa aikaisempia säännöksiä, jos epäkohtia ilmenee. Nyt on ilmenyt ja on aika korjata epäkohtia, mistä erinomaisen hyvin epäkohdan muuttamiskeinoina ovat ed. Viitasen tämä ja ed. Peltomon ilmeisesti ensi viikolla keskusteluun tuleva lakialoite.

Edustajat Markkula ja Viitanen totesivat myös, että tätä lakia käsiteltäessä takaisinperintäkaaviosta ei keskusteltu täällä oikeastaan lainkaan. Ei ollut varmasti ensimmäinen eikä viimeinen kerta, kun tässä salissa niin käy. Itselle tuli noista puheenvuoroista mieleen se, kun viime syksynä, joulun alla, keskusteltiin eduskunnan uudesta työjärjestyksestä. Laaja työjärjestys, mutta mikä asia nousee esiin: tulevaisuusvaliokunnan vakinaistaminen taikka vakinaistamatta jättäminen? Tämä oli itse asiassa ainoa keskustelunalue, mistä keskusteltiin silloin. Työjärjestys sisältää paljon paljon muuta. Saa nähdä 1.3. jälkeen, kun eduskunnan uusi työjärjestys tulee voimaan, milloin olemme täällä puhumassa siitä, että tämä kohta on väärin, tämä ei mennytkään niin kuin piti, miksi meille ei kerrottu tästä. Kaikilla on ollut mustaa valkoisella nenän alla, mutta kuinka moni lukija oikeasti sen selasi ihan ajatuksella läpi?

Ed. Tiura totesi lakialoitteen olevan kändöjennus niille opiskelijoille, jotka ovat saaneet takaisinperintäkirjeen. Itse en ole täysin samaa mieltä, koska lakialoittehan viittaa tulevaisuuteen. Tällä lakialoitteella ei suoranaisesti pystytä vaikuttamaan jo kirjeen saaneisiin, niihin joilta nyt peritään takaisin opintotukia. Mutta jos tämä lakialoite saadaan menemään läpi, tämä tu-

lee vaikuttamaan ihan jokaiseen opiskelijaan. Uskoisin myös, että nämä opiskelijat, jotka ovat nyt saaneet kirjeen, tuntevat ihan varmasti systeemin ja käytännön nyt paljon paljon paremmin kuin ehkä moni muu, joka ei ole kirjettä saanut. Voi olla siis kyseenalaista, ketä varten tämä aloite on. Tähänhän nämä eivät nyt ehdi, eikä tämä juurikaan vaikuta juuri näihin opiskelijoihin, vaan laajemmaltikin.

Opintotukiasiat ovat tässä salissa olleet esillä aika aktiivisesti täällä eduskuntakaudella. Viime syksynä väännettiin kättä opiskelijoiden asumistuesta. Nyt puhutaan opintotuen takaisinperintämaksusta, niin ajasta kuin takaisinperintämaksukaaviostakin, jolloinka voin todeta vain, että on erinomaisen hyvä asia, että ministeri Lindén on asettanut työryhmän, joka käsittelee opintotukiasioita kokonaisuudessaan. Tämän kevään mitaan saataneen tänne jonkinmoinen raportti työryhmän tarkasteluista koko järjestelmää koskien ja sitten tietysti ja toivon mukaan mahdollisista parannusehdotuksista, joten ei keskustelu opintotukiasioista tässä salissa tähän loppu.

¹⁸ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puemies! Kuten edellinen puhuja sanoi, keskustelu opintotukiasioista ei varmaankaan loppunut hänen puheenvuoroonsa eikä loppu tähän keskusteluun tänä päivänä, vaan tulee jatkumaan ja on eräs keskeisiä kysymyksiä koko kansamme kannalta. Perusasiahan on, että opiskelijoiden elämäntilanne on taloudellisesti varsin tiukka, samoin asunto-ongelmat tunnetaan kaikilla opiskelupaikkakunnilla. Näin ollen opiskelijoiden kohdalta käytävää keskustelua varmaankin seurattaneen hyvin mielenkiinnolla.

Tämä nimenomainen asia, josta tänään on syntynyt vilkas keskustelu, sisältää joukon selviä epäoikeudenmukaisuuksia.

Ensinnäkin on ongelmallista, jos ohjeet, joiden parissa nuori opiskelija usein vielä asiakirjakieltä vähän lukieneena joutuu kamppailemaan, ovat epäselviä. Näin ollen ihan selkeätä tiedon puutetta saattaa olla näissä ongelmissa. Tieto, joka on monimutkaisesti annettu, ei ole voinut tulla perille eikä ymmärretyksi. Tämä on yksi puoli. Näkisin, että kaiken kansalaisille tapahtuvan virastotiedottamisen, olipa se verohallinnon tai minkä tahansa hallinnonalan taholta, pitäisi olla niin selkeää suomen kieltä, että sen jokainen ymmärtäisi. (Ed. Huotari: Ja lainkin pitäisi olla selkeä!) — Aivan oikea huomautus siitä, että lain

pitäisi olla selkeä. Olin juuri tulossa siihen. — Kaiken lain pitäisi olla sellaista, että se on yksiselitteistä, ettei tapahdu niin, että laki on niin kuin luetaan, vaan lain pitäisi olla niin, kuin lain laatija on sen halunnut. No, tällä kohtaa laki on selvästi korjaamisen tarpeessa. Toivon, kuten käyty keskustelu on osoittanut, että nuo korjaukset saadaan.

Mutta räikeintä on se, että ahkerilta opiskelijoilta, jotka ovat halunneet tehdä kaiken tunnollisesti ja rehellisesti, peritään niin sanottuja liikaa maksettua opintotukia enemmän, kuin he ovat saaneet. On aivan ymmärrettävää, että silloin on toimittu laillisesti, jos peritään se summa ennalta ilmoitettuihin korkoihin, mikä on liikaa maksettu, mutta kun on räikeitä tapauksia, että peritään tuntuvasti enemmän, niin tämä on epäkohta. Samalla liikaa maksetun opintotuen perinnässä pitäisi olla tietty inhimillisuus opiskelijoita kohtaan. Erätkin opiskelijat ovat saaneet yli 10 000 markan ja liki 20 000 markan ja kenties suurempiakin takaisinpalautusmääräyksiä. Nämä opiskelijan elämäntilanteesta ovat perin juurin kohtuuttomia.

Täällä on viitattu siihen, että opiskelijat eivät ota siinä määrin opintolainaa kuin aikaisemmin. Tämä on hyvin ymmärrettävää. Loppututkinto ei ole mikään tae, ikävä kyllä, tänä aikana työpäikasta, vaan moni joutuu ahkeran opiskelun ja kovan ponnistelun jälkeen kokemaan työttömyyden. Taloudellinen toimeentulo ei suinkaan parane, vaan monta kertaa on hyvinkin ongelmallinen, kun loppututkinnon myötä on pudottu opintosiajalisten etujen ulkopuolelle ja sitten ovatkin päällä opintovelat. Vailla kunnan toimeentuloa tilanne on hyvin ongelmallinen. Siksi ymmärtää sen, että opiskelijat haluavat rahoittaa opiskeluaan mahdollisilla ansiotoilla, sikäli kun niitä on saatavana, senkin uhalla, että opinnot vielä pitkittyvät ja tästä jossakin tapauksessa kenties kärsisivät opinnot. Toisaalta aivan oikein on tuotu esille, että työkokemus on aina meriittiä työpaikkoja haettaessa. On hyvin ymmärrettävää, että opiskelijat paitsi rahoittaakseen opintojaan hankkivat myös työkokemusta saadakseen aikanaan valmistuttuaan työtä.

Toivon, että käydyin keskustelun mukaisesti lakia korjataan, ohjeistuksia selkiytetään ja noudatetaan tervettä järkeä ja inhimillisyyttä takaisinperintöjen kohdalla niin, että kukaan opiskelija ei joudu näiden takia tarpeettomiin vaikeuksiin. Ehdottomasti pitää päästä siihen, että kel-

tään ei peritä enempää kuin on markkamääräisesti niin sanottu liikaa maksettu opintotuki. Koron siihen sopimuksen mukaan tietysti ymmärtää, mutta moninkertaiset summat ovat käsittämättömiä.

19 Pia Viitanen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty erinomaisen hyvää keskustelua. Toivoisinpa todella, että tämän keskustelun henki välittyisi myös opiskelijapiireihin. Ei ole enää onneksi niin ollut vähään aikaan, etteikö tässä talossa ainakin puhuttaisi nuorille ja opiskelijoille tärkeistä asioista. Hyvänä esimerkkinä viime vuoden päätteeksi eduskunnassa parannettiin hallituksen esitystä opiskelijoiden asumislisän osalta. Senpä takia haluaisin tässäkin toiveikkaasti katsoa tulevaisuuteen; ehkäpä tähänkin epäkohtaan todella saadaan korjauksia. Menköön tämänkin keskustelun henki tiedoksi toivotavasti niin opiskelijoille kuin myös jatkovalmisteluun hallitukseen ja Kelan puolellekin.

Yhteen asiaan haluaisin vielä kiinnittää huomiota, nimittäin ed. Markkulan puheenvuoroon, missä hän kertoi todellakin samaa kuin itsekin aiemmassa esittelypuheenvuorossani: emme me ole todellakaan tässä talossa sisäistäneet tämän pykälän todellista tarkoitusta viimeksi, kun tätä lakia säädimme. Tässä voisi vähän leikkiläisesti kysyä, kuinka voimme olettaa, että opiskelija pysyy joka ikisessä kiemurassa perillä ja kärryillä, jos me tässä talossakaan emme itse aina pysy perillä siitä, mitä mikäkin lakiesitys tarkoittaa. Olin jo ykköskäsittelyssä puhunut, että mielestäni lakiesitys oli laadittu jonkin verran epäselvästi. Tässä oli tiettyjä kohtia, mitkä mielestäni oli kirjoitettu epäselvästi. Kyllä tässä myös jotakin vastuuta täytyisi olla, kun ed. Markkula sanoi, että esittelytekstissä todellakin sanotaan: "Liikaa saatu opintoraha ja asumislisä perittäisiin takaisin." Kun tiedämme, että suurin osa edustajista, jotka eivät ole valiokunnassa, tekee johtopäätökset lain sisällöstä sen esittelytekstien perusteella, ehkä toivoisin jatkossa varoittavana esimerkkinä, että laissa pitäisi ehdottoman paljon selkeämmin valmistelussa tuoda esiin niitä kohtia, mitä laki tosiasiaa sisältää.

20 Anne Huotari /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Oinonen sanoi, että on jopa tilanteita, missä henkilölle tulee yli 20 000 markan takaisinperintä, ja se on kohtuutonta. Ei se ole kohtuutonta, jos henkilö saa yli 20 000 markan perintälapun, koska

hän on todennäköisesti saanut aika ison tilin vuonna 1998 eli lähemmäs 100 000 markkaa. Se on opiskelijan sivutuloiksi aika iso raha. Siinä vaiheessa olisi pitänyt hälytyskellojen jo soida, voikohan tämä nyt niin olla, että voi nostaa opintotukea, jos yli 20 000 markan perintälappu tulee.

Haluaisin vielä kohtuullistamisesta sen verran sanoa, että täytyy olla aika varovainen siinä, miten yksittäisten ryhmittymien kohdalla lähdetään kohtuullistamiseen. Vaikka lainsäädännössä on olemassa eläkeläisten kohdalla takaisinperinnässä kohtuullistaminen, se tarkoittaa sosiaalisia perusteita, mutta viimesyksyisen keskustelun jälkeen kaikki asumistuen hakijat, opintotuen hakijat, työttömyysturvaa liikaa saaneet, joille oli tullut takaisinperintöjä, vaativat, että pitää kohtuullistaa myös heidän tilanteensa. On hankalaa lähteä sitä tekemään jonkin yksittäisen tilanteen kohdalla. Ymmärrän toki sen, että tässä kohtuullistaminen voisi kohdentua nimenomaan siihen tilanteeseen, että on tullut niin sanottua ylimääräistä perintää, joka sekään ei ole ylimääräistä palkkatuloperintää vaan opinto- ja asumistukea. Tässähän ei ole muuta peritty korotuksen lisäksi kuin vain opinto- ja asumistukea, ei palkkatuloa, mikä helposti on väärin ymmärretty.

²¹ **Petri Neittaanmäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pia Viitasen lakialoite puuttuu hyvin tärkeään asiaan. Kela lähetti äskettäin opintotuen takaisinperintäkirjeen noin 22 000 opiskelijalle. Kirjeet ovat aiheuttaneet suuren hämmingin opiskelijoiden keskuudessa.

Takaisinperintä perustuu vuoden 1998 alusta voimaan tulleeseen lakiin, jonka mukaan verotuksen toimittamisen jälkeen opintotuen saajalle tehdään päätösehdotus vapaan tulon ylittävää määrää vastaavan opintorahan ja asumislisän takaisin perimisestä siten, että ensimmäisestä 6 000 markasta peritään takaisin puolet ja 6 000 markkaa ylittävä osa kokonaan.

Jotta opiskelijat voisivat välttyä takaisinperinnältä, heidän tulisi jatkuvasti seurata omia tulojaan ja niiden ylittäessä vapaan tulon rajan ylimääräiset tuet tulisi palauttaa kulloisenkin tukivuoden aikana. Näin toimiessaan opiskelijat joutuisivat maksamaan takaisin vain saamansa ylimääräiset tukikuukaudet eivätkä lainkaan korotuksia.

Nyt takaisinperintään joutuneiden opiskelijoiden määrä osoittaa, ettei nykyinen järjestelmä

toimi, kuten tässäkin keskustelussa käytetyissä useissa puheenvuoroissa on todettu.

Takaisinperintäsysteemi on todella rankka, koska takaisin perittävää summaa ei lasketa ylimääräisinä maksettujen tukikuukausien perusteella vaan tulorajan ylityksen perusteella. Tämä johtaa siihen, että joissakin tapauksissa takaisin perittävä loppusumma voi siis olla jopa huomattavasti suurempi kuin koko vuoden aikana saatu tuki. Tällaisissa tapauksissa peritään takaisin kaikki tuet korkoineen.

Otan esimerkin. Sain äskettäin sähköpostia eräältä opiskelijalta, joka oli yhtenä muiden joukossa saanut kirjeen Kelalta. Kirjeessä ehdotettiin, että opiskelija maksaisi takaisin vuonna 1998 liikaa maksettua opintotukea korkoineen yhteensä 4 252 markkaa, vaikka opiskelija oli saanut tuona vuonna liikaa opintotukea vain 1 386 markkaa eli yhden kuukauden tuen veron jälkeen. Koska opiskelija oli tienannut tuona vuonna ylimääräistä palkkaa 6 974 markkaa, hän koki, että Kela haluaa periä takaisin työnantajan maksamaa palkkaa eikä itse maksamaansa opintotukea. Opiskelija olisi ollut valmis maksamaan Kelalle heti takaisin saamansa ylimääräisen tuen.

Tiedän, että Kela toimii ennakkoon ilmoittamalla tavalla ja lainmukaisesti, mutta kuten nyt on huomattu, toiminnalla ei ole mitään tekemistä kohtuuden kanssa. Tämän myöntää myös Kelan suunnittelija Ilpo Lehtinen, joka tunnustaa Kelan perintäsysteemin rankaksi, jopa julmaksi, mutta Kelassa halutaan Lehtisen mukaan estää tällä julmalla perintätavalla tukien väärinkäyttöä, mistä mielestäni ei ole tässä tapauksessa kyllä kysymys.

Kelan opintotukien perintätoimintaa on useissa yhteyksissä, tässäkin keskustelussa, rinnastettu viimesyksyiseen eläkkeiden takaisinperintään. Tuolloinkin asiasta nousi suuri kohu, minä seurauksena Kela päätti kohtuullistaa eläkkeiden takaisinperintää. Useat eläkeläiset säästyivät kohtuullistamisen ansiosta kokonaan takaisinperinnältä. Niin tulisi tehdä nytkin.

Arvoisa rouva puhemies! Vaadin eduskunnan kyselytunnilla jo viime torstaina valtioneuvostoa ryhtymään pikaisesti toimenpiteisiin, että jo lähetetyt kirjeet oikaistaisiin ja takaisinperintä korjattaisiin siten oikeudenmukaiseksi, että opiskelijat joutuvat maksamaan takaisin vain ne ylimääräiset tukikuukaudet, jotka he ovat säännösten puitteissa nostaneet.

Toivon, että toimenpiteisiin todella ryhdytään nopeasti ja että nyt käsiteltävänä oleva ed. Viitanen aloite saa pikaisesti myönteisen käsittelyn.

²² **Markku Markkula /kok:** Arvoisa puhemies! Vielä kohtuullistamisesta ja esimerkeistä. Otan yhden niistä monista esimerkeistä, jotka itselleni vastaan ovat tulleet. Opiskelija toteaa, että hän haki vuonna 98 opintotukea yhdeksälle kuukaudelle, mikä oikeuttaa 54 000 markan vuosiansioon. Hän ansaitsi kuitenkin 10 034 markkaa yli sallitun rajan. "Kyseisillä tuloilla olisin ollut oikeutettu Kelan taulukon mukaan seitsemään tukikuukauteen. Minulle maksettiin täten omasta mielestäni liikaa kahden kuukauden opintotuki eli 3 080 markkaa. Nyt kuitenkin Kela vaatii minua maksamaan takaisin 7 526 markkaa, joka sisältää 7 prosentin sakkokoron." Tämän lisäksi opiskelija toteaa: "Menetän nuo kaksi opintotukikuukautta, joka nimenomaan on vielä lisärangaistus." Kyllä tässä aivan selkeästi kymmenet tai oikeastaan tuhannet esimerkit osoittavat, että asia ei ole ollenkaan selkeä, tätä ei ole selkeästi tuotu esille. Lain perusteluissa lähdettiin nimenomaan liikaa myönnetyn ja maksetun opintotuen takaisin maksamisesta, niin kuin keskustelussa on todettu.

Tämän lisäksi haluan vielä todeta yhden kohdan, koska useissa puheenvuoroissa puhuttiin koulutuspoliittisista asioista. Korostan itse sitä, että viime vuosina on vahvasti painotettu työkokemuksen hankintaa sekä työn ja opiskelun tuloksellista yhteensovittamista. Nyt lakiin perustuva Kelan tulkinta ei suinkaan kannusta siihen, että työ ja opiskelu tarkoituksenmukaisella tavalla kussakin tilanteessa opiskelijan itsensä arvioimana luontevasti yhteensovitettaisiin. Siinä mielessä tämä on mitä suurimmassa määrin myös koulutuspoliittinen kysymys, ja keskustelu on osoittanut, että tarkistukseen on aihetta.

²³ **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Haluan itse asiassa puuttua kahteen salissa pidettyyn puheenvuoroon.

Ensinnäkin ed. Huotarille haluan todeta sen verran, että itse olen täysin eri mieltä kritiikistä, mitä ed. Huotari osoittaa kokoomusta kohtaan. Nimenomaan itse ainakin olen ollut sen puolesta, että jokaisella olisi mahdollisuus opiskella ja kehittyä niin pitkälle kuin omista lähtökohdistaan itse haluaa, ja siitä tuskin kukaan tässä salissa on eri mieltä.

Täytyy myös todeta, että meillä on tässä maassa hyvin pitkälti tukeen perustuva opiskelijajärjestelmä eikä niin pitkälti lainaperusteinen kuin esimerkiksi monissa muissa Euroopan valtioissa. Itse pidän tätä perusteiltaan hyvänä järjestelmänä. On siinä tosin korjattavaa, niin kuin muun muassa tämänpäiväisessä keskustelussa olemme huomanneet.

Opiskelijoiden kohdalla tulee mielestäni myös yksilöllisyyttä korostaa. Toiset haluavat hankkia työkokemusta opiskeluaikana ja toiset haluavat valmistua nopeammin. Ei ole myöskään oikein, että työtä tekeviä opiskelijoita lainsäädännön puitteissa rangaistaan, kuten nyt on esille tullut. Itse en ole koskaan kannattanut opintoaikojen rajoittamista. Päinvastoin olen kyllä puhunut tehostamisesta ja keskustellut muun muassa siitä, että opinnohjaukseen tulisi kiinnittää huomiota.

Ed. Paasiolle haluan heittää kommenttina, että ihmettelen kyllä tietyllä tavalla myös sitä, että hän kiinnittää huomiota Raivolan työryhmään ja sen toimintaan, kun ed. Paasio kuittaa raportin, joka huhtikuun lopulla on tulossa, "jonkinlaisena raporttina". Itse olen asiasta täysin toista mieltä. Olen sitä mieltä, että asiasta pitää keskustella, ja on hyvä, että opintotukijärjestelmästä myös kokonaisuutena tässä salissa tullaan keväällä puhumaan.

²⁴ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ensiksi haluan sanoa, että kannatan ed. Viitanen tekemää lakialoitetta.

Minusta opintotukien takaisinperinnässä on ajauduttu kauas siitä, mihin uudistuksella alun perin pyrittiin. Olin itse sivistysvaliokunnassa, kun opintotukilakia tältä osin käsiteltiin. Yhdyn niihin näkemyksiin, joita ed. Viitanen ja ed. Markkula ovat esittäneet siitä, miten uudistusta aikanaan arvioitiin. Itsekin kaivoin esille hallituksen esityksen, ja siellä todella sanotaan: "Liikaa saatu opintoraha ja asumislisä perittäisiin takaisin." Nyt kuitenkin näemme, että perintä on paljon laajempi, ja sehän on yllättänyt opiskelijat ja aiheesta he ovat huolissaan ja kokeneet asian erittäin ikävänä.

Valiokunta lausui silloin mietinnössään myös näin: "Valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että tulojen perusteella tapahtuvaa opintotuen tarveharkintaa koskevien säästöjen muuttumisesta tiedotetaan tehokkaasti opiskelijoille." Kyllä siitä varmaan on tiedotettukin ehkä siinä vaiheessa,

mutta jatkuvasti olisi pitänyt huolehtia siitä, että opiskelijoilla on riittävästi tietoa, mitä takaisinperintään tulee. Ilmiselvästi tässä on virheitä.

Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että ministeri Lindén lupasi, että asiassa ryhdytään toimenpiteisiin. On ollut aika yllättävää, että ed. Huotari on asiassa ollut jollakin tavalla epäilevällä kannalla.

²⁵ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Haluaisin korjata ed. Kortenien näkemyksen siitä, että olisin epäilevällä kannalla. Olen torjunut vain ne syytökset, mitkä ovat kohdistuneet Kelelaan, koska virhe on tehty tässä talossa. Toinen asia, mihin olen puuttunut, on kohtuullistaminen, joka pitää tehdä tasapuolisesti niin, ettei joillekin synny odotusarvoja siitä, että aina kun nostaa ylimääraistä ja joutuu takaisinperinnän kohteeksi, siitä saa osan anteeksi. Sellainen ajatus ja odotusarvo voi jollekin syntyä. Sen vuoksi olen pyytänyt, että ihmiset miettivät sitä vähän, ennen kuin ikään kuin lupaavat, että kohtuullistamisia tehdään.

Asiassa tuntuu olevan hyvin paljon epätietoisuutta siitä, miten esimerkiksi asiasta on tiedotettu. Jo aikaisemmin kerroin, että jokaiselle opiskelijalle on mennyt oma kirje, jossa on kerrottu selkeästi siitä, paljonko hän saa ansaita. Sen sijaan ei ole hirveän selkeästi sanottu sitä, miten tulonvalvontaa jälkikäteen suoritetaan, vain kolmella kappaleella. Mutta eihän se voikaan olla päätarkoitus, että takaisinperintää selvitetään sivun verran ja varsinaista asiaa sivun verran. Näinhän sen pitää olla, että takaisinperintöjä pitäisi olla mahdollisimman vähän. Meidän pitäisi tehdä tässä talossa niin selkeää lainsäädäntöä, että tällaisia tilanteita ei synny.

Esimerkiksi ed. Neittaanmäki sanoi, äsken tarkistin sen hänen kirjoitetusta puheenvuorostaan, että perintä voi olla enemmän kuin koko vuonna maksettu tukien määrä. Näin ei voi olla, vaan se voi olla korkeintaan enemmän kuin ylimääräisen kuukauden aikana maksettu tuki. Sen takia täytyy olla tarkkana siitä, että ei synny sellaista käsitystä, että voitaisiin periä enemmän kuin koko tukien määrä, mitä vuoden aikana on maksettu.

Olen tyytyväinen siihen, että ed. Tiura kertoi, että opintotukijärjestelmän kokoomuksen linja on se, että opintotukijärjestelmän pitäisi olla tämän suuntainen, että opintolainaa ei tarvitse niin paljon nostaa ja että opintoraha on pääsääntöinen turva tässä tilanteessa. Toivon, että saatte mu-

kaan myös ne iäkkäämmät herrasmiehet, jotka ovat itse aikoinaan lainalla opiskelleet ja tuntuvat olevan sitä mieltä jopa Helsingin Sanomien palstalla, että pitäisi siirtyä sen tyyppiseen järjestelmään, jossa joko opintorahoja pienennettäisiin tai lisättäisiin opiskelijoiden kustannuksia muun muassa lukukausimaksuilla, niin kuin nämä kaksi herrasmiestä eräässä kirjoituksessaan Vieraskynä-palstalla kertoivat. Heidän perustelunsa oli nimenomaan se, että koska opiskelijat haluavat käyttää väärin eräitä opiskeluun liittyviä etuisuuksia ja sitä varten pitkittävät opintojaan, niin tämän tyyppiseen ratkaisuun pitäisi mennä.

Minun mielestäni se ei ole oikein, vaan pitää olla niin, että opintojen aikana opintotuki on niin hyvä, että ei tarvitse tehdä työtä niin paljon, että ansiot menevät yli kolmen tonnin. Jos joku haluaa tehdä yksilöllisesti työtä ja ansaita yli kolme tonnia kuukaudessa ja kesäkuukausina yli 9 000 markkaa, niin ei sitten nosta tukea niiltä kuukausilta, koska yhden kuukauden nostamatta jättäminen aiheuttaa sen, että siitä tulee 9 000 markan kuukausi. Tietysti voi olla joissakin semmoisia palkkoja, että voi hankkia 9 000 markkaa ja silti opiskella täysipainoisesti, mutta epäilen kyllä vähän sitä.

Haluun vielä korostaa sitä, että siis opiskelijoilla on minun mielestäni paljon suurempia ongelmia nimenomaan siitä, että kaikilla ei ole mahdollisuus saada esimerkiksi kesäaikana työtä, että he pystyisivät rahoittamaan esimerkiksi oman asumisensa, vaan he joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen. Tällä valtiolla ei jostakin kumman syystä näytä riittävän rahaa siihen, että kesäajalta maksettaisiin asumistuki, mutta siihen riittää rahaa, että jos henkilö hankkii 3 000 markkaa palkkatuloa, hänelle silti on varaa maksaa opintotuki. Eli kysymys on ihan samasta rahasta koko ajan ja kysymys on oikeastaan siitä, kumpaa ryhmää näistä haluamme tukea.

²⁶ **Heli Paasio /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiura totesi minun vähätelleen ministeri Lindénin asettaman työryhmän raporttia käyttämällä termiä "jonkinlaisena raporttina". Ilmeisesti tämä ymmärtämättömyys välillämme johtuu varmasti tämmöisestä Turku—Tampere-murre-eroavaisuuksista. Nimittäin jonkinlaisena-sanalla en todellakaan tarkoita vähättelevää, vaan päinvastoin sitä, että en tiedä, mitä raportti tulee pitämään sisällään, tuskin kukaan tietää, koska työ-

ryhmän työ ei ole vielä valmis. Sisältöhän se on, mikä ratkaisee, minkä tyyppinen raportti se on. En suinkaan vähättele työryhmän toimia, vaan päinvastoin odotan kokonaistilanteen kartoitusta, analyysiä ja toimenpide-ehdotuksia ja tietysti optimistisesti odotan tämän raportin saapumista tämänkin salin tietoon.

²⁷ **Markku Markkula /kok:** Arvoisa puhemies! Kiitän ensinnäkin ed. Huotaria hyvästä asiantuntemuksesta. Mutta selkeätä myös oli, että tällä keskustelulla on ollut häneenkin vaikutusta, koska nyt hän oli selkeästi valmis hyväksymään tämän kohtuullistamisen — tietenkin, kunhan se on tasapuolinen. Sitähän me olemme koko ajan kaikki muutkin ajaneet, jotka olemme kohtuullistamisesta puhuneet.

Tässä valossa haluan myös kokoomuksen opintotukipolitiikan osalta korostaa niitä asioita, joita ed. Tiura totesi, ja myös ministeri Lindénin toteamusta kohtuullistamisesta, jossa hän selkeästi lupasi, että hän tulee puuttumaan takaisinperinnän kohtuullisuuteen, kunhan saa tarpeelliset selvitykset. Niin ikään hän totesi, että opetusministeriö ja Kela tulevat käymään läpi tämän tilanteen, kun opiskelijoilta saadut selvitykset ovat käytössä. Tällöin todella on syytä mielestäni välttämättä mennä tähän kohtuullistamiseen, koska tämä käsittely on osoittanut, että laki siinä muodossa, kuin nyt sitä on käytäntöön sovellettu, ei ole ollut onnistunut.

Mitä jatkoon tulee, miten opintotukea kehitetään, niin kyllä meidän pitäisi olla aika innovatiivisia ja olla täälläkin valmiita miettimään erilaisia ratkaisumalleja. Yksi sellainen harkitsemisen arvoinen ajatus on mielestäni ehdottomasti se, että opintotuki voitaisiin tehdä kannustavamaksi esimerkiksi siten, että opiskelijan olisi, jos hän opiskelee tehokkaasti ja suorittaa tutkintonsa jopa alle tämän ohjeellisen minimiopiskeluajan, mahdollista saada tätä opintotukea kuukausittain tai kalenterivuositain enemmän kuin normaalisti, mutta kuitenkin pysyen kokonaismaksimsumman puitteissa. Tällöin voitaisiin näitä yksilöllisiä eroja ja tilanteita ottaa huomioon ja voitaisiin kannustaa opiskelijaa tehokkaaseen opiskeluun silloin, kun hän itse sen omassa tilanteessaan parhaaksi katsoo.

²⁸ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa puhemies! Olen täsmälleen samaa mieltä ed. Huotarin kanssa siitä, että lainsäädännön pitää olla niin selkeä, että

takaisinperintää tulisi mahdollisimman vähän. Mutta se ei silti estä sitä tosiasiaa, jos tällainen takaisinperintäpykälä on valitettavasti ollut ole-massa, että niissä tiedotteissa olisi ollut tietoa myös siitä, millainen tämä takaisinperintäsysteemi on. Sellaista tietoa en ainakaan itse ole kovinkaan selkeästi niistä tiedotteista löytänyt.

Toinen kommentti. On selvää, että tukea ei peritä enempää takaisin kuin maksimissaan se, mitä sille henkilölle on kyseisen vuoden aikana maksettu.

Mutta mielestäni se summa saattaa silloin tällöin kuitenkin nousta tosiasiallisesti korkeammaksi, koska siinä on tämä kuuluisa 7 prosentin korotus, joka voi nostaa sen korkeammaksi.

Kolmas asia. Olen täsmälleen samoilla linjoilla kohtuullistamisasiassa kuin ed. Markkula. Mielestäni on erittäin tärkeää nyt, mikäli kohtuullistamistapauksia toivon mukaan tulisi, että tästä talosta lähtisi viesti, että se tulee sen takia, ettei tämä ole aivan tavallinen tapaus vaan tämä on lähtenyt tilanteesta, jossa kohtuullistetaan systeemiä, jossa ihmisiltä peritään takaisin sitä tukea, mihin tämä ihminen olisi ollut oikeutettu normaalitilanteessa, ei pelkästään ylimääräistä vaan myös tukea, johon hän on ollut oikeutettu. Sen takia tarvitsee kohtuullistamissäännöksiä tässä tapauksessa noudattaa.

Lopuksi vielä, arvoisa puhemies, jos sallitte, en missään tapauksessa pistäisi vastakkain sitä, haluammeko parannuksen tähän asiaan, että jos haluamme, se tarkoittaa, ettemme haluaisi jatkossa puuttua epäkohtiin kuten asumislisän ympärivuotisuuteen tai opintorahan liian pieneen tasoon. En minä pistäisi niitä vastakkain. Nyt on kysymys epäkohdasta, jota ainakin lainsäätäjät itse on tulkinnut, ettei lain tarkoitus eikä henki ole ollut tällainen.

²⁹ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin on todettu kaikissa puheenvuoroissa, aloite on erittäin hyvä ja kannatettava. Mutta korvaan pisti jossain yhteydessä, että väheksyttäisiin sitä, että opiskelija tekee työtä ja hankkii toimeentuloa tai rahaa opiskelun ohessa. Tätä mielestäni pitäisi erityisesti kannustaa ja nähdä niin, että tämä olisi se muoto, missä päästäisiin työelämää kiinni opintojen aikana. Erityisesti lämmitti mieltä ed. Tiuran näkemys tässä asiassa ja maininta siitä, että työntekoa pitäisi nähdä ja tukea. Jos katsotaan tätä yrittäjän ja työnantajan näkökulmasta, kaikkein parhaim-

mat mahdollisuudet on sijoittua työelämään heti opintojen jälkeen, kun on työkokemusta ja näyttöä, halua ja tahtoa jo opintoajalta. Tätä pitäisi ymmärtää ja se pitäisi yhteensovittaa niin, ettei siitä tarpeettomasti rangaistaisi.

³⁰ **Petri Neittaanmäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huotari väitti puheenvuorossaan, että puheeseeni olisi sisältynyt jonkinlainen asiavirhe, mutta näinhän toki ei ollut. Luen tuon lauseen uudelleen eli sanoin äsken: "Tämä johtaa siihen, että joissakin tapauksissa takaisinperittävä loppusumma voi siis olla jopa huomattavasti suurempi kuin koko vuoden aikana saatu ylimääräinen tuki." Äsken en sanonut sanaa "ylimääräinen", joka siis nyt on siihen syytä lisätä. Sanoin tämän kyllä ed. Huotarille, mutta jostain syystä hän halusi ottaa tämän asian puheessaan esille. Eli ei tähän sisälly kyllä mitään asiavirhettä, vaan asia on täsmälleen näin, niin kuin puheessani kertoma esimerkkitapauskin osoitti.

Ed. Markkulan puheenvuoroon voisin yhtyä. Todella on syytä kannustaa kaikin tavoin opiskelijoita nykyistä nopeampaan opiskelutahtiin. Olen itse hahmotellut erityistä stipendijärjestelmää, joka rahoitettaisiin käyttämättä jääneistä opintotukikuukausista. Se toimisi siten, että niitä opiskelijoita, joilla on oppiaineistaan riippuen halua ja valmiutta valmistua nopeammin, voitaisiin tukea tällaisilla stipendeillä, jotka voitaisiin opiskelun päätyttyä maksaa. Sen suuruus määräytyisi sen mukaan, kuinka monta tukikuukautta on vielä käyttämättä. Kyllä siis tähän suuntaan, kuten ed. Markkula esitti, tulisi myös minun mielestäni mennä.

³¹ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Olen ed. Markkulan kanssa samaa mieltä nopeasta opiskelusta. Esimerkiksi Unkarissa on tämän tyyppinen järjestelmä, ja juuri viime viikonloppuna keskustellessani unkarilaisten opiskelijoiden kanssa heidän Suomen-vierailullaan he kertoivat, että mahdollisimman moni haluaa hyvin arvosanoin ja nopeasti valmistua. Siellä on vielä tämä "hyvin arvosanoin", mikä korottaa opintotukea juuri sen vuoksi, että voisi nopeammin päästä myös ammattia vastaavaan työhön. Monta kertaahan opiskelun ohessa tehtävät työt ovat kaupan kassalla tehtävää työtä tai jotakin muuta, joka ei ole välttämättä ammattia vastaava, toki hyvää työkokemusta kuitenkin.

Vielä haluaisin sanoa sen, että kaikki kohtuullistamispuhujat eivät ole tarkoittaneet samaa kuin ed. Markkula. Esimerkiksi ed. Oinonen puhui vain suurista summista mutta ei ylimääräisestä tuesta.

Toivon, että olette yhtä innokkaina tukemassa eräitä työttömyysturvan soveltamiseen liittyviä vastaavanlaisia tilanteita, joissa täysin vastoin sitä, mikä eduskunnan tahto on, on ministeriössä annettu toisenlaisia ohjeita. Minulle on vielä vastattu niin, että no, emmehän me tästä asiasta valiokunnassa tällä lailla sopineet, mutta näin se vain on. Ja sitten mikään ei muutu, vaikka valitusten kautta yritetään sitä muuttaa.

Vielä haluaisin lopuksi sanoa, että tällä hetkellä työttömän kannustaminen töihin on paljon vaikeampaa, koska työttömän tuki pienenee sovitellussa päivärahasssa heti ensimmäisestä markasta lähtien 50 prosenttia. Jos siellä olisi 3 000 markan vapaus, luulen, että työttömät ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Huotari, nyt puhutaan opintotukilakialoitteesta!

Puhuja: Se liittyy tähän.

³² **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ainakin omalta osaltani tuntematta sen tarkempaan näitä tapauksia, joihin ed. Huotari viittasi, voisin mielelläni olla tukemassa tämän tyyppistä kohtuullistamista. Nimittäin muistan kyllä aikanaan tehneeni myös kirjallisen kysymyksen, kun säädimme lain alle 25-vuotiaiden työmarkkinatuesta ja siellä tuli näitä takaisinperintöjä, sen kohtuullistamisesta. Kyllä nämä kysymykset ovat esillä monissa muissakin asioissa kuin tässä.

Ihan loppuun haluan todeta, ettei vain olisi mennyt missään tapauksessa puurot ja vellit sekaisin. Varmasti kaikki meistä haluavat sitä, että kannustetaan opiskeluun, kannustetaan työntekoon opiskelun ohella jne., ja tämä itse järjestelmä, joka luotiin vuonna 1997—1998 voimaan tullee, sinänsä kannusti siinä mielessä työntekoon, että esimerkiksi raja, jonka kuukaudessa saa ansaita, oli aiemmin 2 100 markkaa ja se nostettiin 3 000:een. Tämän mukaan se kannusti suurinta osaa opiskelijoita työntekoon, koska se sallii työntekoa laajemmalti ilman, että opiskelija menettäisi opintorahaansa. Siinä mielessä tämä järjestelmä oli kannustava, mutta nämä, mistä nyt olemme puhuneet, ovat olleet lieveilmiöitä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

7) Toivomusaloite TA 1/2000 vp

8) Toivomusaloite TA 2/2000 vp

9) Toivomusaloite TA 3—10/2000 vp

10) Toivomusaloite TA 11—12/2000 vp

11) Toivomusaloite TA 13/2000 vp

12) Toivomusaloite TA 14—15/2000 vp

13) Toivomusaloite TA 16—19/2000 vp

14) Toivomusaloite TA 20—33/2000 vp

15) Toivomusaloite TA 34—35/2000 vp

16) Toivomusaloite TA 36—37/2000 vp

Lähetekeskustelu

Toivomusaloite TA 1—37/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Nyt lähetekeskustelua varten esiteltävät toivomusaloitteet ovat tänään edustajien nähtävinä eduskunnan kansliassa pääsihteerin huoneessa.

Toivomusaloitteet esitellään ja niistä sallitaan keskustelu samalla kertaa.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että toivomusaloitteet lähetetään valiokuntiin seuraavasti:

7) asia, toivomusaloite n:o 1, perustuslakivaliokuntaan,

8) asia, toivomusaloite n:o 2, lakivaliokuntaan,

9) asia, toivomusaloitteet n:ot 3—10, valtiovarainvaliokuntaan,

10) asia, toivomusaloitteet n:ot 11 ja 12, hallintovaliokuntaan,

11) asia, toivomusaloite n:o 13, liikennevaliokuntaan,

12) asia, toivomusaloitteet n:ot 14 ja 15, maa- ja metsätalousvaliokuntaan,

13) asia, toivomusaloitteet n:ot 16—19, sivistysvaliokuntaan,

14) asia, toivomusaloitteet n:ot 20—33, sosiaali- ja terveysvaliokuntaan,

15) asia, toivomusaloitteet n:ot 34 ja 35, talousvaliokuntaan ja

16) asia, toivomusaloitteet n:ot 36 ja 37, ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt käytävä keskustelu omaa hivenen historian siipien havinaa. Vanha perinteinen toivomusaloite on hiljalleen jäämässä valtiopäivätyökentelyssä historiaan. Sen korvaa uuden perustuslain myötä tulevan kuukauden alusta uusi ja uljas toimenpideoite, jolta odotan hyvin paljon. On hyvin todennäköistä, että ainakin ne toivomusaloitteet, jotka olen itse allekirjoittanut, nähdään tulevan kuukauden ja tulevaisuuden myötä myös toimenpideoitteina, elleivät siihen mennessä ole tuottaneet sitä tulosta, jota toivomusaloitteilla on haluttu esille tuoda.

Toivomusaloite on tapa, jolla kansanedustaja voi tuoda tärkeäksi kokemansa asian esille. Näitä asioita olen itse halunnut tuoda niiden näköalojen pohjalta, joita kansalaiset ovat eri yhteyksissä esille tuoneet.

Mielipidemittaukset olivat taannoisten tasavallan presidentin vaalien alla kovasti esillä. Mielipidemittauksia ei varmaankaan voida rajoittaa, saatikka kieltää. Olisiko silloin parempi tehdä myönteinen salliva menettely jonkin suhteellisen julkisen ja yleisesti hyväksyttävän tahon, kuten vaikkapa Yleisradion, toimesta, joka ennalta sovituin säännöllisin väliajoin antaisi mielipidemittauksia? Mene ja tiedä, mutta ehkä voisi pohtia jatkossa, millä tavalla tulisi menetellä.

Suomessa on eri syistä ylivelkaantuneita kansalaisia hyvin paljon, joiden elämäntilanne on siinä suhteessa toivoton, että he eivät voi katsoa luottavasti tulevaisuuteen, toimia normaalissa yhteiskunnassa sen täysivaltaisina, vastuullisina ja myös tuottavina jäseninä. Ylivelkaantuneitten kysymyksiin olen halunnut kiinnittää toivomusaloitteillani huomiota. Tähän kysymykseen ovat muun muassa kirkko ja erinäiset muut tahot kiinnittäneet huomiota. Joka tapauksessa tulisi löytää ratkaisu, jolla liian suuren velkataakan alle joutuneiden, olipa syy mikä tahansa, usein ilman omaa syytäänkin on moni joutunut, tilanne voisi olla sikäli kohtuullinen, että henkilö voisi toimia

yhteiskunnassa ja myös maksaa velkojaan. On perin toivotonta, että moni ihminen on ajautunut elämäntilanteeseen, jossa hänellä on ylisuuret velat. Hän ei voi huolehtia itsestään, lähimmäistään eikä myöskään veloistaan.

Toivomusaloitteessa olen kiinnittänyt huomiota myös siihen ongelmaan, mikä on maa- ja metsätalousyrittäjien ja perheyristoiminnan kohdalla silloin, kun tapahtuu vaikkapa perinnön kautta tai muuten sukupolvenvaihdos. Euroopan unionissa on maita, joissa ollaan vapaita niistä rasituksista, joita perintövero aiheuttaa. Tässä suhteessa suomalaisilla maatilayrittäjillä kuin myös perheyrittäjillä laajemmaltikin on sellainen ylimääräinen rasite, jota muissa EU-maissa ei välttämättä ole. Tässä suhteessa hyvä esimerkki on muun muassa Itävalta, osaltaan Saksa, osaltaan Portugali, joka on tällä hetkellä EU:n puheenjohtajamaa. Meidän tulisi etsiä mallia EU-maista joustavamman käytännön toteuttamiseksi. Tällä hetkellä perintövero merkitsee monessa tapauksessa sukupolvenvaihdoksessa maa- ja metsätalousyrittämisen ja muun perheyrittämisen estymistäkin.

Metsäverotuksessa mielestäni tapahtui ratkaisu, joka oli hyvin kyseenalainen, kun aikanaan siirryttiin pinta-alapohjaisesta verotuksesta myyntitulojen mukaiseen verotukseen. Osaltaan se sisältää paljon ongelmia, jotka liittyvät ensinnäkin verotuksen kaksinkertaiseen uhkaan. Ensiksi on maksettu pinta-alavero ja sen jälkeen, kun siirtymäkauden jälkeen olisi puun myynti, maksettaisiin myyntivero. Tämä on osaltaan epäkohta, joka tulisi tiedostaa hyvissä ajoin ennen aikanaan säädetyn 13 vuoden siirtymäajan päättymistä. Vanha pinta-alavero oli suhteellisen oikeudenmukainen, metsänhoitoon kannustava ja innostava. Samalla se turvasi veron saajille säännölliset verotulot. Edelleen se turvasi valtakunnan puuhoitoa. Sitä järjestelmää kehittämällä olisi mielestäni ollut tehtävissä parempi verojärjestelmä kuin nyt perin tempoilevasta nykyisestä myyntiverokäytännöstä, jossa myös veroprosentit ovat muuttuneet. Toivon, että tätä asiaa tarkasteltaisiin jatkossa sillä tavalla, että joko siirtymäkautta vähintään jatketaan tai ainakin pohditaan pinta-alaverotuksen jäämistä vaihtoehtoiseksi metsäverotusjärjestelmäksi.

Edelleen olen halunnut kiinnittää huomiota pienituloisten pääomaverotulojen maksuun. Monta kertaa pienituloisimpien kohdalla pääomaveroprosentti on johtanut siihen, että makse-

taan korkeampaa veroa kuin olisi tuloverokäytännön kohdalla ja samoin osaltaan tämä on ilmennyt muun muassa maatilayrittäjien kohdalla sikäli ongelmana, että maatilojen emännät ja osin isännätäkään eivät ole saaneet niitä sosiaali-etuuksia, joita muun muassa sairaus- ja äitiyspäivärahat merkitsevät, kun varsinainen tulo jää perin vähäiseksi ja pääomatuloja ei ole otettu huomioon.

Aloite kuntien ja seurakuntien yhteistyön kehittämisestä merkitsisi kahden julkisoikeudellisen paikallisen yhteisön yhteistoimintaa. Keski-Suomessa hyvänä laboratoriona on tällaista koekilua tehty Kinnulan kunnan ja seurakunnan kesken, mutta se on osaltaan vailla molempien julkisoikeudellisten yhteisöjen yhteistä lakipohjaa. Muun muassa naapurimaassamme Norjassa on tavanomaista se, että kunta ja seurakunta voivat omata yhteisiä virkoja, yhteisiä kiinteistöjäkin, ja näin ollen voidaan toteuttaa paikallisesti kahden julkisoikeudellisen yhteisön, kunnan ja seurakunnan, kesken mielekästä yhteistoimintaa. Nythän kaksi kuntaa keskenään tai useammat kunnat keskenään, kaksi seurakuntaa tai useammat seurakunnat keskenään voivat tätä tehdä, mutta tähän ei ole vielä riittäviä lakimuodollisuksia paikallisella tasolla kuntien ja seurakuntien ollessa yhteistyökumppaneina.

Koska meillä Yleisradio on myöskin instanssi, johon eduskunta nimittää johtavia luottamushenkilöitä, olen tehnyt aloitteen, joka liittyy jumalanpalvelusten lähettämiseen televisiosta jokaisena pyhäpäivänä. Näen, että myöskin tämä on foorumi, jossa tämän kysymyksen voi ottaa esille, jota perin monet kansalaiset maassamme ovat toivoneet. En suinkaan usko, että se vähentäisi seurakuntien kirkonkäyntiä, vaan päinvastoin lisäisi mielenkiintoa tätä kohtaan.

Aiemmin olen täällä paljon puhunut petoeläimistä ja niiden uhasta ihmisille. Hirvi on monessa suhteessa hyödyllinen eläin metsästettäväksi, mutta ongelmia se saattaa aiheuttaa metsätalouden kannalta, vaaraa liikenteelle. Hirvien aiheuttamien ongelmienkin osalta täytyisi pohtia joko riittäviä korvauksia tai sitten muita ratkaisuja.

Koululaitoksen osalta haluaisin, että se voisi kasvattaa ihmisiä oikeaan arvopohjaan. Meillä on paljon puhuttu moniarvoisuudesta, mutta silloin olemme epäonnistuneet, jos se johtaa arvotomuuteen. Näkisin, että kansainvälistyvässä maailmassa suomalaisen koululaitoksen tulisi antaa myöskin selkeä arvopohja tuleville suoma-

laisille. Osaltaan se voi tapahtua kouluissa annet-
tavan selkeän kristillisen kasvatuksen ja uskon-
nonopetuksen kautta. Tätä on menneinä vuosi-
kymmeninä aivan syyttä suotta vähennetty, ja tä-
män vuoksi minusta tuntuu, että on vaarana se,
että koululaitos ei pysty antamaan sitä arvopoh-
jaa elämän evääksi, mitä tulevat Suomen kansa-
laiset tarvitsisivat ja osaltaan siinäkin nähdään
monia ongelmia. Toivoisin, että perin sekava ja
hyvin heterogeeninen päivänavaus-, aamun-
avauskäytäntö voisi saada myöskin selkeän kris-
tillisen arvopohjan maamme koululaitoksessa.
Jälleen viittaan tuohon sanaan, jonka eräs sotilas
minulle eilen sanoi, että moniarvoisuus johtaa ar-
vottomuuteen. Toivon, että meillä olisi selkeät
arvomme, jotta voisimme arvostaa myöskin mui-
ta.

Täällä on tänään puhuttu paljon opiskelijoi-
den asemasta. Abiturientit kirjoittavat parhail-
laan. Mielestäni ylioppilaskirjoitusmaksut voi-
taisiin tänä aikana poistaa. Samalla ottaisin erään
opiskelijaryhmän esille: avoimissa korkeakou-
luissa, avoimissa yliopistoissa lukevat. On pal-
jon opiskelijoita, tuhatmäärin, jotka päätoimises-
ti opiskelevat näissä, mutta he ovat vailla kaikkia
opintososiaalisia etuuksia, opintorahaa, opinto-
lainoja, alennuksia junissa, linja-autoissa ja niin
edelleen. Minusta silloin, jos avoimessa korkea-
koulussa tai yliopistossa opiskelu on päätoimi-
suuden kriteerit täyttävää, opiskelijalle pitäisi an-
taa aivan samat oikeudet kuin muillekin opiske-
lijöille.

Täällä aiemmin iltapäivällä käytiin vilkasta
keskustelua alkoholin aiheuttamista ongelmista.
Meidän opetusministerimme Maija Rask on
usein todennut mielestäni erinomaisen hienosti
sen, että jos nuori saadaan varjeltua tupakalta,
hän ei välttämättä sorru alkoholiin eikä ensin-
kään huumeisiin. Minusta meillä tarvittaisiin ter-
vettä raittiuskasvatusta terveisiin elämäntapoi-
hin, ja meidän tulisi selkeästi antaa arvoja ja
ihanteita nuorisolle ja myös ihan koko kansalle-
kin. Jos me voimme torjua alkoholia, silloin
voimme torjua myöskin huumeita parhaimmalla
mahdollisella tavalla.

Perheellisten kysymyksiin on myöskin syytä
kiinnittää huomiota, mutta eri syistä tässä ajassa
on myös paljon yksinhuoltajia, jotka ovat talou-
dellisesti elämäntilanteessaan ahdingoissa ja tiu-
kalla. Eilen sotilas, jonka kanssa keskustelin ja
joka puhui moniarvoisuudesta, joka johtaa arvot-
tomuuteen, toivoi, että yhteiskunnan tulisi myös

joillakin lainsäädännön toimilla, olisivatko ne
verotuksellisia tai jotain muuta, kannustaa sii-
hen, että perheet pysyisivät koossa.

Energiapolitiikasta tullaan lähiaikoina puhu-
maan hyvin paljon. Maassamme tarvitaan kaik-
kia Suomessa tuotettuja energiamuotoja. Mutta
erityisesti meidän tulee kaikki se olemassa oleva
voimavara, mikä on bioenergiassa, käyttää uu-
siutuvan energian tuottamiseksi. Näin erityisesti
tulisi selvittää, kuinka voitaisiin puuta käyttää eri
muodoissaan entistä enemmän lämmitykseen.
Öljyn hintahan on kovasti noussut, ja näen, että
meillä juuri maaseudulla ja metsäisessä Suomes-
sa tulisi entistä enemmän käyttää puuta lämmön-
lähteenä. Metsien hoidon kannalta, raivauksien
ja maisemanhoidon kannalta tämä olisi hyvin pe-
rusteltua. Energiapuun korjuuta tulisi tukea ja
päätehakkuutätehtien keräämistä edistää. Täl-
löin voisivat auttaa verotukselliset ratkaisut, joil-
la tuettaisiin työllisyyttä ja samalla metsien hoi-
toa. Kun järkevästi päästäisiin Kioton sopimuk-
senkin täyttämiseen ilmanpäästöjen osalta, tämä
olisi kaikin tavoin kannatettava asia.

Arvoisa rouva puhemies! Näillä ajatuksilla
haluan saatella tekemiäni toivomusaloitteita tai-
paleelleen, ja uskottavasti näistä monet syntyvät
uuden käytännön myötä uudessa uljaassa asussa.
Toivon kuitenkin, että niin kauan, kun meillä toi-
vomusaloitteet ovat, ne voisivat myös kokea me-
nestyksekkään jatkokäsittelyn.

2 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhe-
mies! Näin alkuillasta, kun on päässyt puhu-
maan, on myönteistä päästä kannattamaan ed.
Oinosen tekemiä toivomusaloitteita, kuten myös
kaikkien muiden salissa olevien edustajien toivo-
musaloitteita. He ovat helposti lueteltavissa: ed.
Erlund, ed. Kortenieni ja ed. Oinonen. Muut ei-
vät ole tästä koko asiasta ilmeisesti kiinnostuneita,
tai sitten seurailevat tätä tilannetta työ-
huoneistaan.

Sellaisenaan en halua nyt käydä paikkaamaan
enkä lisäämään, vaan yleisesti ottaen kannatan
ed. Oinosen aloitteita tässä asiassa. Toteaisin
vain muutamin ajatuksin ja sanoin, että esimer-
kiksi mielipidemittausten tekeminen ennen valti-
ollisia vaaleja, niin kuin ed. Oinonen sanoi, kun
tämä asia tuoreeltaan varsin hyvin on mielessä,
niin tässä asiassa on kyllä erittäin paljon itua ja
juonta. Jos se yhteiskunnan taholta selvästi teh-
täisiin, koska meillä nyt on kuitenkin valtiollinen
radio ja televisio, jotka ovat yhteiskunnan

valvonnassa ja hallinnassa, jos se sieltä käsin tehtäisiin ja toteutettaisiin, niin kaikki spekulointi ja muu pelehtiminen tämän asian ympärillä jäisi pois. Uskon, että rehellisemmät ja terveemmät vaalit tulisivat jatkossa olemaan tässä Suomenmaassa, olisivat mitkä vaalit tahansa, jolloin tällaista ylimääräistä ohjailua näiden suhteen, milloin niitä on liikaa, milloin liian vähän, ei tulisi olemaan käytännössä ollenkaan.

Mitä tulee muihin aloitteisiin, niin huonoa ei niissä ollut yhtään. Mutta muun muassa maa- ja metsätalouskiinteistöjen perheyrittöistön vapauttaminen perintöverotuksesta on käsittääkseni sen mittainen ja suuruinen asia, että se pitäisi ehdottomasti kyetä hoitamaan ja saattamaan järjestykseen. Tähän lisäisin vain, että silloin, kun maatalous- tai liiketoimintaa jatketaan saman perheen ja saman suvun kesken, tällainen vapautus pitäisi ehdottomasti saada. Koska siinä nimenomaan yhteiskunnan ulosmittaus, jota tehdään ja toteutetaan, on kohtuutonta ajatellen niin, että se on sitä liiketoiminnassa olevaa varallisuutta, jota ei mihinkään ulkopuolelle siitä mitata eikä sijoiteta, vaan käytetään eteenkinpäin näiden liiketoimintojen jatkamiseen.

Valitettava piirre tässä yhteiskunnassa on, että yrittäjyys periytyy kovin huonosti. En tiedä, mistä johtuneekin, että yrittäjät yleensäkin eivät saa jälkikasvuunsa juuri tarttumaan sitä yrittäjähenkeä, että heillä olisi niin kova yrittämisen palo, niin kuin usein vanhemmilla ja suvun aikaisemmillä jäsenillä, vaan se on pikkuisen vaisunlaista, vaikka olisi toiminta valmiina ja sen käynnistämiseen ei tarvittaisi yhteiskunnan apuja. Jos se tällä perintöveron osuudella käynnistyisi, niin se olisi todella halpaa työllistämistä ja yritystoiminnan tukemista, jos sitä tukemiseksi edes voidaan laskea ja lähteä katsomaan.

Mitä tulee metsien pinta-alaverotuksen jatkamiseen, niin omalta kohdaltani näen ja ymmärän tämän asian laajuuden ja merkityksen. Tämä tulee aiheuttamaan todella merkittäviä piikkejä ja ongelmia valtakunnan puuhuollolle. Siltä osin pitäisi nyt jo hyvissä ajoin ryhtyä miettimään, miten tämä tasataan ja selvitetään, ettei vuonna 2005 jouduta sellaiseen tilanteeseen, että sitä ennen vuosina 2003 ja 2004 on tavattomat ruuhkat puun tarjonnan suhteen ja sitten sen jälkeen vuosina 2006 ja 2007 ei puuta ole löydettävissä ollenkaan. Tämän asian miettimisen suhteen tämä toivomusaloite, mikä on tehty, on yksi niitä tärkeimpiä, mitä tässä on nähtävissä.

Tästä seuraavasta on keskusteltu erittäin moineen kertaan pienten pääomatulojen osalta, että käytettäisiin niissä ansiotuloverotuksen mukaisista progressiivista porrastusta, jolloin yrittäjällä olisi mahdollisuus valita se veromuoto, millä hän haluaa maksaa, ja myös tapa ja muoto tähän yhdistettynä, millä yrittäjä pystyy maksamaan ja keräämään myös sosiaaliturvaa yritystoimintansa kautta. Siltä osin katson, että tämä asia on nähtävä erittäin tärkeäksi kaiken kaikkiaan.

Mennään seuraavaan vielä, kun näitä helppo on tässä peräjäkeen lukea, ja varsinkin vielä, kun nämä ovat toisten tekemiä, niin ikään kuin yhtyä näihin ja kommentoida. On se kyllä aika erikoinen tämä tapa ja muoto, että lainsäädännöllä estetään seurakuntien ja kuntien yhteistyö. Tällä kertaa varsinkin kunnallisella alalla, kun raha on todella tiukassa, sanoisin, että se on myös seurakunnissa tiukassa, mutta ei ollenkaan siinä laajuudessa vielä kuin kunnissa. Seurakuntien osaltakaan eivät ole mitenkään helpot tulevaisuuden näkymät ja tullaan varmasti menemään samalle tasolle kuin kuntatasolla. Pitää löytää kaikki tavat ja keinot, joilla tällaiset lainsäädännölliset esteet poistetaan, ja yhteisiä toimia, mitä tulee tähän lapsi- ja nuorisotyöhön, myös vanhus- ja hoivatyöhön, mitkä ovat mielekkäitä ja yhteen sovittavia, täytyy pystyä yhteensovittamaan.

Jos sitten katsotaan läheltä seurakuntia, jumalanpalvelusten televisiointia jokaisena pyhäpäivänä, en tiedä, onko tämä nyt sitten enemmän hallituksen asia vai olisiko se vain tv:n sisäinen asia toteuttaa. Mielestäni televisio-ohjelmien tuottaminen on periaatteessa kallista ja ohjelma-ajan toteuttaminen on hinnallisesti vaikeata. Käsittääkseni jumalanpalveluksen televisiointi on kaikkein huokeinta ja edullisinta tapaa tuottaa televisio-ohjelmia. Siinä on yksi ongelma tavaltaan, että se joudutaan lähettämään useimmiten eri kirkkoista, jolloin ei voida asettaa kiinteitä kuvauslaitteita, niin kuin eduskuntaan esimerkiksi laitettaisiin. Tämä ei ole ollenkaan iso asia. Se syntyy ilmaiseksi.

Siinä on toinenkin asia vielä: se paikkakunnan kirkko, josta televisiointi toteutetaan ja lähetetään, yleensä täytyy lähes ääriään myöten. Sillä on myönteinen vaikutus myöskin sille seurakunnalle. Todennäköisesti myöskin niinä pyhinä kolehtikin on normaalia suurempi. Se menee silloin yleensä aina hyvään tarkoitukseen. (Ed. Valpas: Eikö tämä eduskuntakin täyty?) — Eduskuntakin täytyy samalla lailla. Varsin hyvin on

nähtävissä, että kyselytunneilla on erittäin hyvä osanotto silloin, kun se televisoidaan. Silloin kun ei televisoida, ei niin kovin täyttä ole. Asia-sisältö ei paljon poikkea, mutta osanotto on kovin erilaista ja vähemmän aktiivista silloin, kun televisio ei ole paikalla.

Mitä tulee hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen ja haittojen hallintaan ja estämiseen, tässä esitys on, että hallitus toteuttaisi ja ryhtyisi toimenpiteisiin. Mutta siltä osin en kovin paljon usko, että hallitus asian osalta ymmärtää muuta kuin parhaansa mukaan viedä sitä eteenpäin. Väittäisin, kun näin arvovaltainen kuulijajoukko on paikalla, että itsekkin osaisin antaa suoremmat neuvot asiassa, kuin hallitus kykenee antamaan. Lopputulos olisi tehokkaampi ja nopeampi. Kyllä suomalaiset metsästäjät asian hallitsevat, mutta siitä on tehty turhan vaikea ja byrokraattinen, jolloin se ei ole eteenpäin mennyt, jolloin tulee piikkejä: kannan valtavia nousuja ja laskuja. Tällä kertaa ollaan siellä yläpäässä, jolloin vahingot ovat suurenpuoleiset.

Korvausten suhteen arvelisin, että ne kuitenkin ovat nykyisellään sellaiset, että kaatolupamaksut eivät edes riitä niiden korvausten saamiseen riittävässä määrin, jolloin joudutaan joko korvauksesta tinkimään tai kaatolupamaksuja lisäämään.

Äskeisiin hyvin liittyen peruskoulun ja lukion uskonnonopetuksen lisääminen, se, että uskonnonopetuksen kautta perusarvot — toisten kunnioittaminen, työn tekeminen, vanhempien ihmisten arvostaminen, toisen ihmisen omaisuuden koskemattomuus jne. — saadaan tarttumaan kaikessa muodossaan jo nuoreen kansaan, nämä monet tärkeät asiat tässä aiheessa kertautuvat kyllä yhteiskunnan hyötyinä moninkertaisesti eteenpäin menen. Tätä lämpimästi toivon, että ymmärrettäisiin ja nähtäisiin, mikä kasvatuksellinen merkitys tällä asialla on. Ei ole valkoista ja mustaa, vaan tässä on molemmat, kaikki yhdessä. Tämä tuo vain valkoista ja entistä kirkaampaa ja terveempää nuorisoa ja elämää.

Mitä tulee alkoholin ja tupakoinnin vähentämiseen, selvästi kun todetaan, että hallituksen tulisi ryhtyä toimenpiteisiin raittiuden ja raittiimpien elämäntapojen edistämiseksi, tämän näen todella hyvänä. Niin kuin tämänpäiväisessä keskustelussa pitkään puhuttiin, tuntuu siltä kuin eduskuntakin asiasta olisi yksimielisen yksituumainen, että tässä ollaan samoilla linjoilla.

Ennen kuin 10 minuutin aika täyttyy, toteaisin vielä, että kun tässä todetaan, että yksinhuoltajien asemaa tulee parantaa, niin siinä ollaan todella tärkeällä asialla. Yksinhuoltajien asemaa tulee parantaa. Sitä tulee kehittää ja myöskin sellaiseen pitäisi huoltajuusmallia, jossa on peruserhe, hallituksen erityisesti enemmän tukea ja tavoitteena olla se, että kaikki eläisivät peruserheessä. Mutta myöskään yksinhuoltajia ei tässä asiassa pidä unohtaa, koska kaikilla ei välttämättä aina sitä toista puolisoa ole. Se on menetetty tai sitten ovat vain muuten menneet palikat ristiin.

Rouva puhemies! Toivon, että nämä toivomusaloitteet vielä lyhyenäkin aikana saavat suosiollisen käsittelyn.

³ **Rainer Erlund /erl:** Värderade talman, arvoisa puhemies! Ett par ord om motion nr 20. — Pari sanaa toivomusaloitteesta n:o 20.

Regeringsprogrammet utlovar en kartläggning av de problem som förekommer i pensionssystemen. Därmed erkänner regeringen att det förekommer problem i pensionssystemen. Och helt klart är, att de nuvarande systemen inte upplevs som likvärdiga och rättvisa.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvisti viime vuoden lopussa tämän vuoden työeläkeindeksit. Toinen indeksi korotti työeläkkeitä ja muita työeläkkeeseen sidottuja etuuksia noin 1,9 prosenttia. Toinen indeksi korotti 65 vuotta täyttäneiden eläkeläisten eläkkeitä noin 1,4 prosenttia.

Den här skillnaden bottnar i det så kallade brutna indexet som genomfördes från början av 1996. För personer under 65 år beaktas utvecklingen av lönenivån och utvecklingen av levnadskostnaderna till lika delar, men för personer som fyllt 65 år beaktas utvecklingen av levnadskostnadsindex till fyra femtedelar och löneutvecklingen till endast en femtedel.

Det här leder till skillnader i indexgottgörelsen vilket väckt berättigad kritik. Riksdagen lovade också, när man gick in för det här systemet, att man skulle följa med och rätta till eventuella missförhållanden.

Lisäksi kansaneläkkeessä, peruspäivärahassa sekä vammais- ja hoitotuessa on indeksihyvitys. Tämä indeksihyvitys on vuodenvaihteen jälkeen ollut 1,1 prosenttia, koska siinä otetaan huomioon vain elinkustannusten kehitys. Tässä meillä

on siis kolme indeksihyvitystä, mutta kaikki erilaisia. Pidän eri ikäryhmien erilaisia indeksitar-
kistuksia selvänä epäoikeudenmukaisuutena. Nykyinen systeemi on huono erityisesti niille, jotka nostavat ainoastaan kansaneläkettä.

Hemställningsmotion nr 20 vill påskynda ett uppfyllande av regeringsprogrammets löfte om en kartläggning av de problem som nu vidlåder pensionssystemen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus toivomusaloitteiden valiokuntiin lähettamisestä hyväksytään.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 19.28.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

Toivomusaloite 1—37/2000 vp**Perustuslakivaliokunta 1/2000 vp**

TA 1/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Mielipidemittausten tekeminen ennen valtiollisia vaaleja

Lakivaliokunta 2/2000 vp

TA 2/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Ylivelkaantuneiden kansalaisten tilanteen korjaaminen

Valtiovarainvaliokunta 3—10/2000 vp

TA 3/2000 vp — Ossi Korteniemi /kesk: Autoverolainsäädännön muuttaminen ja autoveron tason laskeminen

TA 4/2000 vp — Ossi Korteniemi /kesk: Nestemäisten polttoainelaitteiden hintojen alentaminen alueellisin perustein

TA 5/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Joukkoliikenteen verotuskohtelun muuttaminen

TA 6/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Maa- ja metsätaloustuotteiden ja perheyrittäjätoiminnan vapauttaminen perintöverotuksesta

TA 7/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Metsien pinta-alaverotuksen jatkaminen

TA 8/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk ym.: Pienituloisten pääomatuloja koskevan verotuksen kohtuullistaminen

TA 9/2000 vp — Matti Vanhanen /kesk: Autoilun verotuksen alentaminen

TA 10/2000 vp — Matti Vanhanen /kesk: Työsuhdematkalipun verohelpotus

Hallintovaliokunta 11—12/2000 vp

TA 11/2000 vp — Ossi Korteniemi /kesk: Pohjois-Norjassa toteutettujen aluepoliittisten toimenpiteiden käyttöönotto Lapissa

TA 12/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Kuntien ja seurakuntien yhteistyön kehittäminen yhteisten virkojen perustamisessa

Liikennevaliokunta 13/2000 vp

TA 13/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Jumalanpalvelusten televisiointi jokaisena pyhäpäivänä

Maa- ja metsätalousvaliokunta 14—15/2000 vp

TA 14/2000 vp — Ossi Korteniemi /kesk: Lohenkalastuksen rajoittaminen merialueilla

TA 15/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Hirvieläinten aiheuttamien haittojen saaminen hallintaan

Sivistysvaliokunta 16—19/2000 vp

TA 16/2000 vp — Tuija Nurmi /kok: Koululaisten työpäivän pituus

TA 17/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Avoimessa korkeakoulussa tai yliopistossa opiskelevien aseman parantaminen

TA 18/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Uskonnonopetuksen lisääminen peruskoulussa ja keskiasteen kouluissa

TA 19/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Ylioppilaskirjoitusmaksujen poistaminen

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 20—33/2000 vp

TA 20/2000 vp — Rainer Erlund /erl: Eläkejärjestelmien epäkohtien selvittäminen

TA 21/2000 vp — Jukka Gustafsson /sd ym.: Eläkeläisten yhdenvertainen kohtelu eläkkeiden indeksikorotuksissa

TA 22/2000 vp — Jukka Gustafsson /sd ym.: Vanhushuollon ja sairaalahoidon laadun parantaminen lisähenkilöstöä palkkaamalla

TA 23/2000 vp — Anneli Jäätteenmäki /kesk: Huumevieroitushoidon tehostaminen

TA 24/2000 vp — Tanja Karpela /kesk: Hoitohenkilökunnan lisääminen vanhustenhuollossa

TA 25/2000 vp — Tanja Karpela /kesk ym.: Lääkäriliiketoiminnan rahoituksen siirtäminen yhteiskunnan vastuulle

TA 26/2000 vp — Niilo Keränen /kesk: Pienten äitiys- ja sairauspäivärahojen suhteuttaminen työttömyyskorvaukseen

TA 27/2000 vp — Niilo Keränen /kesk: Työmarkkinatuen lapsikorotusten korjaaminen

TA 28/2000 vp — Niilo Keränen /kesk: Ulkomaalaisten sairaanhoidon korvaaminen kunnille

TA 29/2000 vp — Tuija Nurmi /kok: Huumeiden vastaisen työn tukeminen

TA 30/2000 vp — Tuija Nurmi /kok: Työttömien syrjäytymisen ehkäiseminen

TA 31/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Alkoholin käytön ja tupakoinnin vähentäminen

TA 32/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Yksinhuoltajien mahdollisuus lepoon ja virkistykseen

TA 33/2000 vp — Jaana Ylä-Mononen /kesk: Sijoitettujen lasten mahdollisuus terapiaan

Talousvaliokunta 34—35/2000 vp

TA 34/2000 vp — Tanja Karpela /kesk: Yrittäjyyteen kannustaminen

TA 35/2000 vp — Lauri Oinonen /kesk: Kotimaisen bioenergian käytön tehostaminen

Ympäristövaliokunta 36—37/2000 vp

TA 36/2000 vp — Tanja Karpela /kesk: Asunnottomien aseman parantaminen

TA 37/2000 vp — Marja Tiura /kok: Vanhusten ja veteraanien asuntojen korjausavustusten tarkistaminen

